Llengua Nacional

Núm. 71 – II trimestre del 2010 – any XX – 5 €

- Triar el silenci
- Panlingua
- La dignitat de les paraules
- L'encant de la llengua

Compromís · Nació · Qualitat · Coratge · Estat propi · Terra · Europa · Llengua · Progrés

Pren Xecna!

Begudes amb component emocional català.

xecna
Xarxa d'establiments amb consciència nacional

Localitza l'establiment Xecna més proper al teu domicili a: www.xecna.cat
Tel. 93 866 07 45
info@apats.cat

Desperta Ferro!
Iso-tònic *Energètic* *Cola Catalana* *Tè verd i llimona* *Suc multi-fruites*

Cola Catalana Cola Lliure !

Licor Càtar *L'elixir secret dels catalans*

Vi blanc Tot Pagat Francesc Pujols *Filòsof Universal*

Vi 11 de setembre 1714 *Negre* *Tèrbol*

Moscatell Moragues *Heroi de Catalunya*

Cava 2014 *Catalunya, nou estat d'Europa*

Rom Colom *Almirall i Virrei català*

Whisky Jaume I *El nostre Rei*

Cap d'Ona *La cervesa de Catalunya*

AJUNTAMENT DEL **VENDRELL**

MUSEUS DEL VENDRELL

www.elvendrell.cat

«AL VENT»

La flama de la llengua

Els focs d'aquest Sant Joan

Ja les podeu fer ben altes,
les fogueres aquest any;
cal que brillin lluny i es vegin
els focs d'aquest Sant Joan.
Cal que es vegin de València,
de Ponent i de Llevant…
i en fareu també en la Serra
perquè els vegin més enllà.
Que la terra està revolta
sota el peu dels occitans,
i convé que se'n recordin,
de l'antiga germandat.
Des que fou esquarterada
no s'havia vist pas mai
redreçar-se alhora els trossos
cadascú pel seu costat.
Miracle!, gent d'Occitània,
l'esprit d'Oc s'ha despertat!
Tots la passarem en vetlla,
eixa nit de Sant Joan.
Tots la passarem en vetlla,
al voltant dels focs més alts,
perquè es parlin uns amb altres
com llengües de l'Esprit Sant.
Parlaran de serra en serra,
i de la més alta als plans…
Pirineu, si resplendisses
tot encès de mar a mar,
remembrant als fills en vetlla
les memòries del passat,
les fiances del pervindre
i els misteris d'eix atzar
que fa que els fills d'una mare,
que els homes d'un sol parlar
tinguen els braços enlaire
tots alhora bracejant,
i el crit d'una sola llengua
s'alci dels llocs més distants
omplint els aires encesos
d'un clamor de Llibertat!

Joan Maragall
Juny de 1907

L'any passat es van complir cinquanta anys de la creació de la cançó «Al vent», de Raimon (nom artístic de Ramon Pelegero i Sanchis, nascut a Xàtiva l'any 1940), i recentment aquest cantautor ha ofert alguns recitals amb motiu del cinquantenari dels seus inicis artístics. Doncs bé, els qui en els anys 1959 i 1960 ja teníem «ús de raó cívica» recordem molt bé l'impacte que va causar aquella cançó, juntament amb la figura del seu autor —un jovenet xativí, armat només de la seva guitarra i el seu crit potent— i les altres cançons que compongué i divulgà.

En plena dictadura franquista, la veu de Raimon venia a potenciar enormement la incipient «Nova Cançó» catalana. Li donava una categoria i una personalitat que aconseguien que, enmig de prohibicions, censures i traves, hom s'adonés que la catalana podia ser una cultura «normal» en l'àmbit de les cançons que es creaven en les altres cultures, com l'anglesa, la francesa, la italiana, etc., a més, és clar, de la castellana, que era la que principalment competia en el nostre espai.

Per altra part, la veu de Ramon Pelegero ens venia des del País Valencià i adverava la realitat d'uns Països Catalans que podien ser realment un àmbit on compartir una comunicació, una cultura, una llengua. I, a més, amb una dimensió històrica que recuperava el nostre passat clàssic i el divulgava en el present. Raimon, en efecte, per una banda, combinava les cançons de la seva pròpia producció amb lletres d'autors del Principat, com Espriu o Pere Quart, i, per l'altra, amb poemes clàssics com els d'Ausiàs Marc, Anselm Turmeda, Jordi de Sant Jordi, etc.

El «fenomen Raimon», doncs, creiem que ha estat tothora una crida a la normalitat cultural i a la unitat cultural i lingüística dels Països Catalans, sia en l'espai, sia en el temps. Una crida, no cal dir-ho, que continua plenament vigent. Pel que fa a la normalitat cultural, l'actual procés de globalització ve a ser un perill, parangonable a la dictadura de fa cinquanta anys, que amenaça aquesta normalitat. Necessitem protegir, abonar i potenciar tot allò que signifiqui ús i conreu de la nostra cultura pròpia, perquè no resti —en el nostre espai, és clar— en inferioritat amb les altres.

Pel que fa a la unitat cultural i lingüística dels Països Catalans, cal recuperar-ne l'ideal, perquè, entre una cosa i l'altra, s'ha enfosquit. Cal fomentar la comunicació entre tots els territoris que configuren el domini lingüístic català, cal prestigiar un model lingüístic comú i fins i tot cal treballar per aconseguir articulacions administratives que permetin ambdues coses. En aquest sentit, es podria suggerir als promotors del procés sobiranista del Principat de Catalunya que, en llur estratègia, tinguin en compte aquest fet pancatalà, talment que el procés en qüestió no produeixi cap mena de distanciament entre els territoris de l'espai cultural comú, ans al contrari, faci créixer les energies dedicades al foment de la normalitat cultural en tots els territoris i al foment del concepte i realitat dels Països Catalans.

Sigui com sigui, aquí tenim els cinquanta anys de la vibrant cançó «Al vent» i del «fenomen Raimon», sense el qual, certament, seríem molt més enrere d'on som. Gràcies, doncs, Ramon Pelegero, per la teva aportació a la normalitat cultural catalana i a la vivència dels Països Catalans. Per molts anys! ◆

EDITORIAL
• «Al vent» 3

SOCIOLINGÜÍSTICA
• Fira Internacional d'Idiomes «Expolangues» de París 5
• Són bojos, aquests francesos. Andreu Salom i Mir 10
• Triar el silenci. David Cuscó. 11
• Dignifiquem el català. Marco A. Poveda 14
• Panlingua. Ignasi Farreres Jordana 16

SINTAXI
• Pronom equivocat en perífrasis. Josep Ruaix i Vinyet 18
• La incomoditat del «Com». David Cuscó 20
• Usos de «sense un/una, ...» Carles Riera 21

LÈXIC
• Impagable. Albert Jané. 23
• La castellanització del català. Josep Espunyes 24
• La dignitat de les paraules. Eugeni S. Reig 27
• Alerta a xerrar massa. Gabriel Bibiloni. 28
• Els dies de la setmana. Eugeni S. Reig 29
• Els mots plans en *-ol*. Lluís Marquet 32
• El terme *codó* de la toponímia. Carles Domingo 33

AMICS I MESTRES
• L'encant de la llengua. Cosme Aguiló. 38
• Jordi Enjuanes-Mas, poeta en xarxa. Jacint Torrents 41

BIBLIOGRAFIA
• *Removent consciències*. Jordi Solé i Camardons. 44
• *Aproximació a la toponímia del Moianès*. Carles Riera. 44
• *Comunicar-se, tot un art*. Marcel Fité 45
• *Masos i capmasos de la baronia de Peramola*. Albert jané 45
• *Nicolau Battestini i Galup*. Marcel Fité 46

ERRATA
En el número anterior de LLENGUA NACIONAL, a la portada (molt visible) i a l'índex hi va sortir escrit «parífrasis» en lloc de «perífrasis». Comptem que el bon sentit lingüístic dels lectors ja va corregir aquesta errata, caprici dels «follets de la impremta».

Llengua Nacional és membre de l'APPEC

Vetlau per la vostra llengua, vella com una olivera retorçuda, humil com una espiga de blat, harmoniosa com les notes d'una arpa, dolça com un rubiol de cabell d'àngel, bella com un cel estelat. Que sigui sempre estimada com una esposa, com una mare, com la pròpia carn.

Joan Veny
dins *Llucmajor a través de la seva toponímia*

PUBLICACIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Associació Llengua Nacional
Registre d'Associacions núm. 12842
Dipòsit legal: B-35574-91
ISSN: 1695-1697

ADREÇA POSTAL:
C. de Sant Pere més Alt, 25
08003 BARCELONA
A/e: llengua@llenguanacional.cat
http://www.llenguanacional.cat

DIRECTOR: Ramon Sangles i Moles
A/e: rsangles@llenguanacional.cat
Tel.: 669 85 32 37

CONSELL ASSESSOR: Miquel Adrover, Gabriel Bibiloni, Carles Domingo, David Casellas, Mercè Espuny, Francesc Esteve, Joan Ferrer i Costa, Josep Ferrer i Ferrer, Marcel Fité, Pilar Gispert, Rosa V. Gras, Albert Jané, Bernat Joan, Lluís Marquet, Joan-Carles Martí, Víctor Pallàs, Carles Riera, Josep Ruaix, Marc Sangles, Jordi Solé i Camardons

MAQUETACIÓ: Jordi Ardèvol
PORTADA: El Pla (Masies de Roda de Ter)
FOTO: Jordi Gumí

La redacció no s'identifica necessàriament amb les opinions expressades en els articles publicats.

Fira internacional d'idiomes «Expolangues» de París

Ramon Sangles

Aquest any, a la fira internacional d'idiomes de París, Expolangues, sota l'organització i coordinació de l'Institut Ramon Llull, la llengua catalana hi ha estat la **convidada d'honor** durant els quatre dies de l'esdeveniment (del 3 al 6 de febrer, al pavelló que es pot veure en la fotografia de d'ací a la dreta, a la Porta de Versalles). Ens en fem ressò en aquestes pàgines atesa la seva importància.

L'objectiu d'Expolangues és presentar les diverses possibilitats d'aprendre un idioma i informar sobre les cultures, les característiques lingüístiques i els programes d'educació de les llengües que hi participen. Representa un punt de trobada dels professionals, de les editorials i de les institucions implicades en l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües.

Diferents institucions del domini lingüístic català, aplegades per la Fundació Ramon Llull, hi foren presents, com l'APPEC, associació que aplega més de cent cinquanta capçaleres; el Govern d'Andorra; la Generalitat de Catalunya, a través del Departament de Vice-presidència (Secretaria de Política Lingüística) i del Departament d'Innovació, Universitats i Empreses; el Govern de les Illes Balears; el Consell General dels Pirineus Orientals; la Xarxa de Ciutats Valencianes Ramon Llull; la municipalitat de l'Alguer i la Xarxa Vives d'Universitats.

Cal remarcar que l'APPEC hi presentà la publicació *Catalan Magazine*, que recull articles de diverses revistes amb la seva traducció a l'anglès.

Frederic Callís, Josep Bargalló i Lluís Gendrau

Taula rodona amb Xavier North (del Ministeri de Cultura de França), Allan Wallon (de la Comissió Europea de Traducció), Bernat Joan (secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya), Margalida Tous (directora de Política Lingüística de les Illes Balears) i Joan Sans (Promoció Cultural del Govern Andorrà)

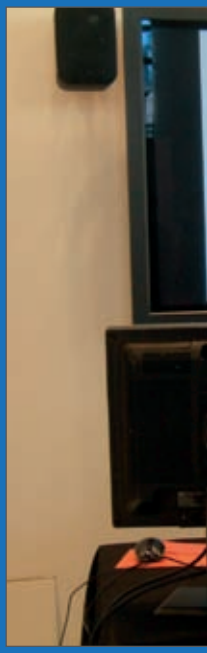

Feia molt impacte veure els cartells que anunciaven la llengua catalana com a convidada d'honor sota el lema «El català, llengua de 10 milions d'europeus». Es comptaven aproximadament uns 25.000 els visitants i hi participaren unes 60 llengües.

Resumint un xic les activitats que es dugueren a terme, direm que el dia 3 hi hagué la presentació d'INTERCAT.CAT (portal que agrupa recursos per a l'aprenentatge de la llengua catalana); la del TERMCAT (neologismes i recerca terminològica); la de PARLA.CAT (autoaprenentatge de català en línia)... També en la taula rodona, mostrada en la foto de la pàgina anterior, es parlà de «Les llengües locals en les societats multilingües: el cas català». I encara hi hagué la presentació del domini .CAT (l'únic a internet d'una comunitat lingüística no dependent de cap Estat); un parlament sobre la unitat i diversitat de la llengua catalana («Petit atles lingüístic del domini català»), tenint com a ponents Joan Martí i Castell i Joan Veny i Clar i la presentació de l'APPEC (la premsa en català; vegeu foto de la pàgina anterior).

El dia 4 parlà Carme Junyent «Sigues lingüísticament sostenible»; l'Obra Cultural Balear hi intervingué amb el lema «Cafè per a la llengua»; hi hagué trobada d'estudiants catalans i francesos en el marc del programa Erasmus... També es feien classes de català.

El dia 5, Pere le Bihan féu una presentació de La Bressola (immersió en català en els Pirineus Orientals); hi hagué també intervencions sobre «Perpinyà aposta pel català» i, per part d'Andorra, una trobada amb Cyril Despres (Dakar 2009).

El dia 6 es parlà del «Català, llengua de ciència» i de «Els estudis catalans a França» (taula rodona). Convé saber que una quarta part de les universitats públiques de França ofereixen estudis de català.

Clogué l'acte el grup Comediants (vegeu la darrera foto d'aquest reportatge).

Une littérature millénaire
Le catalan, langue de 10 millions d'Européens

Efectius 1998-2006: +280% en 8 anys

Obra Cultural Balear

Catalan (katalã) n. m. LING.
Le catalan : langue romane parlée en Catalogne, aux Baléares et autour de Valence, ainsi que dans le Roussillon.
+ ANDORRE
+ ALGHERO (SARDAIGNE)
+

ENSEIGNEMENT POUR ADULTES
ENSENYAMENT PER A ADULTS

Le catalan,
la langue
de 10 millions
d'Européens
Le catalan est la deuxième langue la plus parlée en Europe, avec une centaine de millions de locuteurs répartis dans quatre pays: l'Espagne, l'Andorre, la France et l'Italie. La plupart des catalanophones résident en Catalogne, dans les Iles Baléares ou dans le Pays valencien, où le catalan jouit du statut de langue officielle aux côtés de l'espagnol. Le catalan, qui est la seule langue officielle de l'Andorre, est également parlé dans le département des Pyrénées-Orientales -la Catalogne Nord- et à Alghero, une ville de Sardaigne.
Langue romane. le catalan a commencé à se former entre le VIIIe et le IXe siècle de part et d'autre des Pyrénées, dans les comtés de la Marche hispanique établie par l'Empire carolingien. Les premiers textes écrits en catalan datent du XIIe siècle. Entre le XIIIe et le XVIe siècle, le catalan connut une expansion non seulement en tant que langue de culture mais aussi comme langue de gouvernement, au point de devenir langue de référence en Méditerranée, notamment en Sicile, en Sardaigne, ou encore à Naples.

Apprenez le catalan
sur place !
Le saviez-vous ?
L'Institut Ramon Llull propose aux étudiants étrangers des bourses pour la r
de stages linguistiques dans les territoires d'expression catalane...
... et organise, en collaboration avec d'autres institutions, des stages de for
linguistique à Majorque, à Minorque, en Andorre, à Barcelone, à Gérone et
plusieurs autres villes.

Les études catalanes dans le monde
Associations internationales d'études catalanes
Apprenez le cata
sur place !
Europe
Amérique

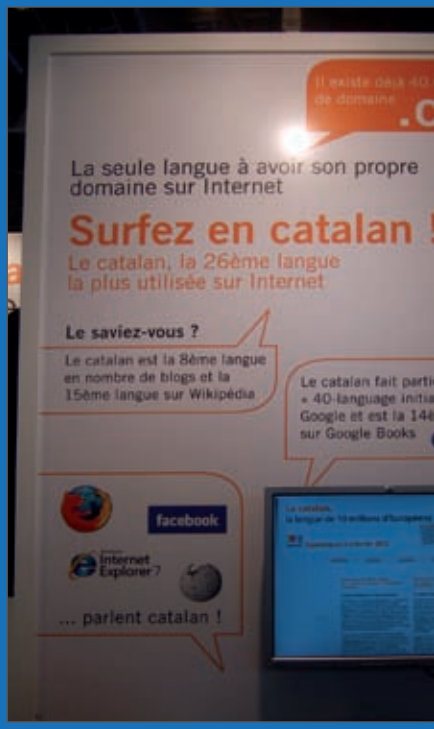
La seule langue à avoir son propre
domaine sur Internet
Surfez en catalan
Le catalan, la 26ème langue
la plus utilisée sur Internet
Le saviez-vous ?
Le catalan est la 8ème langue
en nombre de blogs et la
15ème langue sur Wikipédia
facebook
Internet Explorer 7
... parlent catalan !

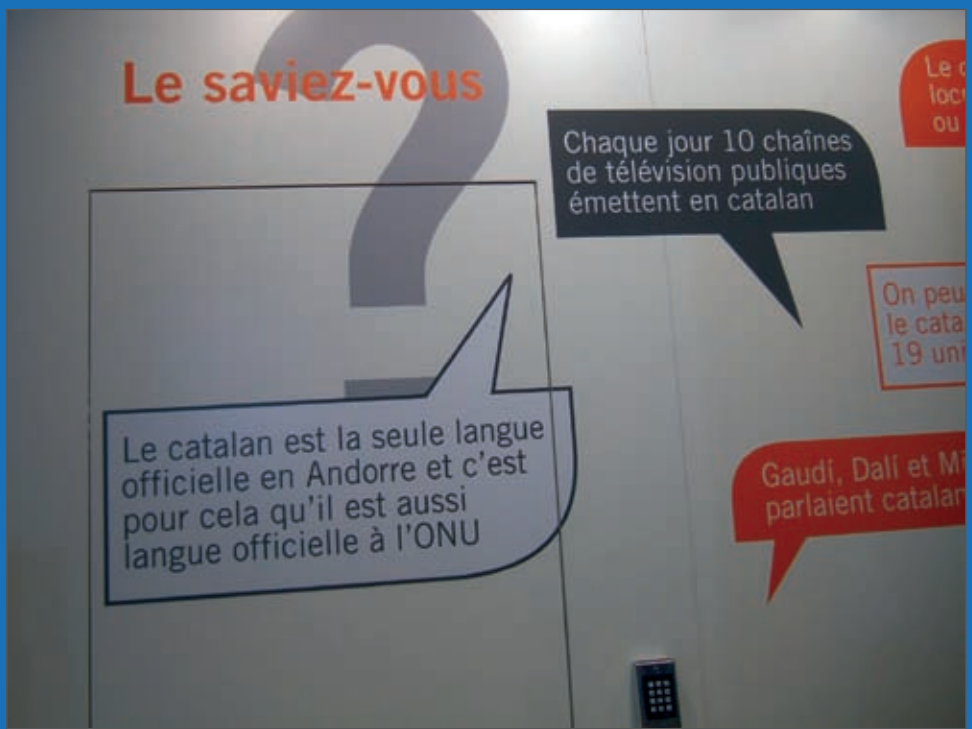
Le saviez-vous
Chaque jour 10 chaînes
de télévision publiques
émettent en catalan
Le catalan est la seule langue
officielle en Andorre et c'est
pour cela qu'il est aussi
langue officielle à l'ONU

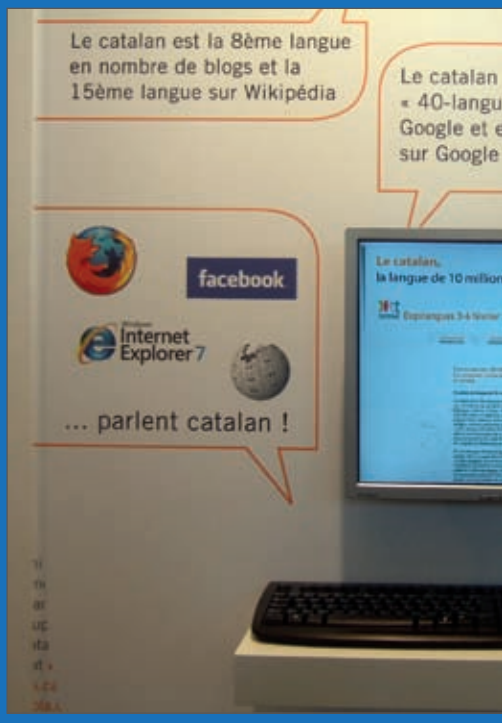
Le catalan est la 8ème langue
en nombre de blogs et la
15ème langue sur Wikipédia
facebook
Internet Explorer 7
... parlent catalan !

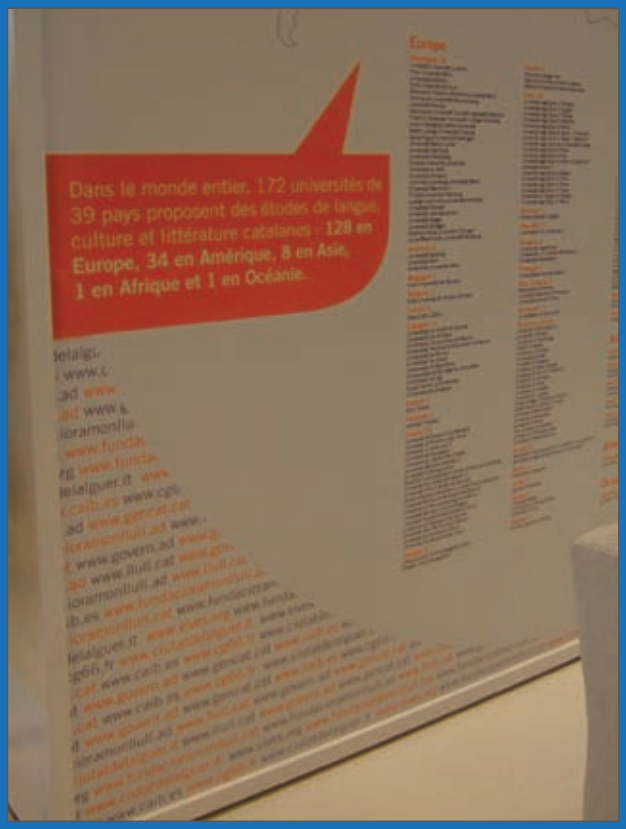

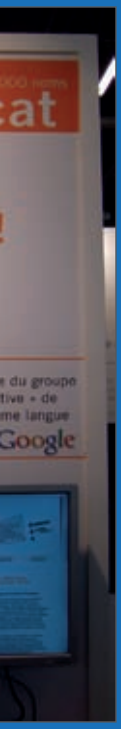

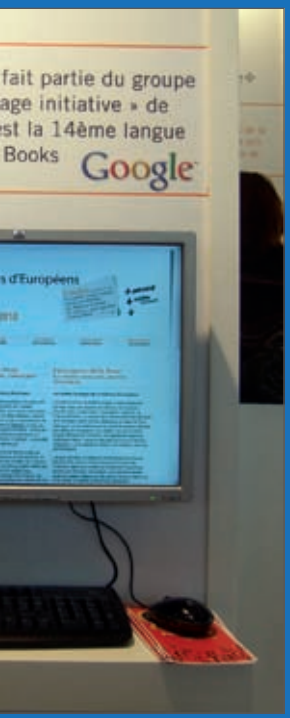

Acabem aquesta informació (molt resumida perquè pensem que les fotografies ja parlen per si soles) manifestant que lamentem el poc ressò que Expolangues tingué en els mitjans de comunicació catalans.

NOTA: Les fotos són de l'autor de l'article, del Govern d'Andorra i de l'APPEC.

Són bojos, aquests francesos

Andreu Salom i Mir

Un amic escriptor de Perpinyà, de nom Joan Daniel Bezsonoff i Montalat (de pare d'origen rus i mare rossellonesa), autor d'algunes novel·les d'èxit –la darrera de les quals, la molt recomanable *Una educació francesa* (L'Avenç, 2009), en què exposa l'experiència traumàtica (personal i col·lectiva) que han hagut de patir els nordcatalans amb el sistema educatiu jacobí de la República Francesa–, declarà no fa gaire en un mitjà d'informació nacional: «Sóc francès, però m'estic curant.»

¿Cal recordar, un cop més, els efectes devastadors que ha provocat, a moltes generacions de catalans de més enllà de les Alberes, la terrible immersió escolar en francès? Allò sí que fou una veritable immersió, portada fins a les darreres conseqüències: la imposició de la llengua del colonitzador als catalans colonitzats a través d'un sistema educatiu tan ferotge com eficaç, basat en la delació i el càstig, físic i psicològic (el mètode de la penyora, que castigava aquells alumnes que gosaven parlar català, assolí una perfecció aterridora). Actualment ja no cal recórrer a aquells procediments tan expeditius, car la gran majoria dels infants desconeixen la llengua i la cultura dels seus avantpassats i parlen només francès (de fet, a partir dels anys setanta, les autoritats franceses van començar a considerar la substitució lingüística pràcticament assolida, especialment a les ciutats). Únicament l'existència de La Bressola, una xarxa d'escoles catalanes que subsisteix gràcies a les aportacions econòmiques de particulars i als ajuts de la Generalitat i altres entitats, suposa un intent, lloable i encoratjador, però ple de dificultats, de redreçar una mica la greu situació sociolingüística i evitar la culminació del procés glotofàgic.

Joan Daniel, supervivent d'un genocidi lingüístic i cultural, sempre ha reflexionat, amb ironia i causticitat, sobre la seva història personal. El criaren els avis materns, al petit poble rossellonès de Nils, i fou el seu avi qui li ensenyà a parlar en el dialecte català de la regió, fet poc habitual a partir dels anys seixanta. En Bezso (així l'anomenen els qui el coneixen de la seva època d'estudiant) sempre ha estat molt agraït a l'avi Montalat, per bé que aquest mateix li arribà a confessar que, si hagués sabut que el seu nét dirigiria el seu camí cap a l'estudi i l'escriptura en català, no li hauria parlat mai en la llengua de la «tribu», una llengua estigmatitzada que, des de la perspectiva oficial de la República, no podia servir per a res més que per a usos col·loquials molt restringits, però mai per a registres de caire formal o estàndard, i menys encara per al conreu literari (per a tot això ja hi ha, *naturelment*, el francès).

Aquest és el missatge dominant del jacobinisme i que França ha portat maquiavèl·licament fins a les darreres conseqüències (ho saben també prou bé bretons, corsos, occitans, bascos i alsacians). És el discurs que ha marcat per a tota la vida diverses generacions de nordcatalans, de la qual cosa Joan Daniel, fill d'un metge militar de l'exèrcit francès, és plenament conscient. Ell mateix ha dit: «Jo no perdoni res, perquè ho recordi tot.» La memòria, doncs, servar l'essència de les coses, esdevé quelcom fonamental per a apaivagar les angoixants contradiccions que poden atrapar fàcilment tots aquells catalans de l'altre costat de la ratlla que intenten sostreure's a l'anquilosament paralitzant jacobí. Estic segur que en Daniel (amb aquest nom el tracto) estaria ben d'acord amb el títol que encapçala l'escrit, de la mateixa manera que tots dos sabem que l'única sortida, i l'única porta d'entrada, per als nostres Països Catalans, és la independència, molt més respectuosa, eficaç i solidària que els actuals departaments i autonomies que ens separen. ◆

Triar el silenci

David Cuscó

Cada llenguatge és una tradició, cada paraula, un símbol compartit.
Jorge Luis Borges

El mes de gener de l'any 2008, Marie Smith Jones va morir i va ser notícia. Mesos després algú, fins i tot, li va dedicar una entrada en la Viquipèdia. Ara, qui ho vulgui, ja pot saber que l'eyak es parlava a Alaska i que ha deixat d'existir perquè Marie Smith Jones n'era la darrera parlant. Al Youtube hi ha un vídeo de l'any 1995 en què es veu aquesta senyora pregant per la supervivència del seu idioma. A sota d'aquesta imatge algú comenta que cada deu dies desapareix una llengua.

El siona és un idioma de Colòmbia i d'Equador. El darrer estudi sobre el nombre de parlants d'aquesta llengua es va fer l'any 1982; n'hi havia 300.

Els experts auguren que en ben poc temps la quantitat de llengües que es parlen al món (més de tres mil) es veurà reduïda a la meitat. Algunes són parlades per cinc, deu o vint persones i, de fet, és ja com si no existissin. L'eyak, en la pràctica, ja s'havia extingit molt abans que la senyora Marie Smith Jones morís. I el siona, per bé que encara en pugui quedar algun parlant, és una llengua condemnada a desaparèixer.

Fins aquí res d'especial si creiem que les llengües són un mitjà de comunicació i prou. Que no es pot viatjar en globus? Doncs, es viatja en tren o en vaixell. Tant és, el cas és viatjar, o sigui comunicar-se. Que l'ascensor no funciona? Doncs, pujo a peu. Cal ser pràctic, anar per feina i sobretot dedicar-se a desemmascarar essencialismes i mites identitaris pertot. És clar que, sota aquesta pàtina d'objectivitat extrema, aquests directors d'agències de viatges lingüístics sembla que pateixin d'allò que Roland Barthes defineix com a «impotència per a tolerar l'ambigüitat d'allò real, l'angoixa dels signes dubtosos, la inexactitud del món i del llenguatge». L'arrel del problema es troba en el fet que als partidaris del darwinisme lingüístic els costa de reconèixer que una llengua no és un fenomen individual i prou. En minimitzen (o neguen directament) la dimensió col·lectiva, mostrant una visió del fet lingüístic esquemàtica, reduccionista i interessada. Les llengües són un mitja de comunicació i prou, diuen. I, de fet, estic convençut que això és el que menys són. Provaré d'il·lustrar-ho amb dos arguments diferents, però de cap manera contradictoris. El primer té a veure amb l'aspecte social i històric que conforma qualsevol idioma, i el segon, amb la dimensió, si es vol, esotèrica del llenguatge.

La desaparició d'una llengua implica un empobriment global, perquè s'esvaeix una possibilitat d'interpretació de la realitat.

Quan mor una llengua, mor una manera de veure el món, un gènere de memòria, com diu George Steiner. Mor una manera de metaforitzar l'existència humana. La desaparició d'una llengua implica un empobriment global, perquè s'esvaeix una possibilitat d'interpretació de la realitat. És clar que les llengües no deixen d'existir de cop i volta, ni com si no hi hagués més remei. La desaparició de llengües com el llatí (en aquest cas, podríem parlar més de canvis o d'evolució cap a altres formes, que no pas de mort) és un bon exemple del que espera, tard o d'hora, a qualsevol llengua. La qüestió és si a tots ens interessa o no que això passi tan tard com sigui possible i gens d'hora. Una llengua morta és insubstituïble. I no ens enganyem: la immensa majoria de llengües acaben desapareixent perquè han entrat en conflicte amb interessos que no tenen res a veure amb factors naturals. Les guerres, els genocidis, les invasions, les deportacions, el descontrol absolut del mercat, i el poder mediàtic i educatiu són algunes causes (conjuntament o separadament) de la substitució lingüística. Obviar que tots aquests mecanismes són determinants a l'hora de configurar una situació establerta significa posicionar-se clarament en una actitud d'acceptació i perpetuació del problema. L'ús de les llengües depèn sempre de factors socials i polítics i mai no es pot explicar com la suma dels comportaments individuals. La perversió del significat de les paraules (de què parlarem més endavant) resta aquí ben reflectida amb l'ús que es fa actualment del mot *bilingüisme*. A part de l'ambigüitat intrínseca del terme, el bilingüisme es fa servir habitualment com a sedant

El bilingüisme es fa servir habitualment com a sedant que dissimuli el conflicte inevitable que comporta la coexistència de dues llengües. En la pràctica, el bilingüisme perpetua la diglòssia i accelera el procés de substitució.

que dissimuli el conflicte inevitable que comporta la coexistència de dues llengües. En la pràctica, el bilingüisme perpetua la diglòssia i accelera el procés de substitució. El filòleg Gabriel Bibiloni expressa perfectament el que amaga l'ús d'aquest mot: «Per molt que es vulgui dissimular, dues llengües no poden usar-se dins una societat exercint cadascuna d'elles plenitud de funcions. Si una de les dues ho fa, l'altra restarà inevitablement disminuïda per innecessària o supèrflua.»

El llenguatge ens articula la consciència. Configurem el que som i el que ens envolta mitjançant paraules. El llenguatge crea l'home i tot el que l'envolta, organitza la nostra experiència.

El llenguatge (la realització pràctica del qual es fa a través d'una llengua concreta) ens constitueix com a persones. Ens articula la consciència. Configurem el que som i el que ens envolta mitjançant paraules. El llenguatge crea l'home i tot el que l'envolta, organitza la nostra experiència. Entre altres motius, l'esperanto va fracassar perquè aquelles paraules només eren comunicació. Era un idioma únicament per a comunicar-se. Ningú no hi pensava, en esperanto. Cada llengua és una finestra oberta a l'existència, una manera concreta de defugir la mort gràcies a la capacitat humana d'utilitzar el futur. Els humans som capaços d'imaginar i, fins i tot, de verbalitzar el dia després de la nostra mort. El podem descriure com si el veiéssim. La literatura i l'art en general neixen d'aquest esforç per a esquivar la mort encara que només sigui gramaticalment. Aquesta facultat per a utilitzar el futur i el condicional és el que bàsicament ens diferencia dels animals. El nostre present, passat i futur són narració i narrem gràcies a la paraula.

L'omnipresència del fet lingüístic i les seves particularitats concretes són prou evidents, encara que tampoc no calgui arribar a l'extrem d'afirmar, com Leibniz, que el fet de parlar llengües diferents faci que els humans, per força, pensin diferentment segons l'idioma matern que tinguin. És més el que tenim en comú que no el que ens diferencia. Per exemple, tots els idiomes ens permeten de concebre la primera i la segona persona del singular. Aquí neix la dimensió social de cada llengua, sense la qual el llenguatge no tindria sentit. Hi ha pocs universals més, però aquest és imprescindible. Com que les llengües són finestres obertes al món, per això és tan important aprendre'n tantes com es pugui. Tornem a citar Steiner: «Tota nova llengua permet de viure una nova vida.»

Si el llenguatge només fos comunicació, per què és impossible traduir? Heu provat de traduir poesia? No es pot. Es fa (i és admirable), però no es pot. En la traducció es perden infinitat de matisos (i no em refereixo només als fonètics) que són impossibles de reflectir en la llengua que tradueix. Són matisos farcits de ressonàncies passades, perquè cada cop que usem una paraula, encara que no en siguem conscients, ho fem a través d'una línia històrica que ens remet a tots els usos passats d'aquell mot. Com es pot traduir un accent? L'accent de les classes poderoses angleses no té res a veure tradicionalment amb el de les classes populars. Com es tradueix, això? No es pot. Si només es tractés de comunicació, es podria. La impossibilitat de traduir va molt més enllà, i ens remet directament a la incapacitat humana per a expressar (traduir) allò que pensem. Quantes vegades hem dit o hem sentit: «És que no volia dir això»? No ho pensàvem, però ho hem dit. No som capaços ni de traduir-nos bé.

Així, doncs, quan pronunciem una paraula, convoquem tota la seva història. Les paraules són filles de la tradició i de l'inconscient. Això ens fa, ho vulguem o no, responsables de les paraules que utilitzem. Aquesta responsabilitat fa que el llenguatge i la traducció es trobin amb l'ètica i la religió. Aquí potser caldria fer una distinció entre *dir* i *parlar*. El primer concepte té a veure amb un ús més quotidià, instrumental (si es vol) de la parla; el segon implica provar d'exposar a través del llenguatge tot allò que sentim dins nostre, i és molt més complex, és clar. Per a *parlar* cal sospesar cada mot. Cal pensar abans de *parlar*. Desgraciadament, la societat de la informació *diu* constantment i elimina qualsevol possibilitat de *parlar*, perquè *parlar* implica una reflexió prèvia que només pot generar-se a partir del silenci i de la pausa (dos aspectes cada cop més allunyats del nostre dia a dia). La sobreexposició al soroll auditiu i visual a què estem sotmesos redueix l'espai de reflexió a extrems quasi insuportables però que, paradoxalment, cada cop passen més desapercebuts. Per això s'observa una disminució general pel que fa a la nostra capacitat expressiva. El silenci és imprescindible per al qui es disposa a parlar. Es tracta d'un silenci exclusivament extern, mai intern, i que es configura en llenguatge perquè és respectuós davant l'Altre; no té res a veure amb el silenci pretesament purificador i individualista del budisme. La responsabilitat ètica, intrínseca a l'essència del llenguatge, és indesllligable del respecte envers els altres.

Com que les llengües són finestres obertes al món, per això és tan important aprendre'n tantes com es pugui.

Per a *parlar* cal sospesar cada mot. Cal pensar abans de *parlar*.

Tossudament, insisteixen: el llenguatge és un mitjà de comunicació. Però, molt sovint, el llenguatge no es fa servir per a comunicar. S'empra per a amagar, per a dissimular, per a mentir, per a manipular. La qüestió de fons és: podem comunicar res? Tot l'art modern es basa en aquesta pregunta, i la resposta, en la majoria de casos, és negativa. L'art modern no es pot parafrasejar. És. S'ha explicat mil i una vegades, però mai no n'hi ha prou: la ruptura es produeix a finals del segle XIX (Nietzsche, Marx i Freud descriuen les característiques d'aquesta ruptura més que no pas la provoquen), pren força quan acaba la I Guerra Mundial (n'hi ha prou de recordar l'exemple extrem de les avantguardes) i es fa més evident que mai després d'Auschwitz. Talment com si es tractés de profetes de l'horror indescriptible que la manipulació extrema de les paraules provocaria durant el segle XX, tota una sèrie d'artistes i d'intel·lectuals (la majoria centreeuropeus) copsen la falsedat i la insufi-

ciència del llenguatge concebut com a instrument. Walter Benjamin resumeix perfectament la davallada del poder del mot en afirmar que, quan la paraula deixa de ser misteri i es transforma en un mitjà per a assolir unes finalitats concretes, corre el perill de fer-se còmplice de la barbàrie. A causa de la manipulació i banalització extremes a què ha estat sotmesa, la llengua s'ha degradat; és estèril i absolutament incapaç d'anomenar la vida. La paraula s'ha convertit en autoreferencial i es troba desconnectada d'allò que pretén expressar. Ha anat perdent el seu valor testimonial i s'ha desfigurat en abstraccions farcides d'ideologia criminal. Hofmannsthal, Benjamin, Musil, Kraus, Wittgenstein, Broch, Kafka, Joyce, Beckett, els dadaistes i molts d'altres construeixen la seva obra a partir d'aquesta desconfiança absoluta en el poder de la paraula. Paradoxalment, però, ho han de fer a través de l'escriptura, i aquest és el seu drama i el seu enorme mèrit.

La inutilitat de la paraula i l'imperatiu categòric del silenci esdevenen dogma després d'Auschwitz. El silenci és l'única sortida davant la impossibilitat d'expressar el que la Xoà significa. El filòsof Emil Fackenheim descriu l'obra d'artistes com Primo Levi o Paul Celan quan observa que «tota escriptura sobre la Xoà està atrapada en una paradoxa: l'esdeveniment ha de ser comunicat, però és incomunicable. I l'escriptor ha d'acceptar aquesta paradoxa i resistir». Tanmateix, aquest silenci es configura en un nou llenguatge. És un silenci ple de significats i que assumeix el seu propi fracàs. Aquest silenci són els poemes de Paul Celan. El significat es troba més en l'espai en blanc que en els caràcters impresos en negre, negres com la llet que dia i nit beu el narrador de *Todesfuge*. Hi ha espurnes de significat que el lector, com si fos un cabalista, ha de provar d'interpretar. Però no hi ha res més.

Que una llengua és molt més que comunicació, ho han entès perfectament els poders polítics totalitaris i colonials que hi ha hagut al llarg de la història. Lamentablement, d'exemples n'hi ha moltíssims. En *LTI. La llengua del Tercer Reich*, Victor Klemperer descriu perfectament l'odi que el nazisme des del principi sentia per la paraula. Un segle abans, Heine ja avisava que qui crema un llibre també és capaç de cremar un home, i el «bibliocaust» nazi és l'exemple més flagrant d'aquest doble crim. Els més de cinc mil cinc-cents autors prohibits pel nazisme prefiguraven la prohibició d'existir que immediatament planaria sobre la vida de milions de jueus. De com el comunisme, l'altre totalitarisme del segle XX, afectà el llenguatge, en són testimoni desenes d'obres d'autors com Hrabal, Klíma, Kundera, Milosz, Tišma, Bulgàkov, Mrożek, Kiš, Mandelstam, Kertész... Aquest darrer precisament descriu el mal irreparable que el poder dictatorial pot infligir a la parla dels individus i, per tant, a la seva existència més íntima, però també social: «Aquells homes van dedicar la vida a fer un mal ús del llenguatge. Van elevar aquest mal ús del llenguatge a la categoria de consens, un consens que havia de servir a tothom. Després se'n van anar i van deixar els seus llocs als esguerrats pel mal ús del llenguatge, que ara es veuen obligats a demanar ajut urgent dels primers auxilis morals, com si les paraules, que han perdut el sentit per culpa del mal ús del llenguatge i que han quedat com bocins de paper escapçats, ens ensenyessin de cop i volta les seves ferides morals.» El colonialisme anglès va fer traduir tots els topònims a Irlanda. Quina pèrdua de temps, oi? Si un nom només té capacitat informativa, per què ho feien? És evident que sabien que esborrant aquells noms esborraven part de la història i, per tant, qualsevol mena de futur que no passés per l'anglès.

Heine avisava que qui crema un llibre també és capaç de cremar un home, i el «bibliocaust» nazi és l'exemple més flagrant d'aquest doble crim.

El llenguatge burocràtic o tecnocràtic, tan característic dels nostres dies, crea un buit mental semblant al que pretenien els totalitarismes tot just esmentats. Els mitjans de comunicació actuen com a còmplices del poder polític i econòmic quan propaguen a tort i a dret l'embrutiment mental que comporta el domini absolut d'això que s'ha anomenat llenguatge políticament correcte. O quan transmeten allò que en diuen actualitat que, com descriu amb gran lucidesa Adan Kovacsics en un dels seus brillants assaigs, és un producte que actua com a fàbrica de neurosis, l'única fugida de la qual (quasi impossible) és estar desinformat. Avui en dia, la frivolitat del pseudollenguatge orwellià elimina de socarrel qualsevol mena de capacitat crítica envers res. Davant aquesta onada imparable de publicitat i propaganda que pretenen banalitzar encara més la paraula, el verb (el mateix verb que en l'Evangeli de Joan és el principi de tot) s'ha de protegir des del silenci de qui sap que guarda l'únic tresor real de què disposem els humans.

I tanmateix *parlem*, o ho intentem. Malgrat la frase terrible d'Adorno «després d'Auschwitz no es pot escriure poesia», se'n va continuar escrivint i es va continuar elevant la paraula més enllà de l'ús pervers que aparentment l'havia inhabilitat per a expressar el món contemporani. La tossuderia i la persistència d'aquest fet té quelcom de commovedor i de crit desesperat que admet que, malgrat tot, la paraula és l'únic que ens queda. No tenim res més. Acceptar l'ús instrumental del llenguatge seria donar la raó als qui banalitzen la desaparició d'una llengua. El silenci ha de ser triat, mai forçat. Marie Smith Jones segurament no sabia què significa Auschwitz ni qui era Paul Celan, però el seu silenci té un significat molt més profund i feridor que el de totes les paraules del món. ◆

Els mitjans de comunicació actuen com a còmplices del poder polític i econòmic quan propaguen a tort i a dret l'embrutiment mental que comporta el domini absolut d'això que s'ha anomenat llenguatge políticament correcte.

Dignifiquem el català

Marco A. Poveda

Les Jornades Llengua i Emoció, fetes enguany a Fraga (Baix Cinca), van representar, per tercer any consecutiu, una esplèndida oportunitat de reunió i companyonia per a molts compatriotes procedents de tot arreu dels Països Catalans; gent, això cal destacar-ho, amb una alta sensibilitat envers els problemes actuals de la llengua catalana. Aquestes jornades, encaminades a la projecció i dignificació lingüística, van ser part del programa anomenat Cinga Fòrum 2010 i se centraven, segons el seu inspirador i organitzador, el psicòleg Quim Gibert, en la conveniència de fer entendre a la comunitat catalana la forta necessitat que té d'experimentar emocions positives envers la nostra llengua per tal de superar l'actual *statu quo* d'anormalitat a què s'ha vist relegada a causa de les nombroses pressions que rep des de fa ben bé tres segles llargs. El conjunt dels actes del programa comptava amb els ajuts i suports de l'IEBC, del Casal Jaume I de Fraga i d'Òmnium de Ponent.

Josep Ma. Forné, Pep Labat i Josep Borrell FOTO: D. CASELLAS

Així, doncs, el divendres 5 de març, va tenir lloc, al restaurant Flàvia, la presentació del llibre *Removent consciències. Transgressió cívica i fet nacional* (Ed. Afers, 2010), resultat de les Jornades de Fraga de l'any anterior. En aquest llibre s'hi analitza l'encara irresolt conflicte que viu el fet nacional català des d'una pertinent varietat de punts d'enfocament (jurídic, literari, psicològic, filosòfic, ètic, etc.), amb la perspectiva d'aplicar la transgressió cívica com a desllorigador del problema.

L'endemà, dissabte al matí, en el Palau Montcada, tingueren lloc els actes per a la dignificació lingüística. Pep Labat, president de l'IEBC, donà la benvinguda als assistents i traçà unes breus pinzellades sobre els problemes patits pel català a les comarques aragoneses de parla catalana.

Després d'aquesta presentació general, intervingué el primer dels ponents convidats a l'acte, el poeta i inspector d'ensenyament Josep Borrell i Figuera. La seva ponència duia per títol «Llengua i creativitat: sobre la comunicació, l'emoció i la bellesa». Borrell, al llarg de la seva intervenció, ben fonamentada en altres autors i estudiosos de la llengua com ara Jesús Tusón, Josep Maria Castellà, Sebastià Serrano, Josep Carner, Nietzsche i també Kant, va anar desgranant tot un seguit d'acurades reflexions a propòsit del significat, aparentment banal, del fet de parlar una llengua, sigui la que sigui. Amb una primfilada anàlisi, Josep Borrell ens convidà a tenir especial cura de la nostra llengua, atesa la delicada situació en què es troba el seu ús actualment, ja que qualsevol llengua és un instrument precís d'identitat, comunicació, emoció, creativitat i bellesa… però, tanmateix, també un sistema fràgil i delicat, el producte de milions d'esforços individuals i col·lectius al llarg de molts segles. Per tant, la nostra llengua comuna, el català, mereix tota la nostra atenció i cura en el seu ús, no fos cas que aquest extraordinari llegat dels nostres avantpassats es vagi reduint més i més fins a la seva pròpia extinció, com dissortadament ja ha passat i continua passant amb milers de llengües en l'actualitat.

El segon torn d'intervenció correspongué a la lingüista Eva Monrós, membre del Grup d'Estudis de Llengües Amenaçades (GELA) i professora a la Universitat de Barcelona. Basant-se en experiències de treball del GELA, amb un important nombre d'immigrants residents a Catalunya, posà en relleu la importància de la preservació de la diversitat lingüística global, ja que cada llengua és una manera de mirar i entendre el món, d'afaiçonar unes relacions humanes singulars, i digué que cada llengua és una aportació genuïna i irrepetible en el camp del coneixement humà. En aquest sentit, Eva Monrós precisà que tots els catalanoparlants hem de sumar esforços per intentar convertir el català en la llengua d'integració d'aquest important contingent de nouvinguts.

Per a la ponent, la concreta situació de la llengua catalana en l'actualitat, pel fet de ser una llengua sense Estat que pateix les amenaces pròpies de tota llengua minoritzada, converteix la població catalanoparlant en una massa procliu a l'enteniment i l'empatia amb els problemes lingüístics i d'integració d'aquesta gent procedent d'arreu del planeta. Finalment, segons Monrós, el respecte que la comunitat catalanoparlant demostra envers les altres llengües parlades del territori català genera també un major respecte envers la llengua catalana, ja que totes les llengües són, *de facto*, igual d'importants, i hem de vetllar per preservar-les al màxim, arribant fins i tot a «replantar» les que s'estan extingint, per tal de conservar el tresor de valuosos coneixements que porten a dins.

El tercer convidat a l'acte va ser Carles Palau. Aquest biòleg, que és també membre de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua (CAL), ens va descriure, d'una manera amena i distesa, les seves experiències treballant als tallers per la llengua, una manera flexible i eficaç de preparar tot tipus de

gent d'arreu dels territoris de parla catalana (nouvinguts, catalanoparlants que canvien de llengua davant interlocutors que no parlen català, nens a les escoles i colònies, gent fins i tot hostil a la causa catalana...) per a assolir consciència de la importància de l'ús del català en tots els àmbits d'expressió.

En l'última intervenció ens fou presentat l'escriptor Matthew Tree. La seva ponència tenia per títol «Vulnerabilitat, llengua i emoció». De seguida el ponent es va centrar en el vessant literari, camp que, òbviament, per professió coneix a bastament, i ens va relatar tot de reflexions personals al voltant del fet transcendent, per a qualsevol escriptor, de descobrir un dia que ho és i que s'hi vol dedicar la resta de la seva vida. Després passà a fer un repàs de l'itinerari de diversos escriptors en català, demostrant la bona salut de les lletres catalanes en general –malgrat els problemes específics que el català pugui tenir com a llengua en altres àmbits d'ús– i la seva vigència com a literatura perfectament internacionalitzable, és a dir, traduïble a qualsevol altre idioma.

Ara bé, per al ponent, el problema dels llibres catalans a l'exterior és que no disposen d'una eficaç llengua pont de traducció. Fins ara els autors i editors catalans feien servir el castellà, però aquest pont de traducció no és suficientment sensible –per no dir obertament hostil– respecte a la literatura catalana. Ens queden dos idiomes pont més: l'anglès i l'alemany. Per a Matthew, a la literatura catalana li convé pujar al carro de l'alemany com a llengua de traducció preferent per tal de mostrar-se, a través d'aquesta llengua, a tot el món lector; l'anglès no ens pot fer tan bon servei, perquè és un sistema molt autosuficient, que fa molt poca traducció d'obra no anglesa. En canvi, el món editorial alemany és molt més obert, té molta influència arreu del món i accepta autors de moltes més llengües, a més de l'alemany. I l'orador continuava explicant que és molt important que els catalans es puguin mostrar al món a través de les traduccions dels seus autors, perquè, si pensem en l'astronòmica diferència de pressupostos i centres oberts fora de l'Estat espanyol (entre l'Instituto Cervantes i l'Institut Ramon Llull, les dues institucions que tenen a càrrec seu la difusió i potenciació del castellà i les altres llengües «espanyoles» –el primer–, i del català –el segon–), aleshores és fàcil adonar-nos de la necessitat que tenim els catalans d'aquest altre idioma pont –l'alemany– perquè els territoris de parla catalana i les seves peculiaritats i conflictes siguin coneguts més enllà de les nostres fronteres. En cas de no intentar fer-ho així, Matthew Tree ens alertà del perill d'encongir-nos més i més, malgrat l'actual esplèndida qualitat de la literatura catalana.

D'aquesta immillorable manera acabaren aquestes jornades sobre emocions al voltant de la llengua, una nova fita nacional i cultural fragatina, que va ser arrodonida amb les habituals visites programades per les entitats organitzadores, tant a dins de la mateixa vila de Fraga com explorant la seva rodalia històrica.

Susanna Barquin i Matthew Tree — FOTO: D. CASELLAS

Per a nosaltres, visitants i consumidors d'aquest turisme desacomplexadament nacional, va suposar tot un esclat de joia, de retrobament de la nostra gent i d'esperit agermanat. No dubto que l'any vinent encara serà molt millor. ◆

TRIAS
1908-2008
CENTENARI

TOTA LA VIDA
FENT GALETES

Trias, Néts de Joaquim, SA
Tel. 972 84 12 13 • fax 972 84 24 14
www.triasbiscuits.com
a/e: trias@triasbiscuits.com
Ctra. de Sils, 36 • STA. COLOMA DE FARNERS

Panlingua

Una proposició d'unitat d'Europa a través de les llengües

Ignasi Farreres Jordana

La unitat dels pobles d'Europa sempre ha estat una utopia. Fracassats els nombrosos intents d'unificació de dos mil·lennis d'història del nostre continent (l'Imperi Romà i el Carolingi, l'emperador Carles V, Napoleó i Hitler), Europa es trobava arruïnada després de les dues guerres, la de 1914, que va produir tants morts, i la de 1939, que va produir tantes ruïnes. La primera fou gairebé una veritable guerra civil europea, mentre que la segona fou una guerra mundial, però el continent que més rebé fou el nostre. Totes dues guerres anaren fent emergir aviat la superioritat dels Estats Units d'Amèrica del Nord (EUA), un colós que va començar a dominar la política mundial, desplaçant les nacions europees avantguardistes de la civilització occidental.

Sols li feia ombra aquell altre colós, semblant a aquell de peus de fang que llegim en la Bíblia (Dn 2, 41) i que s'autoanomenava Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS) i que ho era tot menys una unió de repúbliques socialistes, ans marionetes del gran Partit Comunista Rus.

Aleshores, Europa, mig ocupada a l'est per aquell monstre governat amb mà de ferro pel comunisme, i a l'oest depauperada i triturada pels exèrcits vencedors, era una presa que podia caure fàcilment en mans del comunisme. Una prostració europea conseqüència, sens dubte, de les dues terribles guerres anteriors que havien patit els seus quatre punts cardinals (França, Itàlia, Alemanya i Anglaterra), tant en la metròpoli com en les colònies, però també i particularment per la seva mil·lenària desunió.

Doncs bé, en aquest clima de pobresa material, política i moral, s'aixecaren les veus preclares de tres grans pensadors cristians: Jean Monnet, a França; Alcide De Gasperi, a Itàlia, i Konrad Adenauer, a Alemanya. El primer va rebre el títol de Pare d'Europa. Alcide De Gasperi fou el president de la CECA (Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer), mentre que Adenauer, en pocs anys, regenerava la part d'Alemanya no ocupada pels comunistes, i tant hi reeixí que els calgué aixecar a corre-cuita el Mur de la Vergonya per a protegir-se d'una possible evasió massiva de la població que no volia viure sota la bota soviètica. Val a dir que Europa va anar cicatritzant les ferides de la guerra, curada de les velleïtats, sia del feixisme italià, del Front Popular francès o del nazisme alemany.

En aquella situació tan delicada, i gràcies a la clarividència d'aquests homes i a la d'altres que vingueren després, com un Helmut Schmitd o un general De Gaulle, s'anava perfilant una Europa que optava més per la pau i el treball que per la guerra i la confrontació. Avançava, a poc a poc, aquesta integració, que d'econòmica passà a política, com fou la desaparició de les fronteres i la creació de la moneda única, que en comptes de dir-se *ecu* va ser batejada finalment amb el ja prou conegut i una mica temut *euro*.

Però uns tals progressos no satisfeien les aspiracions de la fundació, car Europa és molt més que una economia i una política. No és pas d'estranyar que Jean Monnet, en els seus darrers temps, digués en veu ben alta: «Si avui jo hagués de tornar a començar el procés d'Europa, ho faria per la cultura.» Una cultura occidental que n'és l'ànima. Amb això volia dir: tornar a les arrels.

Però, quines són les arrels d'Europa? Perquè Europa és la conjuminació de la saviesa grega, del dret romà i del cristianisme. Aquest és el tarannà d'Europa, diferent del d'Àsia, per exemple, o del d'Àfrica. Europa, des dels Urals fins a l'Atlàntic, té aquesta constitució, tant l'occidental, pastada per una Roma hereva d'Atenes, com l'oriental, que fou configurada per Bizanci, la Roma d'Orient. Unitat malgrat els matisos, certament. I on trobarem el denominador comú d'aquesta cultura que constitueix l'ànima europea? On la trobarem? Aquesta és la pregunta, important certament, jo diria transcendent, car un cos social sense ànima, com ho han demostrat els pobles que no en tenien, acaben per desaparèixer. Per a aquesta pregunta, que es van fer els gran savis fundadors de la moderna Unió Europea, jo vaig trobar una resposta, i diria que per casualitat. Bé, ben bé per casualitat no ho fou, car s'esdevingué després de molts anys d'uns treballs lingüístics que vaig començar per pura afició, però que, com tot treball, a la fi dóna el seu fruit. M'explicaré.

Com a llicenciat en llengües clàssiques, en vaig ser ensenyant tenint ben en compte de fer-les agradables als alumnes. Les etimologies són quelcom que els encanta, en comprovar llur perenne actualitat. Així que durant anys vaig anar-ne recopilant i, en ser jubilat, vaig acabar gairebé les gregues. Aleshores van aparèixer els nou volums del diccionari Coromines, amb els quals vaig perfeccionar el que ja tenia mig enllestit. Cercar un dibuix per a cada paraula fou una altra activitat que m'ocupà molt temps. Un cop enllestit el volum *Les arrels gregues*, vaig començar amb les llatines, aquest cop ja ajudat pel *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*.

Ja tenia, doncs, un segon volum, el de *Les nostres arrels llatines*. Ara bé, des de les primeries del treball em vaig adonar de la quantitat d'altres arrels que no eren ni gregues ni llatines: n'hi havia d'ibèriques, de celtes, de germàniques, d'àrabs... sense comptar les que ens havien arribat de les Amèriques o de les llengües modernes. Amb el pas dels dies les fitxes d'aquestes arrels resultaren tan nombroses que m'obligaren a intentar de confegir un tercer volum. Així van nàixer *Les altres arrels de la llengua*. I el pas a reconèixer que la totalitat dels tres volums, en realitat, corresponia a la totalitat de la llengua és el que em va permetre de crear un neologisme per a anomenar-los: Panlingua, és a dir, 'tota la llengua'. Així, si es passava en les escoles aquest conjunt en tres cursos consecutius, d'altra part sempre excitador de la imaginació juve-

nil, s'hauria fet un recorregut per tota la llengua, facilitat per la curiositat que desvetllen les etimologies.

I mentre passàvem a l'ordinador els tres volums, aficionat com he estat sempre de la unitat Europea, se'm va acudir que la nostra llengua catalana, per ser neollatina, tenia les mateixes arrels que moltes altres llengües d'Europa, com l'espanyol, el francès, l'italià, el portuguès, el romanès, sense comptar les moltes arrels compartides amb l'anglès i, en menor grau, amb l'alemany. I si les llengües havien pogut separar en altres temps els habitants d'Europa, les arrels comunes, no els podien unir? D'aquí va sorgir la idea de proposar una ajuda per a la unitat efectiva i afectiva de la nova Europa mitjançant l'acceptació i la propagació del Panlingua que he exposat breument.

Idea que se'm va enfortir en assistir a conferències sobre Europa i on es demanà de tornar a les seves arrels, unes arrels que es poden concretar en la trilogia de *saviesa grega*, *llegat romà* i *empremta del cristianisme*. Trilogia que hom troba en la major part de les paraules del Panlingua, que, com ja sabem, és el resultat d'aglutinar tots els mots, partint de cada arrel, de la rica llengua grega, creadora dels termes científics d'arreu del món, de la llengua llatina, que és la creadora del dret, alhora que fou l'educadora de l'Occident pel seu influx directe, i de l'Orient, a través de la seva sucursal de Bizanci.

I torna a ressonar a les meves orelles el desideràtum d'aquell prohom europeu que fou Jean Monnet: «Si avui jo hagués de recomençar el procés d'Europa, ho faria per mitjà de la cultura.» És a dir, que Europa és molt més que una indústria unida, un comerç sense fronteres, una moneda única a estrenar. Això és sols el cos d'Europa, la seva materialitat. Però és que Europa també té una ànima. I aquesta ànima rau en la seva cultura, en el seu esperit, en el seu tarannà. Cultura, esperit i tarannà que viuen en la llengua, representació o materialització pròpia, que és la d'un ésser racional i vital. Ànima amagada sovint en el missatge d'unes arrels plenes de significat.

Així, si representéssim la materialitat d'Europa (que no es pot negligir) per l'euro, i la seva espiritualitat per mitjà del Panlingua que acabo d'exposar, podríem dir que, perquè hi hagi una entitat europea saludable, convé un matrimoni entre l'Euro i el Panlingua, com encertadament ha plasmat l'artista gironí Lluís Suy, que ens ho representa plàsticament. Queda, em sembla, explicada la meva idea, que anava encapçalada com a «Proposició d'unitat d'Europa a través de les llengües». ◆

www.culturamenorca.org/sal

La teva web de consulta sobre la llengua catalana a Menorca:
publicacions
cursos
normatives
ajuts i campanyes...
i l'espai virtual Bústia de la Ciutadania
per poder fer consultes o comentaris sobre la llengua.

CONSELL INSULAR DE MENORCA

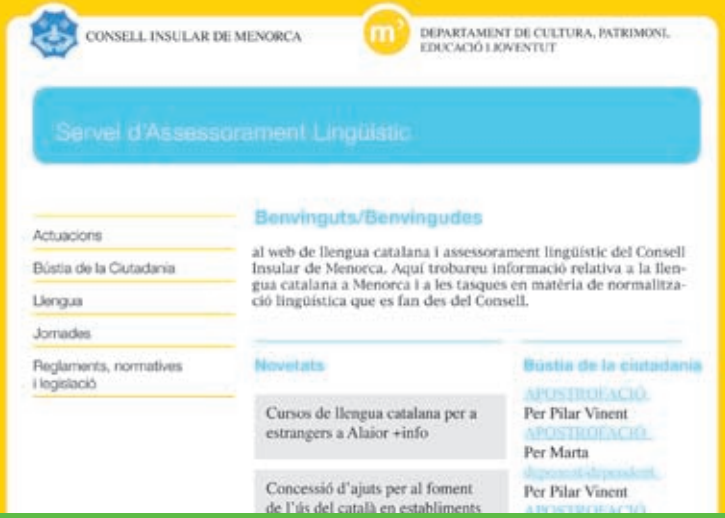

Pronom equivocat en perífrasis

Josep Ruaix i Vinyet

Si hom consulta el nostre manual *Català complet / 2* (2ª edició, Barcelona 2007), p. 114, podrà deduir-ne aquesta regla: **en les perífrasis factitives i similars (concretament, la perífrasi permissiva i la perífrasi prohibitiva), el pronom feble acusatiu que fa de subjecte de l'infinitiu d'un verb intransitiu, passa a pronom feble datiu quan fa de subjecte d'un verb transitiu (és a dir, d'un verb en infinitiu que porta complement directe [CD]).** Exemples:

1) *El mestre fa declamar* ***l'alumne*** *> El mestre* ***el*** *fa declamar* (*el,* pronom feble acusatiu que fa de subjecte de *declamar,* verb que no porta CD). En canvi: *El mestre fa recitar* ***a l'alumne*** *una poesia > El mestre* ***li*** *fa recitar una poesia* (*li,* pronom feble datiu que fa de subjecte de *recitar,* verb que porta CD).

2) *Deixo que* ***ell*** *llegeixi >* ***El*** *deixo llegir* (*el,* pronom feble acusatiu que fa de subjecte de *llegir,* verb que no porta CD). En canvi: *Deixo que* ***ell*** *llegeixi el meu llibre >* ***Li*** *deixo llegir el meu llibre* (*li,* pronom feble datiu que fa de subjecte de *llegir,* verb que porta CD).

3) *No deixen que* ***la nena*** *dormi > No* ***la*** *deixen dormir* (*la,* pronom feble acusatiu que fa de subjecte de *dormir,* verb que no porta CD). En canvi: *No deixen fer la migdiada* ***a la nena*** *> No* ***li*** *deixen fer la migdiada* (*li,* pronom feble datiu que fa de subjecte de *fer,* verb que porta CD).

A més, quan tenim, per aquesta raó, un datiu en lloc d'un acusatiu, també hem d'aplicar-hi la regla vista en el nostre treball del número anterior de Llengua Nacional («Pronom abusiu en perífrasis», pp. 33-36).

Cal tenir en compte, és clar, que la primera regla que hem explicat s'aplica únicament en el cas previst. Per tant, en els altres casos no s'ha de fer el canvi de pronom; és a dir, el pronom feble en qüestió ha de ser acusatiu, i no datiu, quan l'infinitiu no és transitiu sinó intransitiu (incloent entre aquests els verbs de règim preposicional) o copulatiu.

Per ignorància d'aquesta regla (i ajudant-hi el fet que en castellà hi ha vacil·lacions en l'ús dels seus pronoms febles de tercera persona *le, lo, la*), s'observen a vegades construccions amb el pronom feble incorrecte. A continuació en posem exemples, classificats i explicats convenientment (exemples als quals, a vegades, cal fer altres correccions).

Hauria de ser datiu (*li*)

1) «Les picors que, un bon dia, va començar a sentir el cineasta italià Nanni Moretti el van fer consultar el dermatòleg» (*Avui*, 15-6-2004, p. 85). Si la perífrasi factitiva (*fer* + infinitiu) tingués com a segon component un verb intransitiu, sí que el pronom feble seria *el* (p.e.: *Les picors ...* ***el*** *van fer patir*), però com que té com a segon element un verb transitiu (*consultar,* amb el CD *el dermatòleg*), ha de ser *li: Les picors que, un bon dia, va començar a sentir el cineasta italià Nanni Moretti* ***li*** *van fer consultar el dermatòleg.*

2) «George Bush ha après l'amarga lliçó recent i ahir no es va deixar emportar per l'entusiasme que el va fer proclamar la fi del conflicte bèl·lic el passat mes de maig» (*Avui*, 15-12-2003, p. 2). Hauria de dir: *George Bush ... no es va deixar emportar per l'entusiasme que* ***li*** *va fer proclamar la fi del conflicte bèl·lic el passat mes de maig.*

3) «A Sean Penn el 2004 li va portar un Oscar pel seu treball a "Mystic River" i moltes garrotades per la seva oposició a la guerra a l'Iraq, però això no l'ha fet buscar refugi en projectes poc controvertits» (*Avui*, 3-1-2005, p. 34). En aquest exemple, de passada, hi canviarem una preposició. Hauria de dir: *A Sean Penn el 2004 li va portar un Oscar pel seu treball en «Mystic River» i moltes garrotades per la seva oposició a la guerra a l'Iraq, però això no* ***li*** *ha fet buscar refugi en projectes poc controvertits.*

4) «Davant d'aquesta experiència tan positiva i valuosa, Vicenç [de Paül] empeny Lluïsa [de Marillac] a anar cada vegada més enllà. No solament la fa visitar les confraries, sinó que, quan sap que en un lloc hi ha problemes, que l'ànim de les senyores decau o que cal envigorir l'acció caritativa, la hi envia a ella amb totes les competències de responsabilitat i decisió que es requereixen» (AA. VV., *Una altra mirada,* Barcelona 2005, p. 200). Hauria de dir: *Davant d'aquesta experiència ... No solament* ***li*** *fa visitar les confraries ...*

5) «La creu de la imatge és que la bona acollida a Floquet de Neu ha anat paral·lela a la seva explotació com a estrella del Zoo i als intents reiterats de fer-lo engendrar més floquets blancs: mai, des de l'administració catalana, no s'havia estimulat tant la procreació d'un, si Darwin no menteix, quasi humà» (I. Riera, dins *Avui*, 26-11-2003, p. 3). Hauria de dir: *La creu de la imatge ... i als intents reiterats de fer-****li*** *engendrar més floquets blancs ...*

6) «Allà, quan miraven "la majestuosa tossa del Canigó", Collell va veure en els ulls del poeta ... "llampeguejar lo desig", desig que el va fer exclamar: "¡M'agradaria de pujar-hi!"» (J. Verdaguer, *Del Canigó a l'Aneto,* introd. de C. Wittlin, Lleida 2002). Notem que, en aquest exemple, el verb *exclamar* és transitiu, perquè té com a CD l'oració citada entre cometes; de passada hi farem un retoc ortogràfic. Hauria de dir: *Allà ... desig que* ***li*** *va fer exclamar: «M'agradaria de pujar-hi!»*

7) «A l'infern hi ha un riu que es diu Lete, les aigües del qual fan oblidar el passat. Ens ho conta Ovidi a *Les Metamorfosis,* una obra en quinze llibres d'hexàmetres dactílics que, quan la va acabar, i havent estat condemnat a l'exili per August, el va fer exclamar orgullosament que "aquesta obra ni la ira de Júpiter ni el foc ni l'espasa ni la voracitat del temps no la podran destruir"» (I.-C. Simó, dins *Avui*, 18-5-2003, p. 3). En aquest exemple, semblant a l'anterior, hi canviarem una preposició i hi arreglarem la barreja d'estil directe i estil indi-

recte. Hauria de dir: *A l'infern ... Ens ho conta Ovidi* ***en*** Les Metamorfosis, *una obra en quinze llibres d'hexàmetres dactílics que, quan la va acabar, i havent estat condemnat a l'exili per August,* ***li*** *va fer exclamar orgullosament: «Aquesta obra ni la ira de Júpiter ni el foc ni l'espasa ni la voracitat del temps no la podran destruir.»*

8) «... és la fe que exigeix Jesús i que tantes vegades l'ha fet exclamar després d'un miracle: "La teva fe t'ha salvat"» (*Missa Dominical,* any 2007, 2, p. 16). Cas semblant als dos anteriors. Hauria de dir: *... és la fe que exigeix Jesús i que tantes vegades* ***li*** *ha fet exclamar ...*

9) «Per què volia una tertúlia si el que havia de fer era pintar, deixar-se de romanços que la fessin perdre temps, estalviar cabòries fins que no estigués preparada per afrontar el gran públic...?» (M. Aritzeta, *Perfils de Nora,* Barcelona 2003, p. 189). De passada hi arreglarem una preposició. Hauria de dir: *Per què volia una tertúlia si el que havia de fer era pintar, deixar-se de romanços que* ***li*** *fessin perdre temps, estalviar cabòries fins que no estigués preparada* ***per a*** *afrontar el gran públic...?*

10) «El Sr. V. M. es queixa que Catalunya Música no el deixa fer la migdiada, i jo voldria replicar-li que es busqui sis-plau un altre dia per dormir» (carta dins *Avui*, 15-3-2005, p. 4). En aquest exemple hi ha una perífrasi prohibitiva (*no deixar* + infinitiu), a la qual, com hem vist, s'ha d'aplicar la mateixa regla que a les perífrasis factitives; de passada hi farem dos retocs més. Hauria de ser: *El Sr. V. M. es queixa que Catalunya Música no* ***li*** *deixa fer la migdiada, i jo voldria replicar-li que es busqui,* ***si li plau****, un altre dia* ***per a*** *dormir.*

11) «L'afany etimològic no el deixa distingir entre nom erudit i etimologia popular» (Emili Casanova parlant de Joan Coromines, article dins *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, març 2003, p. 125). Aquest exemple (també amb la perífrasi prohibitiva) té la particularitat que l'infinitiu transitiu (*distingir*) porta dos complements directes (*nom erudit* i *etimologia popular*), introduïts per la preposició *entre.* Hauria de dir: *L'afany etimològic no* ***li*** *deixa distingir entre nom erudit i etimologia popular.*

12) «El cor i els pulmons són ara per ara les preocupacions més importants de la salut del Papa ... Aquests problemes, però, no l'han fet plantejar-se en cap moment la possibilitat de renunciar al càrrec ...» (*Avui*, 2-10-2003, p. 26). En aquest exemple hem d'aplicar també la regla explicada en el nostre treball del número anterior de Llengua Nacional, titulat «Pronom abusiu en perífrasis». Hauria de dir: *El cor i els pulmons ... Aquests problemes, però, no* ***li*** *han fet plantejar en cap moment la possibilitat de renunciar al càrrec ...*

Hauria de ser acusatiu (*el, la*)

1) «És clar! Qui li feia telefonar tan aviat! Deixà encarregat que el truquessin així que arribés i tornà a llegir la carta que tenia damunt de la seva taula» (R. Tasis, *Tres,* Mèxic 1962, p. 178). En aquest exemple hi ha la perífrasi factitiva (*fer* + infinitiu) i el segon verb (*telefonar*) és intransitiu; més endavant surt un altre verb intransitiu (*trucar*), el qual, per tant, no pot anar precedit del pronom *el* (que representa un CD), sinó de *li* (que representa un complement indirecte). Hauria de dir: *És clar! Qui* ***el*** *feia telefonar tan aviat! Deixà encarregat que* ***li*** *truquessin així que arribés ...*

2) «Joan va posar-se a riure. Laura, amb la seva serietat i el seu afany de precisió_ li feia pensar en Francesc» (R. Tasis, *Ib.,* p. 242). Ací el segon verb (*pensar*) de la perífrasi és intransitiu (perquè no porta CD sinó complement preposicional d'objecte); de passada hi farem un retoc de lèxic i un de puntuació. Hauria de dir: *Joan va posar-se a riure. Laura, amb la seva* ***seriositat*** *i el seu afany de precisió,* ***el*** *feia pensar en Francesc.*

3) «¿Quin era, però, aquell amor que dormia plàcidament al fons de l'esperit imperturbable de Claudina, un amor que no la impel·lia a compartir els gustos intel·lectuals ni la passió física de Joan i que li feia, en canvi, preocupar per les mirades que ell donava a una artista de music-hall o a una veïna de localitat?» (R. Tasis, *Ib.,* p. 326). També en aquest exemple el segon verb de la perífrasi (*preocupar* o, més exactament, *preocupar-se,* amb caiguda del pronom reflexiu en aplicació de la regla explicada en el nostre treball del número anterior de Llengua Nacional) és de règim preposicional (*preocupar-se per*); de passada hi traurem un signe interrogatiu i hi corregirem una falta d'ortografia. Hauria de dir: *Quin era, però, aquell amor que dormia plàcidament al fons de l'esperit impertorbable de Claudina, un amor que no la impel·lia a compartir els gustos intel·lectuals ni la passió física de Joan i que* ***la*** *feia, en canvi, preocupar per les mirades que ell donava a una artista de music-hall o a una veïna de localitat?*

4) «Aquest fet li fa començar a penetrar el sentit del sofriment» (AA. VV., *Història del pensament cristià,* Barcelona 2002, p. 1002). En aquest exemple hi ha la perífrasi factitiva i el segon verb (*començar*) és intransitiu (perquè no porta CD sinó complement preposicional d'objecte). Hauria de dir: *Aquest fet* ***el*** *fa començar a penetrar el sentit del sofriment.*

5) «Els seus biògrafs coincideixen a destacar que era una nena alegre i bulliciosa i que el seu encant li feia ser el centre de l'estimació del cercle familiar i de les amistats» (AA. VV., *Una altra mirada,* Barcelona 2005, p. 117). Ací el segon verb (*ser*) de la perífrasi factitiva és copulatiu (per tant, no porta CD sinó predicat nominal). Hauria de dir: *Els seus biògrafs coincideixen a destacar que era una nena alegre i bulliciosa i que el seu encant* ***la*** *feia ser el centre de l'estimació del cercle familiar i de les amistats*[1].

6) «Quan una fredor viva en tot son còs li feu adonar de que'l sol la dexava, se li aparegué son company estimat ...» (A. Busquets i Punset, *Plantalamor,* Barcelona 1908, p. 107). En aquest exemple, escrit abans de la reforma fabriana, l'autor probablement s'equivoca perquè confon *li féu adonar* (incorrecte) amb *li féu veure* (correcte). Hauria de dir: *Quan una fredor viva en tot son cos* ***la*** *féu adonar que el sol la deixava, se li aparegué son company estimat ...*

1. A propòsit d'aquest exemple, vegem-ne un altre, correcte, en què el segon verb de la perífrasi factitiva és *semblar,* també verb copulatiu: *La cantadissa d'aucells que poblava l'obagosa castanyeda, acompanyava els passos d'en Cabanyes que sortia de Plantalamor amb la joia pintada al rostre i endevinant-se-li pels alegrois que* ***el*** *feien semblar una criatura enjogassada* (A. Busquets i Punset, *Plantalamor,* Barcelona 1908, p. 73). Vegem també un altre exemple, correcte, amb la perífrasi prohibitiva (i el segon verb, copulatiu): *... sinó que fa l'home infeliç, perquè no* ***el*** *deixa ser el que és, neguitejant-lo amb l'obsessió de voler-ho ser* (R. Panikkar, *La nova innocència,* p. 145).

7) «Pobre minyó!, la seva timidesa / li priva d'explicar-me el sentiment!» (Sagarra, *Obra completa,* vol. 15, edició Garolera, València 2006, p. 330). En aquest exemple hi ha una agrupació de verbs (*privar* + *d'explicar*) que no és cap de les perífrasis que fan el canvi de pronom acusatiu a pronom datiu; per tant, no s'hi ha de fer tal canvi. Hauria de dir: *Pobre minyó!, la seva timidesa / **el** priva d'explicar-me el sentiment!*

8) «El problema de la senyora Àngela era que no s'adonava de res i que el seu orgull li privava de demanar consell al seu consogre, el senyor Jacob Menajan, que_segons tota la informació disponible_era un prohom de les finances, banquer de banquers» (J. Agut, *Rosa de foc,* Barcelona 2004, p. 27). Cas semblant a l'anterior; de passada hi afegirem un parell de comes. Hauria de dir: *El problema de la senyora Àngela era que no s'adonava de res i que el seu orgull **la** privava de demanar consell al seu consogre, el senyor Jacob Menajan, que**,** segons tota la informació disponible**,** era un prohom de les finances, banquer de banquers.*

9) «El viatge fins a la frontera de Portbou i Cervera de la Marenda s'escolà amb força rapidesa. Frisava per trepitjar terra francesa, però la impaciència no li va privar d'observar tot l'observable: no tant el paisatge ... com les persones que omplien el tren amb destí a França ...» (G. Erill, *Ferran Canyameres...,* Barcelona 1999, p. 55). Cas semblant als dos anteriors. Hauria de dir: *El viatge ... però la impaciència no **el** va privar d'observar tot l'observable ...*[2]

10) «La guerra civil i la postguerra li privaren de guanyar una càtedra estable» (AA. VV., *Carles Riba en els seus millors escrits,* Barcelona 1984, p. 16). Cas semblant als tres anteriors. Hauria de dir: *La guerra civil i la postguerra **el** privaren de guanyar una càtedra estable.*

Apèndix

A tall d'apèndix, recordem (com ja s'explica dins *Català complet / 2,* p. 114) que les perífrasis amb verbs de sentit (*veure, sentir...*) que també tinguin un complement directe de cosa poden dur un datiu de persona que pròpiament és complement directe del primer verb i subjecte del segon. Exemples, correctes, documentats:

1) *¡Que lluny estava de pensar que ja dongués tant que dir, en Cabanyes, qu'anava apropantse a sa casa ab la alegria matexa ab que **li** hem vist abandonar son lloch ombrós de vora'l rieral!* (A. Busquets i Punset, *Plantalamor,* Barcelona 1908, p. 79; noteu que és un escrit d'abans de la reforma fabriana).

2) *En qualsevol cas, hi ha un argument clàssic de campanya electoral que espero no sentir en boca d'en Mas; esperem no sentir-**li** acusar ningú d'anteposar el benefici propi i del seu partit als interessos de Catalunya ...* (*Avui,* 8-8-2006, p. 22). ◆

2. D'aquest mateix autor i obra (p. 57) copiem un altre exemple, amb el *li* correcte en una construcció aparentment semblant: *Teòricament dut allà per a treballar a l'explotació agrícola propietat de Lluís Monset, sort en va tenir de la complicitat de* Calixte *(almenys així és anomenat a la seva obra), el fadrí major de la masia, que tenia una petita coixesa que **li** estalvià d'anar al front.* En efecte, aquí el verb *estalviar* va seguit d'una oració subordinada d'infinitiu, en funció de CD, introduïda per la preposició *de,* i el pronom datiu (*li*) és un complement indirecte pròpiament dit.

La incomoditat del «com»

David Cuscó

El GDLC ho diu ben clar: *com* prové del llatí vulgar *quomo,* que significa *'de quina manera?'*. Curiosament, la brevetat d'aquest mot contrasta amb la quantitat de mals usos a què es veu sotmès. Per exemple, diversos manuals de bon ús de la llengua ressalten el fet que, quan pren el significat de *en qualitat de*, hom tendeix a oblidar la preposició *a* que hauria de seguir-lo (**Com pare, et dic que no ho facis,* en lloc de *Com a pare, et dic que no ho facis*). També sembla que cada cop més parlants ometen la conjunció *que* en la locució *com que* (**Com no vindràs, no t'esperem,* en lloc de *Com que no vindràs, no t'esperem*). Un altre ús indegut del mot *com* és el que pretén donar-li un valor condicional (**Com te'n surtis, ho celebrarem,* en lloc de *Si te'n surts, ho celebrarem*).

Tanmateix, hi ha un altre mal ús de *com* que té tot el caire d'epidèmia d'aquelles difícils d'eradicar i que trobem en tots els àmbits i registres. Es tracta del *com* amb un sentit aproximatiu. Exs.:

«Tinc *com* fred.»
«Al taller hi ha *com* dues persones que [m'ajuden.»
«És un tema que té *com* tres eixos.»
«Aquí hi he estat *com* quatre cops.»

Un simple cop d'ull a aquestes oracions ens mostra fins a quin punt n'arriben a ser, d'absurdes: què se sent quan es té «com fred»?; què és una «com persona»?; «com tres eixos», quants eixos són?, el mateix nombre que «com quatre cops»? O es té fred o no se'n té, o hi ha dues persones o no n'hi ha dues, i així successivament.

L'epidèmia del *com* en sentit innecessàriament aproximatiu no afecta exclusivament el català. No és cap consol, però resulta que en anglès (sobretot el dels EUA) l'abús de *like* arriba a extrems insospitats. Alguns ciutadans han volgut fer evident l'estupidesa que l'abús d'aquesta paraula implica, tot popularitzant l'eslògan «Don't sound stupid, stop saying *like*». Sembla que en espanyol passa el mateix amb el seu *como.*

Seguint un raonament, per desgràcia cada cop més empíric, seria lògic de suposar que en català aquest vici prové més de l'espanyol que no pas de l'anglès (o del segon a través del primer). El que es fa molt més difícil de descabdellar és la raó per la qual diverses llengües pateixen aquest mal. És mandra? Indefinició? Moda? Inseguretat? Sigui el que sigui, es tracta d'un ús que situa el pobre *com* entre els mots més maltractats de la nostra llengua. ◆

Usos de «sense un/una», de «sense cap» i de «sense cap ni un/una»

Carles Riera i Fonts

En aquest article tractem tres estructures lingüístiques relacionades: *sense un/una, sense cap* i *sense cap ni un/una.* És a dir, estudiem l'ús de la preposició *sense* seguida de l'article indeterminat *un/una* o de l'adjectiu *cap*[1], i l'ús de l'expressió *sense cap ni un/una.*

I. PREPOSICIÓ «SENSE» SEGUIDA DE «UN/UNA» O DE «CAP»

Vegem, per començar, una sèrie d'exemples, classificats en quatre grups de casos: aquells que tant poden dur article (*un una*) com adjectiu (*cap*) darrere la preposició *sense* (per tant, casos amb alternança), aquells que sols poden dur *un/una,* per raons gramaticals; aquells que preferentment duen *un/una,* per raons estilístiques, i aquells que sols duen *cap.*

1. CASOS AMB ALTERNANÇA

Donem exemples, la majoria extrets de diccionaris, d'ús de *sense un/una*, estructura que també podríem canviar per l'altra, o sigui *sense cap,* encara que aleshores, probablement, l'expressió tindria un matís més negatiu:

«**sense** *Sense un martell no sé pas com podrem clavar aquests claus*» (DIEC2). També podríem dir: *Sense cap martell ...* (cf. angl.: *Without a hammer...*).

«**a la vista** loc. adj. a) Totalment exigible, sense un termini determinat, s'aplica a un dipòsit o a un compte bancari» (DIEC2, s.v. *vista*). També podríem dir: *... sense cap termini determinat.*

«**temps simple** Temps verbal que es conjuga sense un verb auxiliar» (DIEC2, s.v. *temps*). També podríem dir: *... sense cap verb auxiliar.*

«**espontani -ània** 1 *1* adj. Que procedeix d'un impuls interior, que obra sense un estímul extern» (DIEC2). També podríem dir: … *que obra sense cap estímul extern.*

«**escoli** [del gr. *skólion (melos)* '(cant) oblic', perquè els convidats hi prenien part sense un ordre preestablert]» (GDLC). També podríem dir: … *hi prenien part sense cap ordre preestablert.*

«**diletant** Persona que conrea un art o una branca del coneixement sense una preparació seriosa, no metòdicament, no per professió» (DIEC). També podríem dir: … *del coneixement sense cap preparació seriosa …*

«**castell de cartes** Projecte poc sòlid, fortuna sense una base ferma» (DIEC, s.v. *castell*). També podríem dir: … *sense cap base ferma.*

«**fer temps** Deixar passar el temps sense una ocupació determinada, generalment en espera d'alguna cosa» (GDLC, s.v. *fer*). També podríem dir: *Deixar passar el temps sense cap ocupació determinada …*

«**dia per dia** Comptat exactament, sense un dia de més ni de menys» (GDLC, s.v. *dia*). També podríem dir: … *sense cap dia de més ni de menys.*

«**dilució de capital** Pèrdua de valor de les accions provocada per l'ampliació del nombre d'accions sense un augment de les reserves, com a conseqüència d'una emissió d'accions amb un valor inferior al valor comptable de les accions velles» (Termcat). També podríem dir: … *l'ampliació del nombre d'accions sense cap augment de les reserves …*

«**sortida parada** Sortida començada a l'extrem del trampolí o la palanca, sense una correguda prèvia d'impuls» (Termcat). També podríem dir: … *sense cap correguda prèvia d'impuls.*

Per consegüent, no resulta possible la inclusió de l'immigrant sense un reconeixement de la seva cultura i les seves pròpies formes de vida. També podríem dir: *... no resulta possible la inclusió de l'immigrant sense cap reconeixement de la seva cultura ...*

Els tallers florals van adreçats a tots aquells alumnes que vulguin realitzar composicions d'art floral sense un objectiu professional. També podríem dir: *... que vulguin realitzar composicions d'art floral sense cap objectiu professional.*

2. CASOS QUE SOLS PODEN DUR «UN/UNA» PER RAONS GRAMATICALS

Vegem ara exemples, igualment extrets, la majoria, de diccionaris, en què sols podem fer servir *sense un* o *sense una,* per les raons gramaticals que anirem detallant.

a) Generalment, quan entre l'article *un/una* i el substantiu s'hi intercala un adjectiu o una locució adjectival. Exemples:

«**abrigall** *1* m. *Van aguantar llarga estona sota la pluja sense un mal abrigall*» (DIEC2). Notem que entre l'article *un* i el substantiu *abrigall* s'hi intercala l'adjectiu *mal.* No es podria dir: *... sense cap mal abrigall.*

Pensant només en la seva preciosa pell, sense un sol pensament per a la noble causa. Notem que entre l'article *un* i el substantiu *pensament* s'hi intercala l'adjectiu *sol.* No es podria dir: … *sense cap sol pensament ...*

Sense un bon sistema educatiu, el talent potencial no es farà efectiu. Notem que entre l'article *un* i el substantiu *sistema* s'hi intercala l'adjectiu *bon.* No es podria dir: *Sense cap bon sistema educatiu …*

Molta gent inicia una dieta hipocalòrica sense un mínim coneixement del tema. Notem que entre l'article *un* i el substantiu *coneixement* s'hi intercala l'adjectiu *mínim.* No es podria dir: … *sense cap mínim coneixement del tema.*

Avui ja no és imaginable la reproducció ampliada de la cultura catalana sense un fort lideratge de la metròpoli

1. Notem que *cap* també pot ser pronom. Per exemple: *Jo vinc amb dos llapis, i tu véns sense cap.*

Barcelona. Notem que entre l'article *un* i el substantiu *lideratge* s'hi intercala l'adjectiu *fort*. No es podria dir: … *de la cultura catalana sense cap fort lideratge …*

«Això admès, convé que es recordin aquí els mots de Carles Riba en el prefaci a la segona edició del *Diccionari* de Pompeu Fabra: «tothom que sense un mínim d'informació en qüestions de llenguatge consulta un diccionari, especialment si és d'Acadèmia, tendeix a creure, per una banda, que és de llei tot allò que hi és inclòs, i interdit tot allò que no hi troba; i per altra banda, que qualsevol mot o locució del dialecte natiu que ell usa, hi hauria de figurar com a vivent que és» (RIBA, Carles, «Prefaci a la segona edició», a *Diccionari general de la llengua catalana*, 1954, p. XV)» (de la *Introducció* del DIEC2). Notem que l'article *un* integra la locució adjectival *un mínim de* que precedeix el substantiu *informació*. No es podria dir: *... tothom que sense cap mínim d'informació ...*

Aquesta regla pot tenir alguna excepció, o sigui que hi ha algun exemple en què, malgrat dur intercalat un adjectiu entre *sense* i el substantiu, la partícula *cap* sembla també plausible. Exemple:

«**visita de compliment** Visita feta per a complir un deure de cortesia, *sense un* veritable desig d'estar amb la persona visitada» (GDLC, s.v. *visita*). Notem que entre l'article *un* i el substantiu *desig* s'hi intercala l'adjectiu *veritable*. Però en aquest cas sembla que també es podria dir: … *sense cap veritable desig …*

b) Generalment, quan el substantiu precedit de l'article és no comptable:

«**desballestar** intr. pron. *Sense una sintaxi única, tot l'idioma es desballesta*» (DIEC2). Notem que *sintaxi* és un nom no comptable. No es podria dir: *Sense cap sintaxi única …*

«*No hi ha donació sense una superació del propi egoisme*. [Llopis (1968): 26, p. 102]» (*Diccionari descriptiu de la llengua catalana,* s.v. *sense*). Notem que *superació* és un nom no comptable. No es podria dir: *No hi ha donació sense cap superació del propi egoisme.*

Sense un ús prudent del sòl i dels recursos, no sembla possible mantenir la base de recursos naturals esmentada. No es podria dir: *Sense cap ús prudent del sòl i dels recursos ...*

S'exceptuen alguns casos en què el substantiu, tot i ser no comptable, s'usa sovint precedit de quantitatius. Exemples: *Actuen sense cap respecte* (notem que es diu *Actuen amb molt respecte, amb poc respecte,* etc.). *Ho he fet sense cap ganes.*

c) Quan hi ha una doble negació:

«**no sense** Amb molt de *El salvà del foc no sense un perill greu*» (GDLC, s.v. *sense*). Notem que hi ha dos mots negatius: *no* i *sense*. No es podria dir: *El salvà del foc no sense cap perill greu.*

... no pot sobreviure sense un nivell de liquiditat mínim que faci possible l'activitat productiva i la comercial. Notem que també hi ha dos mots negatius: *no… sense*... No es podria dir: … *no pot sobreviure sense cap nivell de liquiditat mínim.*

d) Quan *un* té valor numeral (i, per tant, ja no és un article sinó un adjectiu):

«**parasíntesi** f. Formació de mots nous per l'addició simultània d'un prefix i d'un sufix, de manera que sense un dels afixos el mot és inexistent a la llengua» (DIEC2). No es podria dir: *... de manera que sense cap dels afixos el mot és inexistent a la llengua.*

e) Quan l'expressió no vol marcar el matís negatiu, sinó més aviat al contrari:

Els pacients s'han quedat sense el consol de tenir un fàrmac per al seu mal i el metge s'ha quedat sense un recurs que s'utilitza molt sovint: acabar la consulta amb una recepta. Notem que no neguem pas l'existència d'un recurs, sinó que l'afirmem.

Sense un manteniment correcte apareix el desgast, els controls es desajusten, petits problemes degeneren en avaries costoses. Notem que aquí en realitat es postula un manteniment correcte.

Per altra banda, els audiovisuals són avui totalment imprescindibles per a la normalització lingüística i això no podrà ser possible sense un coneixement suficient d'aquells. També aquí es postula un coneixement suficient.

Sense un ordre imposat, els homes esdevenen «llops» per als altres homes.

3. CASOS QUE PREFERENTMENT DUEN «UN/UNA» PER RAONS ESTILÍSTIQUES

«**edrioftalm** *m* ZOOL Crustaci malacostraci que presenta els ulls composts, implantats directament sobre la superfície del cap, sense un peduncle intermediari» (GDLC). Si dèiem *... implantats directament sobre la superfície del cap, sense cap peduncle intermediari,* hi hauria una repetició de *cap.*

Una Catalunya justa socialment és impossible sense un país cohesionat territorialment. Notem que l'article *un* (de *sense un país*) forma simetria amb l'article *una* (de *una Catalunya*)[2].

4. CASOS QUE SOLS PODEN DUR «CAP»

Vegem ara uns quants casos, extrets de diccionaris, en què sols podem dir *sense cap,* ja que l'expressió vol marcar el matís negatiu:

«**a seques** *loc. adv.* Sense cap afegit, sense més detalls o particularitats» (DIEC2).

«**sense mirar cara ni ulls** *loc. adv.* Sense cap mirament ni respecte, a tort i a través» (DIEC2, s.v. *mirar*).

«**sense ordre ni concert** *loc. adv.* Sense cap ordre, d'una manera que no té cap ni peus» (DIEC, s.v. *ordre*).

«**carta blanca** Naip sense cap figura pintada» (DIEC2, s.v. *carta*).

«**sec -a** Sense cap accessori o acompanyament que n'augmenti el valor, l'amenitat, etc.» (DIEC2).

II. L'EXPRESSIÓ «SENSE CAP NI UN/UNA»

L'expressió composta *sense cap ni un/una* únicament és correcta, al nostre entendre, quan els mots que vénen

2. Vegem un cas en què en comptes de la partícula *sense* hi ha la partícula *no*, però que per raons estilístiques, concretament per una raó de simetria, és també preferible usar *un (treball)* en comptes de *cap (treball): La litúrgia assoleix el seu significat des del moment que no és un treball sinó un joc.*

després de *sense* tenen valor pronominal (es coneix perquè es troba davant d'una pausa, marcada per una coma, un punt, etc.). Però avui la trobem usada –erròniament, creiem– amb valor adjectival, és a dir, davant de substantius. Vegem primer uns quants exemples amb l'ús correcte de l'expressió i, després, uns quants amb l'ús incorrecte.

a) Ús correcte

Doncs a mi no em sembla just: s'ha de recordar que tots els qui tenim mèrits vàrem entrar al cos de bombers sense mèrits (jo, especialment, sense cap ni un), en la primera convocatòria...

Ara quatre defenses, ara tres, ara Alves més avançat, ara amb dos davanters centres, ara sense cap ni un, ara Puyol de lateral esquerre…

No oblidem que, abans de la desaparició de l'apartheid, els negres no podien votar, i això vol dir que hi ha ciutadans amb drets i d'altres sense cap ni un.

Les frases poden ser llargues o curtes, plenes d'adjectius o sense cap ni un.

L'arribada de la tardor es notarà d'una manera ben curiosa: et cauran els cabells, fins a quedar-te sense cap ni un[3].

b) Ús incorrecte

T'imagines una societat a vessar de polítics sense cap ni un treballador? Hauria de dir: *... sense cap treballador?*

... i dominis teòrics que es miren les persones sense cap ni un respecte. Hauria de dir: *... i dominis teòrics que es miren les persones sense cap respecte.*

Anar de festa i llevar-te sense cap ni un encenedor quan n'havies agafat dos o tres abans d'anar-te'n. Hauria de dir: *Anar de festa i llevar-te sense cap encenedor ...*

Pagant et col·loquen l'antena sense cap ni un problema. Hauria de dir: *Pagant et col·loquen l'antena sense cap problema.*

Cada nit la veia allà estirada al sofà de casa seva, amb les cortines recollides i el llum encès, sense cap ni un tros de tela que la cobrís. Hauria de dir: *... i el llum encès, sense cap tros de tela que la cobrís.*

Els equips de coordinació tenen, novament, les mans lliures pel que fa al tipus d'examen, sense cap ni un condicionant. Hauria de dir: *... sense cap condicionant.*

Tots, tots, escoltin, tots duen una bèstia dintre que els empeny a disparar contra l'oponent sense cap ni un remordiment. Hauria de dir: *... a disparar contra l'oponent sense cap remordiment.*

El que més ens angoixa és el plor que li ve de cop i volta, sense cap ni un sol motiu aparent. Hauria de dir: *... que li ve de cop i volta, sense cap motiu aparent.* Notem que, en aquest cas, hi havia, a més, una redundància, amb *sol*[4]. ◆

3. Vegem dos exemples correctes amb *cap ni un* no precedit de *sense: Vaig estar aquest estiu a Alfaro, on hi ha una església que és plena de nius de cigonyes, típic d'allà; llàstima que no n'hi hagués cap ni una, en aquell moment. Cap rata, però és que cap ni una, volia sortir amb ella a remenar els contenidors d'escombraries del barri.*

4. Vegem un exemple en què no hi ha la partícula *sense: Haurem de començar a demanar que no facin ni arreglin cap ni una carretera.* Hauria de dir: *... que no facin ni arreglin cap carretera.*

Impagable

ALBERT JANÉ

Encara hi ha escriptors i publicistes que no han aconseguit de trobar una expressió catalana equivalent a la locució verbal castellana *no tener desperdicio.* Els uns, sense gaires manies, recorren a una adaptació directa, literal: *no tenir desperdici*. No ens ho inventem, En podríem adduir uns quants exemples però amb un parell n'hi haurà prou: *Ahir al Parlament es van veure escenes d'aquelles que no tenen desperdici* (*Avui*, 2-7-2009, p. 64). *Les converses entre Travolta i Washington no tenen despedici* (*Avui*, 24.-7-2009, p. 38). D'altres, mirant-s'hi una mica més, han trobat una solució certament no tan escandalosa i matussera però que considerem també inadmissible, perquè vol dir tota una altra cosa: *no tenir pèrdua*. En trobaríem potser encara més exemples, però solament amb dos també ja farem: *El comentari de trobar-nos tots plegats en un geriàtric no té pèrdua* (*Escola catalana*, núm. 451, juny 2008). *Qui vulgui llegir-los ja sap on són. Però insisteixo: no tenen pèrdua i demostren que...* (A. Susanna, *Quadern d'ombres*, p. 127).

Una solució usada força sovint en lloc de les expressions castellanitzants que acabem d'indicar és la locució o frase verbal *no tenir preu*, que ens sembla ben acceptable. Però creiem que la solució òptima i, al capdavall, prou habitual consisteix en l'ús de l'adjectiu *impagable*, referit directament al nom o en frases atributives, amb el verb *ésser*, com mostren els exemples textuals següents: *Tenia, però, la gran sort d'haver trobat en la seva dona, Francesca Marquès, una ajuda absolutament impagable ...* (Joan Miralles i Monserrat, *Francesc de Borja Moll: L 'home dels mots*, p. 157); *El treball que l'escriptor de la Ribera ha fet en aquest sentit és impagable* (Alícia Toledo, *L'illa, revista de les lletres*, hivern 2003, núm. 35, p. 19).

Potser a algú li podrà semblar, tal com és força freqüent, que el significat de totes aquestes formes de llenguatge no és ben bé igual, que no és exactament el mateix. El cas és que la immensa majoria de les paraules tenen un significat no precís del tot, amb una gran multiplicitat de matisos, que els diccionaris no sempre reïxen a explicitar totalment. Però podem veure clarament el resultat plenament acceptable de substituir, en els quatre exemples inicials, la solució que ens sembla inacceptable per la que proposem: *Ahir al Parlament es van veure escenes d'aquelles impagables*; *Les converses entre Travolta i Washington són impagables*; *El comentari de trobar-nos tots plegats en un geriàtric és impagable*; *Però insisteixo: són impagables i demostren que ...* ◆

La castellanització del català

Josep Espunyes

Veure com el català s'afebleix i s'aperdua em preocupa i em dol, però aquí no hi ha més cera que la que crema: com més va, més castellanitzat el fem, tant col·loquialment com literàriament. Els quaranta anys de franquisme que els catalans vam haver de patir –és a dir, quaranta anys de persecució de la nostra llengua, bandejada de la vida pública– ens van fer més mal que no ens pensem. En efecte, al cap de pocs anys d'acabada la guerra, a cada casa i a cada cafè hi havia un aparell de ràdio que només emetia en castellà, i posteriorment, un de televisió que va seguir el mateix patró. Molts catalans van agafar el costum de parlar reiteradament en castellà –ja fos per una idea de bona educació mal entesa davant els castellanoparlants, ja fos per esnobisme, ja fos per acomplexament cultural– i com a conseqüència van anar castellanitzant el català que continuaven parlant de tant en tant. I avui els descendents d'aquells catalans, les noves generacions, el català que parlen –i escriuen– l'aventen castellanitzat. Pitjor, pensen en castellà el català que parlen.

És clar que tampoc no podem dir, tret d'honroses excepcions, que els catalans hàgim fet mans i mànigues a favor de parlar –i escriure– un català mínimament correcte i net, sempre sota l'excusa, de mal pagador, de «a mi no me l'han ensenyat». I quan s'ha pogut ensenyar, de voluntat per a polir-lo tampoc no n'hi ha haguda pas gaire. Sobretot pel que fa al català que avui es parla als mitjans de comunicació audiovisuals catalans, que si no és infame poc se'n falta. I Déu n'hi do, d'altra banda, del que comencem de veure escrit en la premsa catalana. Uns mitjans de comunicació de massa que haurien de divulgar un català ben correcte i que, en canvi, ens el fan arribar fortament embastardit.

Avui sentim, a la ràdio, a la televisió, al carrer, com el català que s'hi parla es va quedant sense pronoms febles. I, de retruc, veiem com el català escrit comença a patir del mateix mal. Els més castigats són, de moment, els pronoms adverbials *hi* i *en*. De fet, quan suprimim un d'aquests pronoms febles de la nostra parla ja no parlem en català, sinó que ho fem amb sintaxi castellana. Quan diem «Ara es posa» per «Ara s'*hi* posa», respecte a una trucada telefònica per a algú de casa o de la feina, la construcció que fem no és la catalana, sinó la castellana. I passa exactament el mateix quan diem «No tinc més» –calc del castellà «No tengo más»– per «No *en* tinc més», quan se'ns demana, per exemple, un caramel del grapat que en teníem i ja no ens en queda cap.

Una castellanització que també afecta fortament la nostra parla, que en pocs anys ha perdut tota una pila de mots i expressions originals considerable. Vegeu tot seguit una cinquantena d'exemples de castellanització del català, una castellanització que de mica en mica va desplaçant, en la parla de la gent jove i de mitjana edat, el català que es parlava a la part baixa de l'Alt Urgell –municipis de Bassella, Oliana i Peramola– quaranta anys enrere:

Acarnissar-se. Avui, força introduït, *ensanyar-se.*
Amarat (o **xop).** Avui, força introduït, *empapat.*
Arrossegar. Avui, força introduït, *arrastrar.*
Avançar (conducció). Avui, molt introduït, *adelantar.*
Bastida. Avui es comença a sentir *andami.*
Ca! (o **I ca!).** Avui, molt introduït, *què va!*
Camió cisterna. Avui, molt introduït, *cuba.*
Caragol. Avui, força introduït, *tornillo.*
Catxa (joc de cartes). Avui, molt introduït, *farol.*
Coll (joc de cartes). Avui, molt introduït, *pal* (o *palo*).
Com més aviat millor. Avui es comença a sentir *quant abans millor.*
Crossa. Avui es comença a sentir *muleta.*
Embolic. Avui, molt introduït, *lio.*
Endemà, l'. Avui, força introduït, *el dia següent.*
Envà. Avui es comença a sentir *tabic.*
Esbrinar (o **escatir).** Avui es comença a sentir *averiguar.*
Escapçar (joc de cartes). Avui, força introduït, *tallar.*
Escombraries. Avui, força introduït, *bassura.*
Espurna (o **guspira).** Avui, força introduït, *xispa.*
Esquellots (o **esquellotada).** Avui es comença a sentir *cassolada.*
Esquena a, d'. Avui, força introduït, *d'esquenes a.*
Estritllar-se (el cel). Avui, molt introduït, *despejar-se.*
Fer l'efecte. Avui, força introduït, *donar* (o *tenir*) *la impressió.*
Fer la sensació. Avui, força introduït, *donar la sensació.*
Fer los ulls grossos. Avui, força introduït, *fer la vista grossa.*
Fer por. Avui es comença a sentir *donar por.*
Fer vergonya. Avui es comença sentir *donar vergonya.*
Filferro. Avui, força introduït, *alambre.*
Furgar. Avui, força introduït, *escarbar.*
Greix. Avui, molt introduït, *grassa.*
Haver de. Avui, força introduït, *tenir que.*
Ja n'hi ha prou! Avui es comença a sentir *ja és suficient!*
Llepar-se'n els dits. Avui, força introduït, *xupar-se'n els dits.*
Llevadora. Avui, força introduït, *comadrona.*
Migdiada. Avui es comença a sentir *siesta.*

Netejar. Avui, força introduït, *llimpiar.*

Per xamba. Avui, força introduït, *per xiripa*.

Pinxo. Avui, molt introduït, *xulo.*

Porc fer. Avui, molt introduït, *jabalí.*

Postres, les. Avui, força introduït, *el postre*.

Prestatgeria. Avui, força introduït, *estanteria*.

Puntada (o **puntada de peu,** o **cop de peu).** Avui, força introduït, *patada*.

Raig. Avui es comença a sentir *xorro.*

Rasa (construcció). Avui, força introduït, *sanja*.

Raspallet (o **raspall) de les dents.** Avui, força introduït, *raspall de dents*.

Ravenxina. Avui, molt introduït, *rabieta*.

Retrunyir. Avui, força introduït, *retumbar.*

Sostre (o **entrebol).** Avui, força introduït, *tetxo.*

Tanca. Avui, força introduït, *valla*.

Tirar a terra (o **ensorrar**, o **abatre).** Avui, força introduït, *derrumbar.*

Tornavís. Avui es comença a sentir *destornillador.*

Ventresca (del porc). Avui, força introduït, *panxeta*.

Volandera. Avui, força introduït, *arandela*.

Ximximejar (o **plovisquejar).** Avui, força introduït, *fer un xirimiri*.

Xingar (o **catxar).** Avui, molt introduït, *follar.*

Això, d'una banda. De l'altra, la gran riquesa del català que parlaven els nostres avantpassats alt-urgellencs es va desfent com la neu del Cadí al bat del sol de primavera: el mot català se substitueix pel mot castellà equivalent o amb valor semblant –això sí, ben correcte en català–, però amb pèrdua, gairebé sempre, d'aquella deliciosa descripció i concreció que regala la llengua genuïna. Vegeu-ne uns quants exemples:

Abatanar (o **ataconar**, o **bleir**, o **estovar**, o **estossinar).** Apallissar. «El va abatanar fins que lo cor li va dir prou.» Avui, *pegar.*

Agarrar. Fer presa, agafar fort. «El va agarrar pel coll i el va tirar a terra amb una revolada.» Avui, *agafar.*

Al ras. A camp ras. «Aquella nit vam dormir al ras.» Avui, *a la intempèrie.*

Amatonar-se. Prendre's. «La llet, amb la calor s'amatona.» Avui, *quallar.*

Apeixar. Nodrir. «Prou que es veu, que de petit el van apeixar bé.» Avui, *alimentar.*

Aplacar. Apaivagar, mitigar. «Si vols aplacar la set, beu aigua, és la beguda més natural.» Avui, *calmar.*

Arrullar. Llançar cap avall, estimbar. «La pedra, la van arrullar pel pendent.» Avui, *tirar.*

Asclar. Esberlar, partir. «D'un cop de barra li van asclar lo cap.» Avui, *obrir.*

Atalaiar. Contemplar, observar. «En un dia clar, des de Cortiuda s'atalaia la muntanya de Montserrat.» Avui, *veure.*

Ataubar. Estamordir. «Aquesta malaltia m'atauba.» Avui, *atordir.*

Atènyer. Abastar. «Marcel, em pots atènyer lo plat, si et plau?» Avui, *agafar.*

Cercar. Anar a recollir quelcom i portar-ho a un altre lloc. «Vés a cercar un parell d'enciams a l'hort i porta'ls a cal Boixet, que s'han quedat sense.» Avui, *buscar.*

Cercenejar. Remoure o remenar cercant alguna cosa; en sentit figurat, tafanejar, xafardejar. «No hi cercenejos més, a l'armari. Si lo mitjó hi fos, ja l'haurís trobat», «Què hi cercenejaves, ahir, a la barraca del Borda?» Avui, *buscar.*

Cloure. Aclucar. «Fa dues nits que no cloc los ulls». Avui, *tancar.* (Les ferides també es *tanquen*, ja no es *clouen*.)

Coixinera. Bossa per a usos domèstics. «Quina memòria! Vinc al forn a buscar pa i em dixo la coixinera a casa.» Avui, *bossa*.

Davallada. Camí, indret, per on hom davalla. «Després del serradell de Rombau, ve una davallada molt forta.» Avui, *baixada*.

Empaitar. Encalçar, seguir. «Los gossos van empaitar lo porc fer fins al peu del Corb.» Avui, *perseguir.*

Enraonar. Fer-la petar, xerrar. «Enraona amb tothom, no fa diferències.» Avui, *parlar.*

Ensamascar. Empastifar. «Li va caure lo pot, mentre pintava la finestra, i es va ensamascar la granota de pintura.» Avui, *embrutar.*

Entimparar. Apuntalar, afermar. «Si no l'entimpares, aquesta rama, qualsevol dia s'esqueixarà. Aguanta massa fruita.» Avui, *assegurar.*

Enxampar. Atrapar. «El van enxampar robant.» Avui, *agafar.*

Esbotzar. Obrir violentament, rebentar. «Va haver d'esbotzar la reixa amb un cop de mall.» Avui, *trencar.*

Espinyegar (o **escotxejar).** Cantar la perdiu. «Aquest matí, les perdius espinyegaven cap al cantó de Nerola.» Avui, *cantar.*

Espoltir. Reduir a bocins, esmicolar. «Amb lo curro nou, les aulives s'espoltixen més bé i en surt més oli.» Avui, *triturar.*

Estantullar. Sacsejar, fer moure. «Haví plogut. I al passar per sota del til·ler, lo Joan el va estantullar: vam quedar xops.» «La galleda no l'omplos del tot, que si l'estantulles pots vessar la llet.» Avui, *agitar.*

Fimbrejar. Tremolar. «No saltos, que les bigues de l'entrebol fimbregen.» Avui, *vibrar.*

Gruar (o **delir).** Desitjar vivament. «Au, dóna-li lo bombó i no el faços gruar més.» Avui, *patir.*

Maimó. Calmós, parsimoniós. «És maimó de mena. Con los altres fan les postres, ell encara passa al primer plat.» Avui, *tranquil.*

Malxipat. Desendreçat. «Me'n vai a arreglar lo despatx. El tinc ben malxipat.» Avui, *desordenat.*

Mancar. No tenir. «Amb aquest joc no en podiva fer, de botifarra. Com a mínim, em mancava un as.» Avui, *faltar.*

Mena. Classe, espècie. «Una mena de fesols de pell prima.» Avui, *tipus* (o *tipo*).

Mendicar. Pidolar. «Lo Peret sempre mendica tabac.» Avui, *demanar.*

Menester (o **caldre).** Fer falta. «Si n'has de menester més (o si te'n cal més), de llavor, em penso que lo Ton en té.» Avui, *necessitar.*

Per molts anys! Felicitació. «En fas trenta, oi? Per molts anys, doncs!» Avui, *felicitats.*

Pilona. Construcció, més que res de ferro, que aguanta els conductors d'una línia aèria d'alta tensió. «A la línia nova, les pilones que hi posen fan dotze metres d'alçada.» Avui, *torre.*

Prendre (o **posar).** Agafar. «Con neva, si la terra és molla, la neu triga més a prendre.» Avui, *quallar.*

Recensar. Afanyar-se, atrafegar-se treballant. «Sigo a l'hivern, sigo a l'istiu, lo Pau no recensa.» Avui, *no parar.*

Retomb. Recolzada. «Als Palaus, lo torrent fa un retomb molt pronunciat.» Avui, *meandre.*

Rubinós. Tèrbol. «Cap amunt ha plogut. Lo Segre baixa rubinós.» Avui, *brut.*

Ruc. Somer, ase. «Com més gran es fa, més ruc es torna.» Avui, *burro* (o *borrico*).

Sarrambori (o **saragata,** o **temperi,** o **terrabastall,** o **xivarri).** Crits, soroll fora mida. «Amb aquest sarrambori, qui vols que dormo!» Avui, *sarau* (o *jaleo*).

Tatullejar. Encantar-se, badoquejar. «Vinga, home, que si vas tatullejant així hi arribarem a misses dites.» Avui, *entretenir-se.*

Tesar. Tibar. «Aquesta sirga s'ha de tesar més, que no fasso tanta panxa.» Avui, *tensar.*

Trascolar. Emborratxar-se, engatar-se. «D'ençà que no té dona, cada dia trascola.» Avui, *beure.*

Travanejar. Tentinejar. «Haví trascolat força. Con va sortir del cafè travanejava i tot.» Avui, *vacil·lar.*

Triar. Seleccionar, elegir. «Les pomes, tria-les madures.» Avui, *escollir.*

Trumfo (o **trumfa).** Tubercle. «Los trumfos rostits m'agraden molt». Avui, *patata.*

Xafallejar. Parlar fent interrupcions, balbucejant, no treure's les paraules de la boca. «Segons com costa d'entendre'l, xafalleja.» Avui, *tartamudejar.*

Estic amb el periodista i comunicador Josep M. Puyal quan, en ser investit doctor *honoris causa* per la Universitat Rovira i Virgili, critica la incorrecció lingüística de la immensa majoria dels nostres personatges públics i els avisa: «O ens arremanguem o perdrem la llengua.» ◆

Llengua nacional

Llengua Nacional

DADES PERSONALS:

Nom Cognoms

Adreça

Codi postal Població Comarca

Telèfon Adreça electrònica

Se subscriu a la revista trimestral LLENGUA NACIONAL pel període d'un any, prorrogable, si no hi ha ordre en contra, amb un import de:

❑ 45 € = soci protector ❑ 30 € = soci numerari ❑ 20 € = subscriptor regular

FORMES DE PAGAMENT:

❑ ingrés directe: 2013 0088 69 0200522492 (Caixa de Catalunya)

❑ banc: Entitat |__|__|__|__| Oficina |__|__|__|__| Control |__|__| Núm. compte |__|__|__|__|__|__|__|__|__|__|

Adreceu aquesta butlleta a:

Associació Llengua Nacional / Bústia postal 24057 / 08080 Barcelona

Telèfon: 93 456 88 79 — a/e: llengua@llenguanacional.cat

La dignitat de les paraules

Eugeni S. Reig

Quan jo era estudiant, allà pels anys cinquanta del segle xx, hi havien pèrits, aparelladors, enginyers i arquitectes i, en sentir qualsevol d'aquests noms, tothom sabia perfectament quina carrera havia estudiat la persona que ostentava la categoria professional corresponent. A començament del decenni dels seixanta, les nostres escoles industrials varen deixar de formar *pèrits* i varen començar a formar *enginyers tècnics*. Hi ha denominació més absurda que la de *enginyer tècnic*? És que tal vegada hi han enginyers que no siguen tècnics? Un enginyer és precisament això: un tècnic. Un enginyer no és un científic, ni un periodista, ni un esportista, ni un artista, ni un home de lletres. Pot ser alguna o diverses d'aquestes coses a més d'enginyer, però no és cap d'aquestes coses pel fet de ser enginyer. En aquella època els enginyers varen protestar per la nova denominació dels pèrits i va circular un acudit que deia que els capellans, a partir d'aquell moment, ja no es dirien més capellans, es dirien *bisbes tècnics*. Però ni protestes ni acudits varen servir per a res: a partir de primeries de la dècada dels seixanta ja no va hi haver ningú que poguera aconseguir un títol de pèrit, s'havia d'obtenir necessàriament el de *enginyer tècnic*. I no va parar ací la cosa, perquè el canvi de denominació també va acabar afectant els aparelladors, que varen passar a denominar-se *arquitectes tècnics*.

Jo, que he treballat durant trenta-set anys en una empresa de telecomunicacions, un bon dia vaig quedar astorat quan vaig veure que s'havien canviat les denominacions de les categories laborals dels treballadors de l'empresa. Els mecànics de tota la vida passaven a ser *operadors auxiliars de planta interna*, els zeladors eren, a partir d'aquell moment, *operadors auxiliars de planta externa*, els capatassos es convertien en *encarregats de grup* i a les conegudíssimes telefonistes de tota la vida els assignaven la denominació de *operadores de trànsit* (de *trànsit telefònic*, naturalment). I així fins a completar totes les categories de l'empresa, que són unes quantes desenes. No les consigne totes perquè la relació seria massa llarga i feixuga i ens avorriríem tots.

I aquesta febre de canviar els noms de sempre per altres noms o perífrasis més o menys complexes s'estén i arriba fins a les denominacions més insospitades. Els porters de les cases de veïns sempre han sigut això, *porters*. Doncs ara ja no, ara són *empleats de finques urbanes*. I si duen uniforme són *conserges*. Ara ja no queden en les cases més *porters* que els *automàtics*. Els practicants i les infermeres varen passar a ser, primerament, *auxiliars tècnics sanitaris* i, més tard, *diplomats universitaris en infermeria,* i donem gràcies que no hi haja hagut cap il·luminat que haja proposat que es diguen *metges tècnics*. Ja no hi han oficinistes ni dibuixants, com abans, ara hi han *auxiliars administratius* i *dissenyadors gràfics*. Els directors de personal ara són *directors de recursos humans* i els delineants són *tècnics de desenvolupament de projectes*. Ja no queden botijosos ni cegos, ara tenim *disfèmics* i *deficients visuals*. Sempre hem parlat de carreteres principals i de carreteres secundàries; doncs, pareix que ara hem de dir *xarxa d'accessibilitat principal* i *xarxa de connectivitat complementària*. Els negres jo no són negres, ara són *persones de color*, d'on es deduïx inequívocament que els que no som de raça negra som incolors. Potser fins i tot som invisibles i no ho sabíem. I a hores d'ara ja no queden ancians, ara només hi han *persones de la tercera edat*. En els anys cinquanta, quan jo estudiava el batxillerat, una assignatura que podia cursar-se o no, segons ho decidira l'estudiant, s'anomenava, simplement, *assignatura voluntària* o *assignatura optativa;* ara diuen que és un *crèdit de lliure elecció curricular*. I les presons de tota la vida, ara ja no són presons, ara són *establiments penitenciaris*. Açò dels canvis no hi ha qui ho ature. Fins i tot a les prostitutes les anomenen ara *treballadores de l'amor*. Si, amb aquesta estranya perífrasi, pretenien dignificar-les, crec, sincerament, que no ho han aconseguit gens.

Avui, a la porta dels centres docents públics en què es formen els xiquets valencians, podem llegir: «Col·legi públic d'Educació Infantil i Educació Primària». Alguns energúmens intransigents i d'esperit justicier s'han permés empastifar amb pintura negra alguns d'aquests cartells posant al damunt la paraula *colege*. I fan açò, sense cap mena de dubte, perquè pensen que en valencià no es diu *col·legi*, es diu *colege*. Però estan completament equivocats, perquè, en valencià, aquests centres docents no es diuen ni s'han dit mai de la vida ni *collegis* ni *coleges*, s'han dit sempre *escoles*. La paraula *escola* és una de les més dignes i més belles de la nostra llengua. Sempre s'ha dit *anar a escola*. Aquesta és una locució molt antiga, com ens ho demostra el fet que diem *anar a escola* i no *anar a l'escola*, de la mateixa manera que diem *parar taula* i no *parar la taula*. Les construccions sense article, com ara *anar a escola*, *parar taula*, *llevar taula*, *fugir d'estudi*, *anar a missa*, *anar a costura*, *anar a cama-coixa, anar en cama crua*, *seure a taula*, *servir taula*, *dinar en taula*, *estar en mans de metges*, *primavera d'hivern*, *primavera d'estiu*, *tornar paus*, *fer paus*, *quedar-se a fosques*, *partir palletes*, *caminar a palpes*, *a primeries*, *a darreries*, *a migjorn*, *a migdia*, *a mitjanit*, *de matí*, *de vesprada*, *de nit*, *d'estiu*, *d'hivern*, *posta de sol*, *eixida de sol*, *a poqueta nit*, *de totes maneres*, *passar per baix cameta*, *deixar baix taula*, etc., són autèntiques relíquies de temps antics que hem conservat durant segles. Ara, després d'haver-nos transmés la locució *anar a escola* de generació en generació durant anys i anys, ens permetem el luxe de llançar-la per la borda i substituir-la per l'expressió *anar al cole*, enormement allunyada de la idiosincràsia del nostre poble. Es pot dir alguna cosa més cursi i més coenta que *anar al cole*?

I a més de substituir el nom d'escola pel de *col·legi públic d'educació infantil i educació primària*, que ja són ganes de fer-ho llarg i complicat, a les guarderies les anomenen *jardins d'infants*, com si els xiquets foren plantes ornamentals.

Però no únicament hem condemnat a l'ostracisme les paraules *escola* i *guarderia;* també ho hem fet amb la paraula *mestre*, una de les més nobles de l'idioma. Quan algú té una autoritat indiscutible en una matèria, diem que és un mestre en eixa matèria. A Elx es conserva i s'empra la dita ancestral «el temps ens farà mestres». Sempre hi ha hagut mestres de ball, mestres d'esgrima, mestres de música. A determinats compositors notables els diem mestres, i així parlem del mestre Serrano, del mestre Guerrero o del mestre Rodrigo. I fins i tot, a Jesús, els seus deixebles li deien mestre. Doncs nosaltres, als mestres dels nostres xiquets, als mestres d'ensenyament primari, ja no els anomenem mestres, ara els diem *professors,* amb l'afegitó corresponent que toque en cada moment: *professor d'E.G.B.*, *professor d'E.S.O.*, etc. Però açò ja està canviant també i ben prompte els direm *docents*, *ensenyants*, *agents educatius* o Déu sap què. Qualsevol cosa, excepte mestres, que és com el nostre poble els ha anomenats sempre.

Arribarà el dia que tindrem la valentia i l'honradesa de retornar a les nostres paraules la dignitat que els hem arrabassat? ¿Tornarem a tenir algun dia pèrits, aparelladors, delineants, mestres i escoles? Difícil ho veig, la veritat, però no impossible. ◆

Alerta a xerrar massa

Gabriel Bibiloni

El diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) defineix *xerrar* com a «parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit», i l'Alcover-Moll, com a «parlar molt, excessivament o inoportunament». Les dues obres de referència ens indiquen que aquesta paraula, pròpia de tots els racons de la geografia catalana, té un significat ben delimitat; diguem que es refereix a una acció no gaire atractiva i no és de cap manera sinònima de *parlar.* Una segona definició (DIEC) és la de «dir, contar (alguna cosa), indiscretament, mancant a la reserva deguda» i s'exemplifica amb *d'això, no li'n diguis res, que ho xerraria*. Encara l'Alcover-Moll ens dóna un altre sentit, diferent del precedent, el de «parlar malament d'algú o d'alguna cosa», i posa l'exemple *no vagis amb aquesta al·lota, que l'han xerrada molt.*

El mot *xerrar* (que també es pot escriure *xarrar*, d'acord amb la pronúncia occidental) té alguns equivalents en les altres llengües romàniques, i en tots els casos es tracta de mots d'origen onomatopeic. Per exemple, l'italià *ciarlare* (un suposat *ciarrare* contaminat de *parlare*), d'on ve l'espanyol *charlar.* El mot italià ha produït el derivat *ciarlatano* (el qui passeja i anuncia productes fantàstics per places i carrers amb xerrameca atipadora), origen també de l'espanyol *charlatán*, del francès *charlatan* i del català *xarlatà*.

El mateix Alcover-Moll, obra descriptiva que mostra tota la realitat de la llengua, ens indica que a Mallorca *xerrar* s'usa amb el significat de 'parlar'. *He de venir a xerrar amb vostè* i *aquest sap xerrar tres idiomes,* són els exemples amb què ho il·lustra. És un ús estrictament mallorquí que sorprèn qualsevol persona de fora de l'illa. El dit diccionari qualifica aquest ús de *vulgar*, i, efectivament, s'ha de considerar una autèntica vulgaritat que no fa més que empobrir la llengua i esquerdar-la innecessàriament. Al voltant d'aquest ús s'ha creat un cert prejudici, i algun adolescent analfabet arriba a pensar que *parlar* no és mallorquí. Naturalment, *parlar* és paraula mallorquina de tota la vida, usada en tots els temps i per tothom, excepte potser l'adolescent esmentat i altres com ell.

Amb tot, aquest article vol ser un toc d'atenció sobre l'ús inadequat de *xerrar,* en casos en què toca fer servir *parlar,* que s'observa a tort i a dret en els nostres mitjans de comunicació illencs, sobretot orals. No es pot tolerar de cap manera. Els professionals dels mitjans haurien d'aprendre a defugir aquesta pràctica inculta, i si es tracta de textos controlats, els correctors haurien de canviar implacablement qualsevol *xerrar* fora de lloc pel *parlar* recte i canònic.

Ja ho sabeu: xerrar poc i parlar bé, que qui molt xerra molt s'erra. ◆

Article publicat en el *Diari de Balears*, el dia 26 de juliol del 2008

Els dies de la setmana

Eugeni S. Reig

Tots sabem que la setmana té set dies, però per quins motius en té set, precisament? Seria més lògic que en tinguera deu, ja que usem el sistema decimal per a comptar. Els revolucionaris francesos varen fer setmanes de deu dies, però la cosa no va arrelar. També seria molt lògic que la setmana tinguera cinc dies, perquè tenim cinc dits en cada mà, i la manera més antiga i més natural de comptar és amb els dits de la mà. A més, seria més pràctic, perquè l'any tindria setanta-tres setmanes justes (excepte en els anys de traspàs). Els revolucionaris bolxevics varen implantar la setmana de cinc dies, però també varen fracassar. La setmana de set dies s'endinsa en la nit dels temps. Les cultures més antigues de la humanitat, com els babilonis, ja l'empraven. D'aquelles antigues cultures mesopotàmiques la varen heretar els grecs i els romans i d'ells l'hem heretada nosaltres. El nombre set és un nombre màgic en les cultures antigues que són la base de la nostra: els set savis de Grècia, les set meravelles del món antic, els set mars, els set continents, les set edats de l'home, els set pecats capitals, els set sagraments, els set turons de Roma, els set colors de l'arc de sant Martí, etc. La causa és que en aquella època llunyana només era possible veure en el cel set cossos celestes –el Sol, la Lluna i cinc planetes– que es podien distingir clarament dels estels, molt més petits. Això del nombre set és una qüestió històrica que tenim molt arrelada.

Els noms que els antics romans donaven als dies de la setmana –quan es va implantar la setmana de set dies– eren: *dies Solis* 'dia del Sol', *dies Lunæ* 'dia de la Lluna', *dies Martis* 'dia de Mart', *dies Mercurii* 'dia de Mercuri', *dies Iovis* 'dia de Júpiter', *dies Veneris* 'dia de Venus' i *dies Saturni* 'dia de Saturn'. Donaven a cada dia el nom d'un dels set cossos celestes que són visibles a ull nu, és a dir, els planetes Mart, Mercuri, Júpiter, Venus i Saturn (que també eren déus del panteó romà), a més del Sol i de la Lluna. Dels antics noms llatins deriven els noms actuals en totes les llengües romàniques (excepte en portuguès), amb dos canvis molt significatius: *dies Saturni* 'dia de Saturn' es va canviar per *dies Sabbati* 'dia del sàbat' i *dies Solis* 'dia del Sol' per *dies Dominicus* 'dia del Senyor'. La Bíblia diu que Déu va fer el món en sis dies i que el setè va descansar. Els hebreus dedicaven –i continuen dedicant– el setè dia, és a dir, el dissabte, al descans. L'anomenen *shabbat* (pronunciat 'xàbat') que en hebreu significa 'repòs'. Els romans varen copiar dels hebreus el costum de fer un dia de descans setmanal i varen decidir que fóra el darrer de la setmana, el mateix que celebraven els hebreus. Per això es va canviar *dies Saturni* per *dies Sabbati*. El canvi, de *dies Solis* per *dies Dominicus* es va fer més tard, en el segle IV, quan ja s'havia consolidat el cristianisme en l'Imperi Romà. Va ser l'emperador Constantí qui va ordenar que es fera el canvi. Es va decidir que el dia dedicat al Senyor, és a dir, al Déu dels cristians, fóra precisament el *dies Solis* perquè la creença cristiana és que Jesucrist va morir un divendres i va ressuscitar al tercer dia. El dia del Sol va passar a ser el dia del Senyor, el dia de descans per als cristians. Era el primer dia de la setmana, però posteriorment es va decidir que passara a ser el darrer i ser així el setè, aquell en què Déu va descansar, segons la Bíblia, i d'eixa manera llevar protagonisme als hebreus. En molts països, la setmana comença en dilluns i acaba en diumenge, però en alguns, com ara Portugal o el Brasil, la setmana continua començant per diumenge.

Els noms dels dies de la setmana en la nostra llengua són: *dilluns*, *dimarts*, *dimecres*, *dijous*, *divendres*, *dissabte* i *diumenge*. Com veiem, tots comencen per *di-*. Aquest *di* és la romanalla de l'acusatiu llatí clàssic *diem* que en baix llatí va esdevindre *die* per caiguda de la *m*. Estudiem-los per separat.

Dilluns

La paraula *dilluns* deriva del llatí vulgar *die(m) Lunis*, sintagma nominal originat a partir del llatí clàssic *die(m) Lunæ*, que significa 'el dia de la Lluna', amb canvi de la terminació *-æ* per *-is* degut a la influència de *die(m) Martis*, *die(m) Iovis* i *die(m) Veneris*.

El substantiu *dilluns* és invariable pel que fa al nombre gramatical, és a dir, el plural de *dilluns* és també *dilluns*. El plural «dillunsos», àmpliament usat en el valencià popular, no s'ha d'emprar mai en la llengua escrita i hem de procurar evitar el seu ús en la llengua parlada.

Dimarts

La paraula *dimarts* deriva del sintagma nominal llatí clàssic *die(m) Martis,* que significa 'el dia de Mart'.

La pronúncia més adequada d'aquest vocable és 'dimats'. La pronúncia vulgar 'dimatx' és millor evitar-la. La pronúncia 'dimars', àmpliament usada a Catalunya, ens és aliena als valencians.

El substantiu *dimarts* és invariable pel que fa al nombre gramatical, és a dir, el plural de *dimarts* és també *dimarts*. El plural «dimartsos» (pronunciat 'dimatsos' o 'dimatxos'), que pot sentir-se en alguns llocs, no s'ha d'emprar mai en la llengua escrita i hem de procurar evitar-lo en la llengua parlada.

Dimecres

La paraula *dimecres* deriva del llatí vulgar *die(m) Mercuris*, sintagma nominal originat a partir del llatí clàssic *die(m) Mercurii*, que significa 'el dia de Mercuri', amb canvi de la terminació *-ii* per *-is* degut a la influència de *die(m) Martis*, *die(m) Iovis* i *die(m) Veneris*.

Dijous

La paraula *dijous* deriva del sintagma nominal llatí clàssic *die(m) Iovis,* que significa 'el dia de Júpiter'.

El substantiu *dijous* és invariable pel que fa al nombre gramatical, és a dir, el plural de *dijous* és també *dijous*. El plural

«dijoussos», molt usat en el valencià popular, no s'ha d'emprar mai en la llengua escrita i hem de procurar evitar el seu ús en la llengua parlada.

Divendres

La paraula *divendres* deriva del sintagma nominal llatí clàssic *die(m) Veneris,* que significa 'el dia de Venus'.

Dissabte

La paraula *dissabte* deriva del sintagma nominal llatí clàssic *die(m) Sabbati,* que significa 'el dia del sàbat'.

Diumenge

La paraula *diumenge* deriva del sintagma nominal llatí clàssic *die(m) Dominicu(m),* que significa 'el dia dominical', 'el dia del Senyor'.

Esta paraula cal pronunciar-la 'diu-men-ge', diferenciant clarament cadascuna de les tres síl·labes. La pronúncia popular valenciana «dumenge» és acceptable en registres no formals. Cal evitar les pronúncies deturpades «domenge» i «dominge».

En els versets populars alcoians següents trobem tots els dies de la setmana:

El dilluns, tots van junts.
El dimarts, a menjar naps.
El dimecres, a menjar penques.
El dijous, a menjar ous.
El divendres, a menjar alls tendres.
El dissabte, tot ho capte.
i el diumenge, tot m'ho menge.

Ací tenim una variant de la Vall d'Albaida:

El dilluns, lluç.
El dimarts, naps.
El dimecres, nyespres.
El dijous, ous.
El divendres, faves tendres.
El dissabte, tot ho paste.
i el diumenge, tot m'ho menge.

Com podem veure fàcilment, els versets emprats a la Vall d'Albaida són molt semblants als tradicionals alcoians, però amb un canvi molt significatiu, el de «tot ho capte» per «tot ho paste». El verb *captar* té el significat de 'obtenir, aconseguir'. «El dissabte tot ho capte» significa que el dissabte aconseguisc tot el quemenjar que em cal i, l'endemà diumenge, me'l menge. La frase «el dissabte tot ho paste» no té el mateix significat. Com que lamentablement s'ha perdut l'ús del verb *captar* i la gent no coneix el seu significat, s'ha substituït pel verb *pastar* que, encara que no rima tan bé com l'altre, s'entén què vol dir.

Una variant, molt pareguda a l'anterior, que ensenyen als xiquets valencians en algunes escoles i que podem trobar en alguns llibres de text, és la següent:

El dilluns compre lluç.
El dimarts compre naps.
El dimecres compre nespres.
El dijous compre ous.
El divendres, faves tendres.
El dissabte tot m'ho gaste.
El diumenge tot m'ho menge.

Ací han substituït el «tot ho capte» per «tot m'ho gaste», que, segurament, és molt més apropiat per a la mentalitat de l'actual societat de consum.

Una variant del nord de la comarca del Baix Maestrat, ben propet del Matarranya, és:

Dilluns, faves a munts.
Dimarts, faves a grapats.
Dimecres, faves seques.
Dijous, faves amb caragols.
Divendres, faves tendres.
Dissabte, faves en recapte.
Diumenge, el moc te penge.

Una variant de Tortosa, molt semblant a l'anterior:

Dilluns, faves a munts.
Dimarts, faves a grapats.
Dimecres, faves seques.
Dijous, faves amb ous.
Divendres, faves tendres.
Dissabte, faves en recapte
i diumenge, la cassoleta del fetge.

Una variant d'Elx:

El dilluns a cosir punts.
El dimarts a collir naps.
El dimecres a collir nespres.
El dijous a comprar ous.
El divendres, faves tendres
El dissabte tot m'ho gaste.
El diumenge tot m'ho menge.

Una variant de Barcelona:

El dilluns, pels seus difunts, la vella no fila.
El dimarts, pels seus pecats, la vella no fila.
El dimecres, perquè compra nespres, la vella no fila.
El dijous, perquè compra ous, la vella no fila.
El divendres, perquè té els dits tendres, la vella no fila.
El dissabte, perquè capta, la vella no fila.
I el diumenge filaria sinó que no n'és dia.

Joan Amades, en el *Costumari català*, arreplega una variant molt semblant a l'anterior:

El dilluns, per sos difunts, la vella no fila.
El dimarts, pels seus pecats, la vella no fila.
El dimecres, pels seus deixebles, la vella no fila.
El dijous, perquè té els dits nous, la vella no fila.
El divendres, perquè té els dits tendres, la vella no fila.
El dissabte, perquè capta, la vella no fila.
I el diumenge, filaria, si en fos dia.

Una variant de Mallorca:

El dilluns, tot són llums.
El dimarts, tot són naps.
El dimecres, tot són nesples.
El dijous, tot són ous.
El divendres, faves tendres.
El dissabte, tot s'ho gasta.
El diumenge, tot s'ho menja.

A Cullera es canta una cançó amb la lletra següent:

El dilluns volem fer festa.
El dimarts p'a descansar.
El dimecres 'nar al cine.
El dijous p'a festejar.
El divendres traure els comptes.
El dissabte p'a cobrar.
I el diumenge, com es festa, no mos deixen treballar.

I aquesta és la lletra de la cançó «El dilluns jo no treballe» que canta el grup Al Tall en el disc *Som de la Pelitrúmpeli:*

El dilluns jo no treballe.
El dimarts a prendre el sol.
El dimecres em prepare per a descansar dijous.
El divendres trac els comptes.
El dissabte anar a cobrar.
I el diumenge, com és festa, jo no vaig a treballar.

En occità, com en la nostra llengua, també comencen tots els noms dels dies de la setmana per *di-*: *diluns*, *dimars*, *dimècres*, *dijòus*, *divendres*, *dissabte* i *dimenge*. Com que en llatí es podia dir indistintament *dies Martis* que *Martis dies*, en algunes llengües els noms del dies de la setmana acaben en *-di*, com ara el francés (exepte el diumenge, que comença per *di-*) –*lundi*, *mardi*, *mercredi*, *jeudi*, *vendredi*, *samedi*, *dimanche*– i l'italià (expte el dissabte i el diumenge) –*lunedì*, *martedì*, *mercoledì*, *giovedì*, *venerdì*, *sabato*, *domenica*–. Però en altres llengües llatines, com ara el castellà, el romanès, l'aragonès, el cors, el sard o l'asturià, ni comencen ni acaben per *di*. Això també passa en algunes llengües artificials de forta arrel llatina com ara l'esperanto i la interlingua. En anglès, llengua germànica parcialment llatinitzada, acaben en *-day*, que es pronuncia [di]. Es dóna el cas que, en aquesta llengua, els noms del dissabte i del diumenge no deriven de 'dia del sàbat' i de 'dia del Senyor', com passa en totes les llengües llatines. El nom del dissabte és *saturday* 'dia de Saturn' i el del diumenge *sunday* 'dia del Sol', coincidents amb la denominació romana. El dilluns, *Monday* 'dia de la Lluna', també coincidix amb la denominació romana i de totes les llengües romàniques (excepte el portuguès), però el nom dels altres quatre dies ja no correspon als de Mart, Mercuri, Júpiter i Venus, noms de planetes però també noms de déus del panteó romà, sinó que corresponen a noms de déus germànics. Així, *tuesday* (dimarts) és dedicat a Tiw, déu nòrdic de la guerra, equivalent a Mart; *wednesday* (dimecres) pren el nom del déu anomenat Odin pels escandinaus i Wotan pels germànics; *thursday* (dijous) deriva de Thor, el déu del tro en la mitologia nòrdica, que equival a Júpiter en la mitologia llatina; *friday* (divendres) és dedicat a Freia, la deessa de l'amor i la fertilitat en el panteó nòrdic, com ho és Venus en el panteó romà. Cal aclarir que la paraula anglesa *day* no deriva de la llatina *dies*. El fet que els noms dels dies de la setmana en anglès acaben en [di], com en francès i en italià, és, simplement, una casualitat.

En portuguès, els noms dels dies són: *domingo*, *segunda-feira*, *terça-feira*, *quarta-feira*, *quinta-feira*, *sexta-feira*, *sábado*. Això és així des del segle VI, quan el bisbe sant Martí de Braga –nascut a Pannònia (actualment Hongria)– va decidir eliminar les denominacions llatines tradicionals que feien referència a déus pagans. Això només ha triomfat en els països de parla portuguesa, en els quals, com hem dit, la setmana comença per diumenge, com en l'antiga Roma.

El gallec té una doble denominació. D'un costat té la denominació equivalent a la portuguesa –*segunda-feira*, *terza-feira*, *cuarta-feira*, *quinta-feira*, *sexta-feira*, *sábado*, *domingo*– i, d'un altre costat, la que equival a l'espanyola –*luns*, *martes*, *mércores*, *xoves*, *venres*, *sábado*, *domingo*–. Però en gallec la setmana comença per dilluns, no per diumenge. ◆

Foix de Sarrià
Fundada el 1886

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

Major de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tels. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56

Els mots plans en *-ol*

Lluís Marquet

Hi ha en català una bona colla de substantius plans acabats en *-ol*, com ara *llamàntol*, *llombrígol*, *bonítol*, *cérvol*, *cèrcol*, *bàndol*, *plànol*, *nínxol*, etc., que cal analitzar detingudament. No tots són realment de la mateixa formació ni tots tenen el mateix origen. I algú, amb més o menys raó, n'ha considerat alguns poc recomanables, com ara *nínxol* o *cérvol* i sobretot *plànol*.

Aquí ens referim només a substantius plans en *-ol*; els adjectius, com *tèrbol*, *escàpol* i tots els acabats en *-ívol* (*infantívol*, *jovenívol*) no entren en aquest estudi. Tampoc no ens ocupem dels substantius aguts en *-ol*, sufix descrit en les diferents gramàtiques catalanes: Moll, *Gramática histórica catalana* (§ 421, p. 291), i Fabra, *Gramàtica catalana* pòstuma (§ 138, p. 117).

Analitzem ara els mots en *-ol* àton.

Moll en la *Gramática histórica catalana* (§ 435, p. 297) esmenta el sufix àton *-ol*, que prové del llatí -ŭLU (SOCCŭLU > *sòcol*), tot i que a vegades prové de -ălu (SCANDălu > *escàndol*). De tota manera, cal advertir que aquest *-ol* àton no és un veritable sufix català apte per a crear nous mots.

Coromines en *Lleures i converses d'un filòleg*, «Finals genuïnes en -o», diu: «En la llengua moderna existeixen en la pronunciació casos enganyosos de *-o*. És a dir casos en què la *-o* representa un grup amb consonant o un diftong. El més conegut és el cas de *-ol* pronunciat *-o* o més exactament *-u*. Gairebé pertot es pronuncia *llombrigo*, i no es tracta de cap -u llatina conservada, sinó de la final *-ol* de *llombrígol* [...]. En la toponímia és freqüent: *Campdevànol* pronunciat *Campdevano*, etc. D'una reacció exagerada contra aquest vulgarisme ha sortit *cérvol*, i això s'ha convertit en un procediment per catalanitzar certs manlleus: it. *nicchio* > cat. *nínxol*, [...]» (p. 201).

I en el *Diccionari etimològic i complementari* trobem la següent informació:

a) Sobre *bàndol*: «La forma *bando* amb -o final, segueix essent usual en els nostres escriptors de tota l'Edat Mitjana, p. ex. en Eiximenis, *Reg. de la Casa Pública*, NCl., 177.13; més tard s'hi introdueix la *-l* paràsita que el nostre llenguatge popular sol empeltar als castellanismes, italianismes, mossarabismes i anàlegs (*cervo* > *cérvol*, *nicchio* > *nínxol*, *nèdol*, *Pàndols*. etc.); així és com sorgí la forma *bàndol*, que ja figura en el *DTo* (1640) i de la qual el *DAg* dóna altra documentació (post-medieval primerenca); de tota manera, en la llengua parlada, ha de ser força més antiga, jutjant pels derivats que se'n formaren aviat, i sobretot *bandoler*» (vol. I, p. 614).

b) Sobre *bonítol*: Forma comuna amb el castellà *bonito*, occ. *bounito*, «es troba primerament en català i sobretot a les nostres terres del Migjorn; d'origen incert però és probable que sigui una forma mossàrab». I més endavant afegeix: «La forma amb *-l* és la que avui segueix essent més genuïna i fins la més viva per tot el domini lingüístic» (vol. II, p. 89).

c) Sobre *cervo* precisa: «La variant *cérvol* en realitat és una forma popular bàrbara, afavorida pel prejudici infundat que els mots en *-o* són poc genuïns o acastellanats» (vol. II, p. 687).

d) Sobre *ninxol* dóna com a forma antiga *ninxo*. I afegeix: «Al costat de *ninxo* fou formada la variant *nínxol* (com *cérvol* de *cervo* i *pòndol* de l'italianisme *pondo*), per una tendència d'ajustar els mots amb *-o* final àtona a l'estructura fonètica del català» (vol. V, p. 928).

Observem de passada la incoherència de Coromines a l'hora de justificar la *-l* de *nínxol* o de *bàndol* i de qualificar de «bàrbara» la forma *cérvol*.

Pel que fa al mot *plànol*, Fabra en la Conversa filològica 528 comenta l'existència del mot *pla* com a equivalent dels tres mots castellans *llano*, *plan* i *plano*. Afirma que això pot semblar un inconvenient greu, com ara a l'hora de fer servir el mot *pla* en toponímia, i tot seguit diu: «Però, en realitat, aquest inconvenient no és de tal magnitud que justifiqui en cap manera la conservació del castellanisme *plano* ni tan sols, potser, la invenció del mot *plànol*, amb què alguns han cercat de substituir-lo.»

D'acord amb tot això, podem diferenciar diferents casos de mots en *-ol*:

1) Mots en *-ol* etimològic: *pèsol*, *núvol*, *còdol*, *sòcol*, *cèrcol*, *rètol*, *títol*, *pèndol*, *símbol*, *llombrígol*. Aquesta terminació *-ol* procedeix en general del llatí -ŭLU, però alguns cops correspon a altres sufixos llatins, com -ălu: *escàndol*. Dins aquest grup de mots, prou nombrós, n'hi ha alguns, com ara *llombrígol* o *llamàntol*, que presenten popularment una variant sense la *l* final: *llombrigo* o *llamanto*.

2) Mots en *-ol* obtinguts a partir de mots en *-o* genuïns i que en constitueixen una variant. Aquest és el cas de *cérvol*, format a partir de *cervo*.

3) Mots en *-ol* obtinguts per catalanització artificial de mots castellans (o italians, mossàrabs, etc.) en *-o*: *bàndol*, *bonítol*, *nínxol*, *rínxol*, *plànol*.

Només els mots del grup 1 són pròpiament catalans. Els del 2 són variants de creació autòctona. Contràriament, els del 3 són adaptacions artificials de manlleus, més o menys antigues i sovint ben discutibles. I concretament hi ha un mot que no creiem gens justificable i és *plànol*: és modern i, d'acord amb Fabra, del tot rebutjable. ◆

El terme *codó* de la toponímia

Carles Domingo

En un article anterior fèiem referència al nom de *còdol* que porten a vegades les grans roques exemptes, si més no singularitzades, d'alguns espais paisatgístics; certament un apel·latiu toponímic que fa estrany que sigui precisament el d'una rocassa[1], però del qual donàvem unes quantes ocurrències indubtables. Seguint Coromines, aplegàvem *còdol* en un conjunt de tres mots –*còdol, codó* i *codina*– que es caracteritzen per mostrar un origen remot anàleg, que fa remetre cadascun al mateix camp semàntic. Un camp semàntic, el nucli significatiu del qual es podria expressar així: 'Fragment rocós en un espai natural', les dimensions del fragment essent-hi irrellevants. Això darrer, però, tan sols fóra vàlid actualment en els termes *còdol* i *codina,* perquè en *codó* les referències que es conserven només són aplicables en accidents del relleu d'una certa magnitud, com ara en un cim rocós.

Vista General. Vegeu els mapes detallats **A**, **B** i **C** en les dues pàgines següents

En el present article tractarem del segon membre de la tríade, *codó.* Una paraula que actualment sols es perpetua, fossilitzada, com a nom de lloc o en un nom de lloc; un mot, doncs, que no ha tingut pervivència en el llenguatge dels nostres dies, com sí que s'esdevé amb *còdol* i, en menys grau, amb *codina.*

Codó, l'adaptació catalana del presumpte ètim pre-romà *kotono-kotone, proposat plausiblement per Coromines, és un terme que trobem tan sols d'una manera segura en la toponímia de les muntanyes del Pirineu i del Pre-pirineu de ponent.

El seu significat és, segons com, ambigu, si més no a primera vista; sempre remet, tanmateix, a element petri, com ja hem vist. Ara bé, ¿és un indret caracteritzat per l'abundància de roques o, més aviat, és tan sols la roca o una roca culminal d'aquest indret? A vegades sembla aplicar-se segons el primer significat; l'ús, però, sempre en singular del mot decanta a pensar que es tracta sobretot d'una roca especial o, encara més, d'una roca prominent d'un indret rocós. Amb tot, ben sovint els qui ens parlen d'aquests paratges no ens ho indiquen, probablement perquè el mot en si els és opac.

Val a dir que Coromines afirma categòricament que *codó* és el «nom d'un gran roc en una serra», i posa com a exemple el turó rocós pronunciat que hi ha a la carena que separa Durro d'Arraís, a la Vall de Boí, i que hom coneix com *lo Codó.* Actualment, però, aquest terme, que devia haver estat en temps antic un nom comú amb què es podia conèixer tot punt acimat d'una serra o, encara més, d'una carena, en el cas que fos fet per algun gran roc o massa pètria allí plantats, no s'ha conservat pas en tots els cims d'aquesta mena (i això altrament no pas en totes les contrades que en poden presentar), i encara sovint, quan ho han fet, havent-se transformat en llur nom propi, vàlid només per a anomenar unívocament ells.

Confirmaria aquesta pèrdua de valor com a nom comú de *codó* el fet que el mot no es troba mai –sinó en dues excepcions que ja comentarem– funcionant com a genèric. En els topònims on es fa present, o hi és com a element denotatiu d'algun genèric –roc, tossal, etc.– o bé el topònim és ell simplement; amb valor de nom propi, doncs.

Genèric més *codó*

Els genèrics que són determinats per *codó* pertanyen més que més a relleus positius, és a dir, aquells que fan referència a les elevacions muntanyoses del terreny. En l'aplec de topònims amb el mot en qüestió hi tenim una *serra*, dos *serrats* i dos *tossals.* Hi ha també denominacions tautològiques, això és, compostes amb el mot *roc*, *roca* o *roques* funcionant com uns genèrics que són determinats per *codó,* que ja significa 'roca'; *la roca del Codó*, per exemple; uns genèrics, val a dir, que a vegades tenen tot l'aspecte de retocs afegits modernament.

Tenim també en aquest aplec un *coll*, un *congost* o *estret*, una *llau* i dos *barrancs*, és a dir, genèrics de relleu negatiu. Són uns relleus depressionaris, però que no són pas per principi exempts de rocam, ans al contrari, aquest hi pot abundar prou.

Com uns casos a part hi hem trobat també una *solana* i una *obaga*, un *planell* i una *cova*.

1. El DCUB però, diu que a Eivissa per còdol entenen una rocassa.

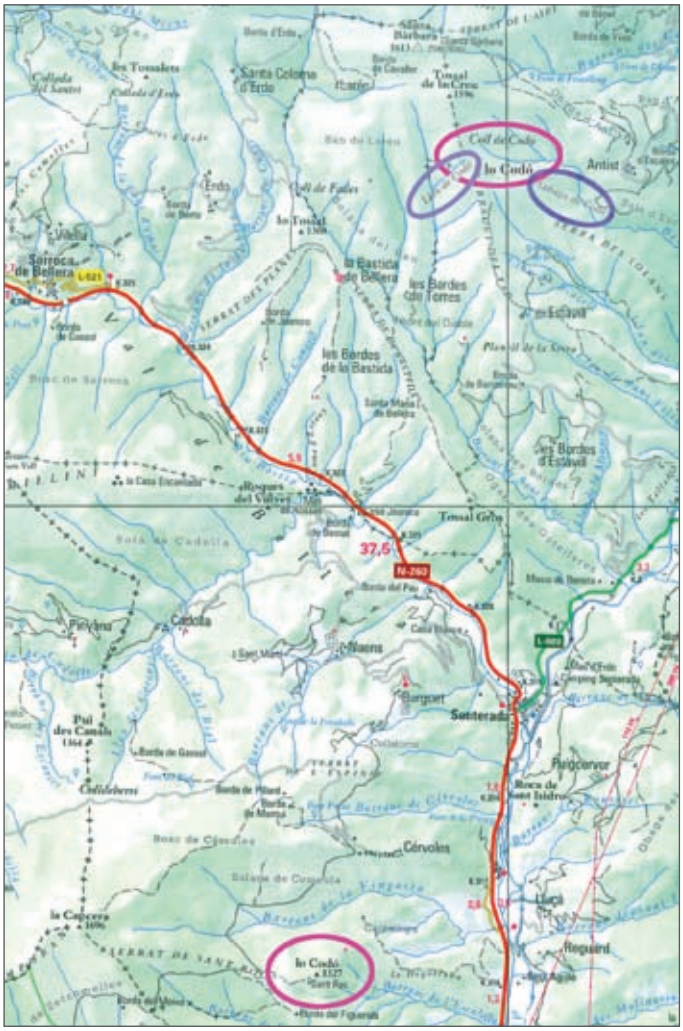

Vista del mapa **A**

Codó, genèric?

Com ja hem apuntat adés, tenim dos casos en què hi ha com una reminiscència d'una antiga funcionalitat del mot com a genèric. Els trobem a l'antic terme de Gurp de la Conca, actualment annexionat al de Tremp, i són els noms de dos cims, *lo Codonllarg* i *lo Condonroi*, uns mots (com vam veure en el topònim *Còdol-redon*, del Bages) en què l'aglutinació del genèric amb el seu determinatiu mostra la pèrdua de sentit que deu afectar el primer, que altrament conserva una ena final arcaica.

Aquests dos noms de lloc són comentats per Coromines en el DECat i els trobàrem així mateix en els treballs de camp reportats per a la confecció de mapes a escala 1:5000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC). *Lo Codonllarg*, que segons Coromines es troba al cap de la *serra Mitjana*, correspondria a la cota 1.427 de la serra de Gurp (nom d'un dels sectors de la cadena muntanyosa que separa les conques de les dues Nogueres i que té en el *pui de Lleràs* el cim culminant) i cal dir que en l'ortofotomapa de l'ICC en què el vam trobar era transcrit en la forma diguem normalitzada de *Codó Llarg*. *Lo Codonroi*, és a dir, *lo codó Roig*, és també un dels cims destacats de la serra Mitjana.

Lo Codonllarg no és el nom que apareix en els mapes actuals de l'ICC per a aquesta cota de 1.427 m de la serra de Gurp, i no és tampoc el nom que li dóna com a vèrtex geodèsic el Servicio Geográfico del Ejército en els seus mapes a escala 1:50.000. En el que hi correspon d'aqueixa sèrie és batejat simplement *Sierra de Gurp* i en les publicacions de l'ICC apareix denominat *tossal de Codonyac*, tant en l'*Atles topogràfic de Catalunya* (ATC) com en el *Nomenclàtor*.

No dubtem que aquesta darrera denominació no sigui pertinent. Però així mateix creiem que el topònim *Codonllarg* deu existir realment a la zona, per bé que no es devia situar correctament en els esmentats treballs de camp per als mapes 1:5.000. També, amb tot, hi ha la possibilitat que no sigui sinó una denominació alternativa, sense validació oficial, d'aquest cim. La consideració de Coromines del *Codonllarg* com a cap de la serra Mitjana no ho desmentiria.

Distribució geogràfica de *codó*

L'element toponímic *codó* es troba preferentment al muntanyam pre-pirinenc de ponent, entre el Segre i l'Éssera. En l'espai comprès entre el nord de la Conca de Tremp i el sud de l'Alt Urgell, per un costat, i el sud del Pallars Sobirà i l'Alta Ribagorça, per l'altre. En part, si més no, comprèn la zona dita pels geomorfòlegs *de les Nogueres*, important perquè conserva empremtes aclaridores de la gènesi del Pirineu. És un espai de relleu convuls, al qual es va prestar bé una constitució rocosa que mostra, per exemple, intrusions de conglomerat montserratí, però que sobretot és formada amb un predomini de roca calcària, això és, amb un material petri (sovint a la vista) procliu a originar tota mena de relleus abruptes, amb cingles i rocasses escampades a lloure i de vegades constituïdes com a cim de serres rocoses.

L'exemple paradigmàtic el podríem trobar a la vall de Cabó, a l'Alt Urgell. La serra que la tanca pel cantó sud (amb la *muntanya de Santa Fe*, al seu extrem, damunt Organyà) és coneguda per la gent del lloc simplement com *la Roca*, perquè no és sinó una cinglera seguida (aclarim que *roca* pot ser sinònim de *cingle*). Doncs també: del cim o punt més alt (cota 1.627) d'aquesta paret terminal en diuen tan sols *el Codó,* i no *roca del Codó*, com apareix en les fonts oficials[2].

El terme *codó* es troba sovint d'una manera concentrada en uns quants punts de les comarques esmentades. On n'hi ha una ocurrència, no gaire lluny, en la mateixa unitat geogràfica (per exemple, la mateixa vall) o en una de propera, en trobarem una altra, però més enllà ja no n'apareix cap. La qual cosa fa pensar que la seva aparició deu ser afavorida per una identitat en la constitució i en el modelat del terreny en els indrets on apareix. Altrament, és clar, d'una apreciació prou constant de la singularitat especial de l'indret per a resistir el pas del temps servant-ne quasi intacte el nom.

La Vall de Cabó

De la Vall de Cabó acabem de referir-nos al *Codó* o *roca del Codó*. Esmentem també el topònim de la mateixa contrada, que trobem a la sortida cap al Segre de la fondalada de

2. Afegim fora de context que aquest cim és incòmode de pujar per les *rascleres* que s'hi han fet a la pedra, *Rasclera*, variant de *rascler*, el mot autòcton recollit, per exemple, al Garraf, per a anomenar la formació del c a r s t, coneguda internacionalment per l a p i a z.

Valldarques, el *congost* o *estret del Codó*[3], on el riu d'aqueixa vall s'encaixa entre roques, per bé que no sabem a quina en particular fa referència el topònim, si és que n'hi ha cap o se'n sap ara de cap que li diguin *codó*.

La zona de les Nogueres

De ple dintre de la zona geomorfològica de les Nogueres, adés esmentada, al sector entre l'estany de Montcortès (terme actual de Gerri de la Sal, Pallars Sobirà) i el Baix Flamicell[4] tenim un serrat, dos cims, un coll, una llau i una obaga fent referència al mot de què ara fem qüestió. El *serrat* (*del Codó*) es troba sobre la riba meridional de l'estany de Montcortès i no és sinó continuació de la *serra de Peracalç*. Els dos cims pertanyen al terme de Senterada (Pallars Jussà) i s'anomenen igual, *lo Codó*. L'un està en un punt d'inflexió de la línia de delimitació dels termes municipals de Senterada i Sarroca de Bellera, a l'enclavament de Larén del primer, i fa tot l'efecte de ser-ne una fita, al més segur una rocassa ben aparent plantada a la carena, excel·lent per a ser-ne presa com a punt de referència[5].

De fet, a menys de 150 m, pel mateix fil de la serra hi ha el *coll de Codó*, tan sols tres metres més baix que aqueix cim (1.450 m el coll, 1.453 m el codó). Com veiem en el nom de dit coll, el mot *codó* hi fa d'element denotatiu. En realitat, *codó* hi fa aquest paper en uns quants topònims d'accidents del relleu del voltant, els quals s'emparen amb el nom del cim per mostrar que no en són sinó apèndixs. Prenen el nom del puig com un emblema que estableix el lligam que hi tenen, i alhora els serveix per a distingir-los dels respectius homòlegs, que ni que es trobin prou a la vora en són aliens.

Tenim concretament en aquest cas la llau (és a dir, *barranc*) que s'excava a ponent a partir del coll (*llau del Codó*) i al coster oposat que cau sobre Antist, un vessant obac (*aubaga del Codó*).

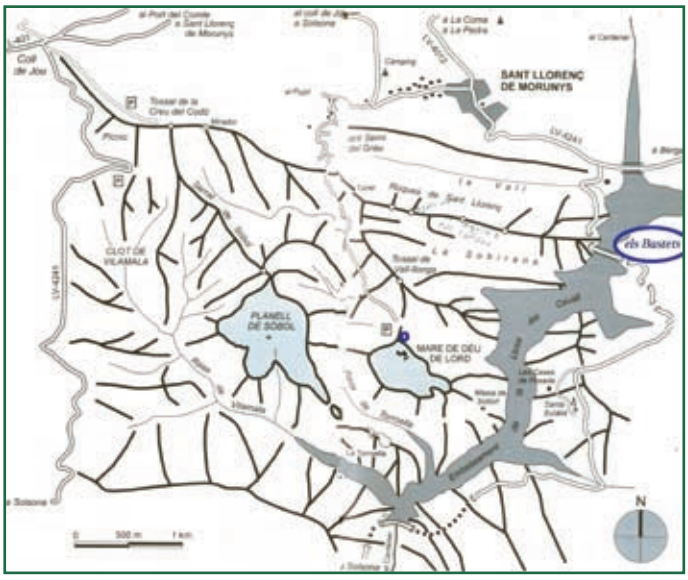

Vista del mapa **C**

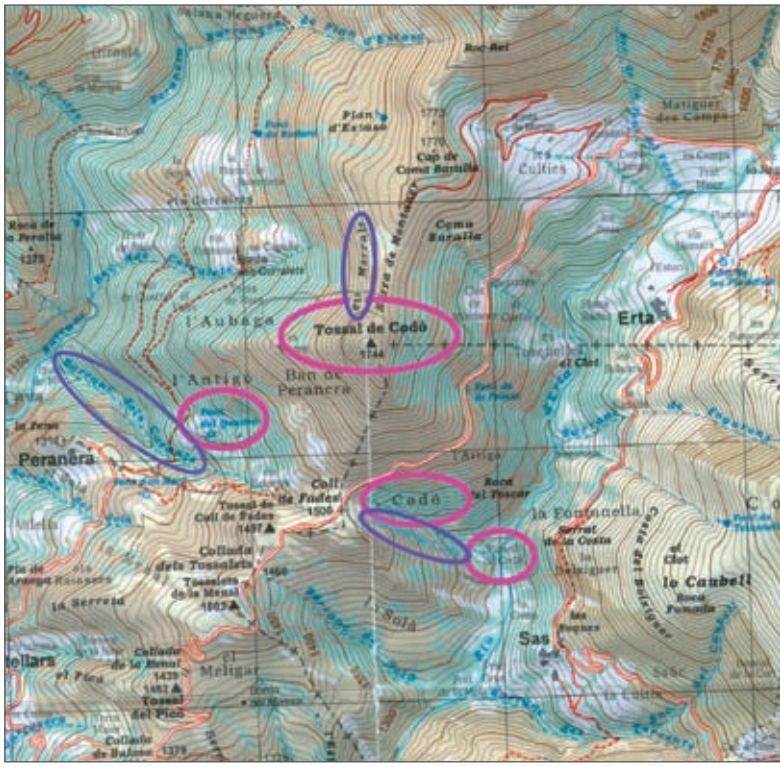

Vista del mapa **B**

L'altre cim així mateix anomenat *lo Codó* que també es troba a l'extrem d'un estret planell de carena[6], que cau pels costats i per enfront segons rostos igual d'estimbats, pertany igualment al terme de Senterada, però el tenim a la dreta del Flamicell, poc abans d'entrar el riu al congost d'Erinyà. En aquest cim, però, no sabem de cap accident que hi sigui pròxim que s'hi supediti pel nom.

Codó sense article

Finalment, més cap a ponent, en els casos en què hem trobat *codó*, el mot apareix sense article, llevat del cim de *lo Codó* de la vall de Boí, ja esmentat. L'ocurrència, però, és més aviat migrada, per bé que, si tot s'ha de dir, no pas en una freqüència gaire inferior a l'habitual en què se sol presentar aquest terme.

Les localitzacions que n'hem trobat són dues, una d'aïllada –el *serrat de Codó*– i una altra en què el terme en qüestió és bàsicament el nom que té una partida del terreny.

El *serrat de Codó* és un estrep de la *serra de Cis* (Baixa Ribagorça) que cau sobre Betesa en el terme municipal d'Areny de Noguera. S'ha de reconèixer, però, que aqueixa presentació aïllada probablement no és sinó fruit d'una manca d'informació més detallada dels noms de lloc de la contrada.

En l'altre cas, el fet que *codó* sigui el nom d'un paratge provoca, talment com hem vist en el *Codó* de Larén, que alguns accidents del relleu que afecten aquest paratge tinguin el topònim determinat per la indicació situacional, és a dir, que la funció singularitzadora del seu determinatiu, la faci per l'adscripció a un dels indrets concrets en què es divideix el territori del poble, en aquest cas la partida *Codó*, no pas perquè ens assabenti de cap especificitat fisiogràfica de l'accident.

3. El genèric *congost* sembla adoptat darrerament amb l'oficialització de la toponímia. En les guies i monografies anteriors sempre apareix esmentat amb el sinònim *estret*.
4. Flamicell i no Flamisell, com prescriu la toponímia oficial. La gent del país sempre ha pronunciat el mot amb essa sorda, diu Coromines. Un escriptor del país com Joan Lluís mai no va transcriure aquest nom amb essa sonora.
5. De fet, ens fou reportada com a *tossal del Codó*, però creiem preferible la denominació simple, sense genèric.
6. En aquest planell hi ha una ermita dedicada a sant Roc.

Els accidents del relleu, amb el topònim determinat pel nom de *Codó* d'aqueix indret, són un planell, un barranc i un tossal, tots tres *de Codó*, sense article. Probablement, però, aquesta subordinació avui no és aparent en el cas del *tossal de Codó*. Aquest, de fet, és l'únic topònim enregistrat en aquesta zona per la cartografia oficial, que menysté, doncs, l'esment a la partida, del nom de la qual porta l'element individualitzador el nom del tossal. Tanmateix, cal dir que actualment als ulls del cartògraf el que és important és l'eminència, més que més si s'hi veu un pic on es marca un punt d'inflexió important del relleu. En efecte, en aquest puig de 1.784 m hi té la darrera cota rellevant el branc de serra –*serra de Peranera*– escapat del pic anomenat *cap dels Vedats d'Erta* (de 2.632 m, per tant, un dels cims cabdals del Pallars). Fins aleshores la carena havia anat davallant sense parar, però més aviat sense gaire brusquedat, sobretot al darrer tram; i, en canvi, en arribar en aquest punt fa de cop una caiguda important devers la collada contigua –el *coll de Fades*, tan sols a 1.506 m– sense que més enllà l'estrep en qüestió torni a enfilar-se a cotes comparables. Un punt així no pot ésser sinó percebut com a significatiu; per tant, si se sap que té un nom, convé fer-lo constar en el mapa.

El nom *codó* d'aquesta partida deu fer referència, sens dubte, a 'terreny rocós' (o, encara, a 'espai rocós, on la presència d'alguna rocassa no és pas impensable'). Al vessant ponentí del *tossal de Codó*, l'encarat vers Peranera, trobem uns topònims que ho confirmarien, tenint en compte que es tracta d'indrets pròxims que pertanyen bàsicament a la mateixa unitat fisiogràfica. En concret, aquests són els topònims d'accidents, que impliquen l'aflorament de roca mare, que hi hem observat: *els Morrals*, al socoster del vessant (això és, a la part gairebé immediata a la carena), abans mateix del tossal de Codó; el *barranc dels* (o *des*) *Carants*[7]; i sobretot la *font del Quadro*. Els *quadros* toponímics no són sinó *codros*. És a dir, *còdols*, en el sentit arcaic de 'rocassa' d'aquest mot. En l'alteració de *còdol* a *codro*, el mot s'ha fet incomprensible, però aleshores si s'hi aplica la pronúncia dialectal segons el diftong *ua* de la *o* oberta, és a dir, ultracorregint *codro* a *quadro*, el mot es fa intel·ligible, per bé que aberrant, sense cap correspondència amb la cosa a la qual s'aplica.

Afegim encara que tot aquest conjunt de topònims pertanyen precisament a Peranera, un llogarret del terme actual del Pont de Suert, el nom del qual transcrit a la llengua d'ara seria *Pedra Negra*[8]. A més a més, aquest llogarret, constituït per unes poques cases més o menys arrenglerades a dalt d'un serrat, coneix el tossalet que hi ha al cap del serrat amb el nom precisament de *la Pena* (això és, *la Penya*).

La cova del Codó i un *codó* solsoní

Ja ens hem referit a algunes incidències del terme *codó* en la toponímia de la serra de Gurp. Afegim-hi el cas de les diverses denominacions de la cota 1.409 d'aquesta serra. Figura com a anònima en el full 33-11, Tremp, de la cartografia militar espanyola. L'informant toponímic de la zona per als ortofotomapes a escala 1:5.000 de l'ICC hi assignà el nom *el Codó*. Surt amb la denominació de *Roques del Codó*, en l'ATC de l'ICC i tenim encara que al *Nomenclàtor* apareix sota el nom de *la Cova del Codó*, un nom que pensem que cal considerar més aviat com a seleccionat per a anomenar el vèrtex topogràfic que hi ha en aquest cim, més que no pas com el seu nom ancestral. Val a dir que aquest darrer topònim ja apareix en Coromines, però sense que digui que correspon al nom d'un cim. De fet, es pot dir que tots els noms d'accidents geogràfics que hi ha al seu entorn se subordinen a *codó*; tots s'hi determinen, com si el nom del cim susdit fos la referència que s'imposa naturalment. Tenim així la *serra del Codó*, al vessant ribagorçà, sobre el poblet d'Esplugafreda; i al cantó pallarès, el *barranc* i la *solana*, tots dos, *del Codó*. Pel que fa a la *cova*, sembla trobar-se entre el cim que ara considerem i el veí seu immediat pel sud, *lo Pico-xic*. Altrament, l'article del mot *codó* deu ser l'habitual en el parlar de la comarca: *lo* i no pas *el*.

L'esment toponímic més oriental de *codó* l'hem trobat al Solsonès, a la rodalia de Sant Llorenç de Morunys, sobre el *coll de Jou* (que separa la *vall de Lord* de les terres de Canalda (terme d'Odèn). Es tracta del *tossal de la Creu del Codó*, un cim cònic on pertot aflora la roca, sobretot a l'àpex, un bloc de contorns arrodonits (és a dir, el *codó*) que és coronat per una creu[9].

Uns codons tarragonins?

Esmentem finalment uns codons insòlits, un grupet de tres codons que Eugeni Perea reporta en el seu recull de l'onomàstica de Mont-ral (Alt Camp): *cal Codó* i la *cova* i els *solans d'en Codó*.

La cova i els solans els tenim a les envistes del lloc del *Bosquet*, una agrupació de cases del terme que hi ha a la capçalera del *Glorieta*, riuet afluent del Francolí. La cova no és sinó una petita cavitat de la paret dels *Motllats*, això és, de la cinglera del capdamunt d'un dels típics relleus tabulars de les Muntanyes de Prades, coneguts amb aquest nom, *els Motllats*. I els *solans d'en Codó* és el nom que rep una part del mateix cantó del repeu o samuntà d'aquest muntanyam encinglerat; una porció que antigament hom hauria abancalat per poder-la conrear.

Tot fa pensar que *cova* i *solans* devien tenir alguna cosa a veure amb *cal Codó*, el topònim en qüestió aplicat a una casa. Aquesta casa, que és coneguda també per *cal Burguet*, no sabem exactament on és, per bé que suposem que deu o devia ser-ne alguna del lloc del *Bosquet*. Fixem-nos, però, que en aquests tres topònims *codó* sempre va precedit per l'article personal. Això i el fet d'una situació tan apartada dels codons pirinencs ens decanta a atribuir als tarragonins una formació a partir d'un nom de persona. *Codó* ací es deu referir al llinatge homònim, un cognom que segons Francesc de B. Moll prové del nom propi llatí aplicat a homes *Cotone*.

7. *Carant* és un mot pallarès que s'aplica a designar un barranquet rocós estimbat.
8. El nom de *pera nera*, però, deu al·ludir més aviat al carbó, del qual hi ha un jaciment prop del poble, que s'havia explotat.
9. A poc més d'uns tres quilòmetres d'aquest *tossal de la Creu de Codó* –o simplement *Codó*– en un serradet anomenat *roques de Lord* o *de Sant Llorenç*, que forma part del mateix i enrevessat sistema orogràfic que culmina en aqueix cim, hi trobem un coll, el nom del qual –*coll Codoler*– descriu l'indret exactament. En efecte, la barrera muntanyosa que el dit coll permet de tramuntar és formada per un seguit de grans roques agulloses arrodonides –*còdols*–, que no és sinó la continuació a l'altra banda del Cardener de l'estructura escabrosa de la serra dels Bastets.

Els Bastets

S'ha de convenir, amb tot, que la constitució tan aparatosament rocosa de l'indret pot induir fàcilment a atribuir valor fisiogràfic al mot *codó* d'aquests topònims. De fet, tan sols ens dissuadeix de fer-ho, com ja hem dit, la seva presència del tot insòlita en aqueixa part del nostre país.

El *codó* valencià

Esmentem, així mateix, un *codó* valencià, que hem descobert tot consultant el *Corpus toponímic valencià*. La paraula en qüestió hi figura en dues referències, en una com a nom d'una partida –*el Codó*– i, en l'altra, com a nom del camí que hi mena –*senda del Codó.*

El paratge forma part del terme de la Pobla Tornesa (la Plana Alta), un terme el relleu del qual no sembla pas descartar d'entrada un possible accident rocós al qual s'avingui la denominació *codó.* En efecte, una bona part del territori del poble no és sinó el vessant ponentí de la serra del *Desert de les Palmes*[10], una muntanya de caires abruptes que presenta un carenar rocós característicament trencat –una cresteria, per exemple (les *agulles de Santa Àgueda*), que amb el nom ja paga– i té a més un cim –*el Bartolo* que en diuen o *puig del Bartolo*– que es dreça amb la figura d'un con impecable. Altrament el terme es veu també accidentat a l'oest, amb una alineació muntanyosa, el cim cabdal de la qual s'anomena *la Penya*.

Ara bé, el codó de la Pobla Tornesa sembla que no té res a veure amb una innegable predisposició fisiogràfica d'una part, si més no, del territori del terme a acollir en la seva toponímia el mot *codó* com a nom d'un accident rocós del relleu. La informació que en donaren persones del mateix municipi ens n'ha fet desdir o, si no tant, dubtar. La partida *el Codó* d'aquest poble és en realitat una partida conreada que hi ha cap a la banda del poble veí de Vilafamés, un sector del terme que és precisament poc accidentat. I l'informant tan sols va concedir que en aqueix indret hi havia un turonet; sense precisar, però, com era el tal turonet.

No és descartable, doncs, que l'origen del mot *codó* en els noms de lloc de la Pobla Tornesa no sigui sinó el nom llatí de persona, *Cotone*, esdevingut en català l'antropònim *Codó*, com hem vist a Mont-ral a l'Alt Camp. Per bé que són localitzacions antagòniques quant al dialecte català al qual pertanyen i, per una altra banda, l'orònim *codó* sembla propi tan sols del català occidental; si més no, no hem trobat cap *codó* indiscutiblement orònim en el domini del català oriental, al dialecte del qual pertany el parlar de Mont-ral. ◆

10. *Desert* en el sentit de 'indret deshabitat, escollit precisament per això, per a l'establiment d'una comunitat religiosa en un convent, monestir, ermitatge, etc. que hom hi construeix'. Per metonímia, aqueix mateix conjunt religiós edificat.

Bibliografia

Atles topogràfic de Catalunya (ATC), 1:50.000, 3 vol., Institut Cartogràfic de Catalunya - Enciclopèdia Catalana SA, Barcelona 1995.

Batestini i Pons, Rafael, *La Vall de Cabó*, Unió Excursionista de Catalunya de Barcelona - Rafael Dalmau Ed., Barcelona 1997.

Coromines, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (DECat), 9 vols., Curial - «la Caixa», Barcelona 1980-1981.

— *Onomasticon Cataloniae* (I-VIII), Curial - «la Caixa», Barcelona 1989.

Corpus toponímic valencià, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, València 2009.

Diccionari català-valencià-balear (DCVB), d'Alcover i Moll.

Domingo i Francàs, Carles, *Els noms de les formes del relleu*, Societat d'Onomàstica – Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona 1997.

Gran enciclopèdia catalana, 15 vols., 1a. ed., Barcelona 1969-1993.

Gran geografia comarcal de Catalunya, DD. AA., 19 vols., Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1981-1985.

Moll, Francesc de B., *Els llinatges catalans* (Catalunya, País Valencià, Illes Balears), 3a. ed., Ed. Montblanc, Mallorca 1982.

Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya, 3 vols., Generalitat de Catalunya – Institut d'Estudis catalans, 2a ed., set. 2009.

Ortofotomapa de Catalunya 1:5.000, Tremp 252-1-5, Institut Cartogràfic de Catalunya.

Perea Simón, Eugeni, *La geografia i la història de Mont-ral a través de la seva onomàstica*, Societat d'Onomàstica - Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona 1994.

Tort i Donada, Joan, *Per la vall del Segre*, «Llibres de Motxilla», Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1984.

Tremp, mapa 1: 50.000 [hoja nº 33-11 (252)], *Cartografía Militar de España*, Servicio Geográfico del Ejército, 2a ed., 1991.

Vall Fosca, *Montsent de Pallars* 1:25.000, Mapa - guia excursionista E-25, Pirineu Català, Ed. Alpina - Geo-Estel, 2009.

L'encant de la llengua

Cosme Aguiló

«L'encant de la llengua» és el nom d'unes Jornades d'Homenatge a Joan Veny que el món acadèmic universitari va tributar al savi dialectòleg de Campos els dies 23 i 24 de novembre del 2009 al Centre de Cultura "Sa Nostra", organitzades per l'Obra Cultural Balear, a partir d'una iniciativa del Dr. Jaume Corbera, amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears, l'Ajuntament de Campos, el Consell de Mallorca i la Generalitat de Catalunya. Foren uns actes molt emotius, oberts al públic, en els quals més d'una vintena de persones de tot l'àmbit lingüístic i de l'estranger parlaren, des d'òptiques molt diverses, de la trajectòria professional i literària de l'homenatjat. Llengua Nacional reprodueix ací un dels parlaments.

L'obra de Joan Veny, un mestissatge de bellesa literària i ciència

Pel fet que estic autènticament bruixat per les illes, sovint m'he declarat públicament nessiòfil. Avui m'és plaent dir que també som venyòfil fins a la medul·la, perquè form part de la llau de gent captivada per la persona i l'obra de Joan Veny, un home que amb el seu treball constant i amb una humilitat gegantina ha fet de Campos la capital catalana de la dialectologia, l'etimologia i la geolingüística.

Ja ho vaig dir en una altra ocasió: és un alt honor parlar de l'obra d'un col·lega que sempre és extraordinàriament generós amb els qui som aprenents i que, com els mestres de cases de l'edat mitjana, té per inveterat costum bastir obres sòlides, a prova dels terratrèmols de la crítica, amb cantonades fetes a escaire i fonamentades dins les escombres aprofundides fins a la roca mare.

A propòsit de la humilitat al·ludida: el lema de l'inventari de llibres de la biblioteca dels franciscans que Veny reprodueix en l'estudi del diccionari Figuera, *Ubi est humilitas, ibi est sapientia*, retorna a la seva persona com el bumerang d'un australià. Sempre que vaig a veure Veny a casa seva, si no fes el cap viu, en podria sortir amb una impressió falsa. La seva bonhomia fa que, en comentar-li alguna troballa lingüística, et vulgui col·locar a tu en el lloc de mestre per ell ser l'alumne. A mi, mai no em podrà donar figues per llanternes, amb tal inversió de papers. A bon gat comana el formatge. Vegeu el que escriu en un article d'onomàstica dirigit als llucmajorers en ocasió de les fires:

> Perdonau la gosadia d'haver-vos vengut a parlar d'un tema en el qual som un aprenent i d'haver donat un to àridament científic al meu pregó. «Llucmajor a través de la seva toponímia» (1996: 86).

Què tenen les obres de Veny, per a ser tan seductores? Moltes coses. En primer lloc, un alt rigor, desplegat sempre amb un altíssim mestratge i amb una ordenadíssima claredat expositiva: una breu introducció per a situar el lector en el camp que vol artigar, desplegament de les hipòtesis anteriors, dels entrebancs que les fan difícils d'acceptar (ja siguin fonètics, cronològics, semàntics, geolingüístics, d'índexs de freqüències...) i, finalment, la novella proposta, capçalada sempre amb profusa documentació i amb l'explicació comparada dels passos evolutius. I, al mateix temps que exposa i esgrana, ensenya, adoctrina i senyalitza els esculls. Vegem-ne uns pocs exemples:

–Limitacions de la toponímia

> [...] quan estudiam l'origen d'un topònim, només comptam amb el significant. «Llucmajor...» (1996: 59).

–Falsedat de les etimologies populars

El fet de pronunciar-se el topònim /Llummajó/ va donar peu a una etimologia popular que l'interpreta com a compost de *llum* i *major*, origen de l'escut d'armes i d'una llegenda recollida a Campos segons la qual, en temps immemorial, quan al migjorn de l'illa només hi havia una església –sempre segons la susdita llegenda–, la de Sant Blai, a 3 km de Campos, la gent pietosa de les viles dels encontorns, com que no disposava de temple per celebrar la missa, iniciava la vigília del diumenge un pelegrinatge nocturn, guiats per un llum. Els veïns d'aquí en duien un que cridava l'atenció per la seva grandària, per la seva potència. Quan els veien arribar, els de Campos cridaven: «Ja vénen *es des llum major*». I d'aquí vos hauria vengut el nom. Repetesc que no hi ha res de veritat en tot això i que només és el resultat del desig de trobar transparència per part del poble, en els mots i en els noms de lloc. «Llucmajor...» (1996: 63).

–Maneig de frens en la recerca etimològica

Fora del terme vostre, trobam *Alaró* < *Oloron* < ILURONE, [...], temptador per arribar a una conclusió precipitada. «Llucmajor...» (1996: 60).

–Advertència sobre la perillositat dels esculls

Quant a la cronologia, hem de tenir en compte que poden aparèixer noms de lloc que no remunten necessàriament a una dominació directa dels àrabs. Em referesc sobretot als topònims començats per *aujub*, *talaia, alqueria* (i els seus derivats), etc., familiars i corrents en el vocabulari comú dels catalans de Mallorca. «Llucmajor...» (1976: 22).

–Retrets als qui, en escriure topònims, s'acosten excessivament a la normativa

Només faria un petit retret [...] un criteri aplicat en aquest tipus de monografies que fa acostar la forma popular, genuïna, a la normativa, fins i tot en casos en què aquella coneix una tradició multisecular [la de determinades pronúncies] que ni en nom de la unitat lingüística –tractant-se d'un topònim– no estem autoritzats –crec– a trencar. «Sobre l'onomàstica de Cabacers» (Priorat) (1996: 94-95).

[...] algun cop es nota un excessiu acostament a la forma normativa. Crec que cal distingir entre apel·latius i noms de lloc: aquests individualitzats, han de mantenir llur forma local, si el mot –o algun element del mot– manté una variant arrelada històricament a la comarca [...]. «Sobre l'onomàstica de Tremp (Pallars Jussà)» (1996: 99).

–Obligatorietat de la recerca documental i dialectològica

[...] perquè la monografia sigui completa, el vessant horitzontal ha de venir cobert per un altre de vertical en el temps on els documents donin la raó de l'estabilitat de certs noms de lloc i de la mobilitat d'uns altres. «Sobre l'onomàstica de Reus» (1996: 116).

Com el pescador de grumeig només llança la canya quan ha aconseguit, amb l'esca adequada, atreure els peixos a la seva pesquera, així l'etimologista no pot aventurar cales etimològiques precipitades sense haver preparat el seu terreny sobretot amb l'arreplega de dades documentals i dialectològiques. «De re ficaria: *bordissots* i *paratjals*» (2001: 77).

–Fidelitat en les transcripcions fonètiques

El toponimista, format en fonètica i dotat d'oïda fina, ha de transcriure amb fidelitat allò que sent, sense sofisticacions ni arranjaments normativistes, que, en tot cas, arribaran més tard. «La toponímia del litoral de Campos» (2007: 133).

–Observacions puntuals sobre la normativa

[...] la proposta ortogràfica *racó*, en comptes de *recó*, fou tal vegada una rectificació precipitada. «Sobre onomàstica de la Morera de Montsant (Priorat)» (1996: 108).

I això encara no és tot, ni d'un bon tros. No es tracta solament del que diu, sinó com ho diu. La prosa de Joan Veny té la bellesa, ho diré adaptant els mots d'un vers de Blai Bonet, té l'encís de *la randa antiga del claustre d'un convent*.

–Descripció poètica del pas del temps

[...] han passat moltes llunes pel vostre cel, ha fluït molta d'aigua pels vostres torrents –Torrent de Garonda, Torrent d'Alfàbia, Torrent de Cala Pi–. «Llucmajor...» (1996: 51).

–Visió cartogràfica del territori llucmajorer

Enmig del dau del poble s'alça la vostra soberga església [...] I dins el quadrat, el triangle de la vostra plaça [...] Quan miram el terme, la figura geomètrica es muda. Ara és un pentàgon irregular, els vèrtexs del qual serien sa Maimona [...]. «Llucmajor...» (1996: 54).

–Al·lusió a l'etapa feliç de la infantesa i ponderació de la cuina autòctona

Es padrí era sever a l'hora del dinar: ens havíem d'acabar tot el que hi havia dins el plat, sense deixar per les voreres el que ell deia «mostatxos», que no faltaven quan el plat era de sopes. (Per què aqueix constant rebuig infantil d'un plat tan saborós). «Llucmajor...» (1996: 52).

Haureu parat esment que dins un text formal ha deixat llenegar, amorosament i de manera excepcional, un article que és com un grum de sal (*es* padrí).

–Sublimació de la terra

A l'esquena del poble –que mira cap a la mar, cap a la llibertat– una serralada li fa de respatler monumental –*Puig de Galdent, Puig de ses Bruixes, Puig de s'Escolà*–; a la seva ombra un cementeri silent on dormiria volenterós la meva definitiva horitzontalitat. «Llucmajor...» (1996: 54).

–Evocació de la cultura popular oral i al·lusió al patriarca de les lletres catalanes

A gregal, la «senalla trabucada» de Randa, refugi de mística contemplació d'un Ramon irrepetible. «Llucmajor...» (1996: 54).

–Recerca del caire bo de cada cosa, fins i tot de les negatives

Terres eixutes, seques com una aresta, on les boires corren com aucells de pas, com si no volguessin posar màcules a la puresa del vostre cel. «Llucmajor...» (1996: 54).

–Pinzellades pictòriques i seducció pels ictiònims

[...] a Cala Pi la mar es fa riu d'aigües color de cel, de bellveure, d'assutzena, creuades per donzells i escorballs. «Llucmajor...» (1996: 56).

–Aprofitament literari del doble gènere de *mar*

La mar, el mar, femení i masculí a la vegada; receptiu com un cos de donzella que es deixa estimar, i alhora actiu, seductor, dinàmic [...]. «Ictionímia balear» (2007: 111).

–Pinzellada mitològica

Cal que l'estudiós sigui un centaure de romanista i arabista per poder interpretar bé l'origen d'un nom i explicar els seus canvis. Si només és romanista, es quedarà a la meitat; si només és arabista, pecarà per excés i veurà arrels semítiques pertot arreu. «Llucmajor...» (1996: 65).

–Ressò de les benaventurances

Feliç aquell qui pot contribuir d'alguna manera al coneixement de la història i del propi poble. «Sobre l'onomàstica de Tremp (Pallars Jussà)» (1996: 99).

–Acolliment d'arcaismes i lèxic mariner

Sense aitals cales cronològiques, la toponímia romandria a mitjan camí. «Sobre onomàstica de la Morera de Montsant (Priorat)» (1996: 106).

–Incorporació de belles metàfores al text

Treball, doncs, ardu, entrebancós, complex; però també reconfortant per a l'investigador, perquè, després de creuar el desert (caminades, transcripcions dificultoses, recerca de motivacions), s'obre un oasi al seu horitzó, l'oasi de la feina ben feta, ordenada, perspicaç. [...]. Regraciem l'esforç i saber [de l'autor del llibre que prologuem] que ens ha obsequiat amb un magnífic tapís onomàstic. «La toponímia del litoral de Campos» (2007: 133).

–Si no pot beure vi, pot arribar a l'èxtasi amb la llengua

La meva condició d'abstemi, encara que temporal, podria fer pensar que la meva presència aquí és inadequada. Parlar de vins divorciats de les papil·les gustatives és com tenir un llibre valuós sense poder fruir de la seva lectura. Enorme sacrifici. Tinc, però, el plaer del record i també l'esperança de recobrar les condicions que em permetin la reconciliació amb Bacus. Sempre he pensat que el vi, com el mar, és un gran educador de la llibertat. Podem beure'n a plaer. Només el seny marca la mesura, la dosi convenient que ens porti a l'alegria, però no a l'èxtasi.

I tanmateix a l'èxtasi lingüístic he arribat, sense les meravelles de l'alcohol, transportat per la passió del tema [...] (1993: 103).

–Amor envers el món natural

Si els poetes es mostren encisats per la naturalesa, no és menys cert que els filòlegs han de posseir un alt grau de curiositat, i també d'amor, vers les criatures que ens envolten, que porten un segell tàcit de ciutadania pel paper que tenen en la creació de la nostra cultura popular: llur coneixement ens ajuda a entendre sigui textos del passat, sigui l'origen, història i vicissituds dels mots de la nostra llengua. «Llei fonètica, onomatopeia i polisèmia en els noms catalans del grill» (2001: 183).

–Amor al territori, més pregon si hi ha vincles familiars

Deixau-me que expressi a boca plena la joia de trobar-me a Llucmajor, el poble de la meva mare [...] La meva voluntat fa compartir Llucmajor i Campos, la meva vila natal, amb vincles d'entranyables afectes [...] Hi veníem a besar mans als padrins o a tomar ametles a Son Pujolet, sa Sorteta, sa Vela, Son Marió i Son Genovoi: verderetes, de la canal, de n'Horrac, mestallades amb qualque bòtil i secall, inflaven els sacs i alleugerien l'economia familiar. Des d'aleshores, aquells noms de lloc units a d'altres com es Camp de sa Batalla, sa Coma Pregona, Vallgornera, Garonda, torrent des Jueus, es Cotimplà, per les seves adherències històriques o les seves ressonàncies sonores, formen part del meu entranyable paisatge llucmajorer. «El primer diccionari mallorquí de l'autor llucmajorer Pere Antoni Figuera» (2005: 29).

–Amor a la llengua

Vetlau per la vostra llengua, vella com una olivera retorçuda, humil com una espiga de blat, harmoniosa com les notes d'una arpa, dolça com un rubiol de cabell d'àngel, bella com un cel estelat. Que sigui sempre estimada com una esposa, com una mare, com la pròpia carn. «Llucmajor...» (1996: 86).

–Satisfacció per la feina ben feta

Després d'aquesta recerca [es refereix a la de l'ètim de *pestriu*], tinc la sensació d'haver rescatat una àmfora mil·lenària que el fang i les corrents dels segles havien soterrat al fons del mar (1979: 62).

I qui us parla té la sensació que ningú no pot restar insensible davant l'encís d'aquesta prosa poètica, que és com un cercapous de mil ganxos. Si no és així –com diria mossèn Alcover–, que em tirin d'una passa. ◆

Referències bibliogràfiques

–1979, «De la bèl·lua al tauró: supervivents catalans del llatí *pistrix*», *Homenatge a Francesc de B, Moll / 1,* Randa, 9, Barcelona.

–1993, «Aproximació a la història lingüística dels vins catalans», dins *Vinyes i vins: mil anys d'història. Actes i comunicacions del tercer col·loqui d'Història Agrària sobre mil anys de producció, comerç i consum de vins i begudes alcohòliques als Països Catalans. Febrer de 1990,* Universitat de Barcelona, 103-115.

–1996, *Onomàstica i dialectologia,* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or, 166, Barcelona.

–2001, *Llengua i entorn natural,* Edicions 62, Llibres a l'abast, 361, Barcelona.

–2005, En col·laboració amb B. Font i Obrador, *Pregó de fires, 2004,* Ajuntament de Llucmajor.

–2007, *Escrits lingüístics mallorquins,* Editorial Moll, Col·lecció Tomir, 61, Mallorca.

Jordi Enjuanes-Mas, poeta en xarxa
In memoriam

Jacint Torrents

Fa un any ens deixava el poeta Jordi Enjuanes-Mas (Navàs, 17-3-1942 – Barcelona, 21-3-2009), professor jubilat de català de l'IES de Calafell. La seva obra global s'ha començat a conèixer en format de llibre després de la seva ràpida malaltia i mort. Els qui havien estat els seus companys de professió han editat *Camí de mar*, que recull l'extensa selecció que el mateix autor va fer dels seus poemes (190) abans de morir. Llengua Nacional li va encomanar la felicitació de Nadal del 2008.

Fins aleshores, a part de publicar en fulls solts, o col·laboracions esporàdiques en alguna revista o antologia, s'havien editat dos llibres seus: *Dèlia / Nel mezzo* i *Les hores*. Pel desembre del 2006 en Jordi inaugura el blog *Rime sparse*, on publica 163 poemes fins al dia 5 de març del 2009. Alhora, des de l´inici de la malaltia va aplegant tots els seus poemes en diferents blogs (tots trobables a partir de http://rimesparse-jordi.blogspot.com), editats amb molt bon gust i amb formats ben creatius, tant en les il·lustracions com en la música, i alguns *power-points* (13) que són perles precioses per fruir davant d'una pantalla. Són nous camins de visibilat per a la poesia. Perquè el lector en pugui fer un tast, transcric més avall tres dels darrers poemes que va fer, situats a *Rime sparse*. És la millor manera d'homenatjar-lo.

Un primer recompte ens dóna 480 poemes. En una etapa inicial alternaria el vers lliure amb les estructures clàssiques, decantant-se més endavant cap a les formes tradicionals, sobretot cap al sonet. En l'obra de Jordi Enjuanes-Mas hi ha 13 traduccions o adaptacions de poemes d'altres llengües, 11 poemes originals en castellà (per relacions familiars), 20 poemes propis traduïts també al castellà, i la lletra d'una cantata musicada i algun altre poema musicats per Ricard Gimeno.

Avançant provisionalment el que pot resultar d'un estudi més a fons de la seva obra, podríem dir que la poesia de Jordi Enjuanes-Mas conté, en general, un reflex de les seves vivències i un abocament de les seves experiències més personals, de la seva sensibilitat davant el món, l'art i la natura; també de la seva bondat i del seu sentit de la justícia. És una poesia on fins i tot les coses petites i senzilles o els fets més quotidians fan el trànsit a la bellesa de les paraules, com aquest sonet sobre el te, que ens transmet una alenada de bon humor i tendresa.

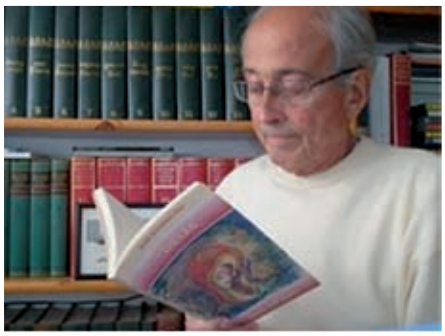

RUTA DE LA SEDA

En un país de til·la i camamil·la
i mil herbetes on posar la fe
per a una vida sana i més tranquil·la,
ara de cop he descobert el te.

I la meva fermança ara vacil·la
–i no sé encara massa bé el perquè–
quan flairosa la màquina m'estil·la,
exquisida, una tassa de cafè.

Perquè amb el te ja cap indret se'm veda:
per caravanserralls de mil camins
i romàntics mercats on la moneda
circula compartint els tes més fins
me'n vaig, seguint la ruta de la seda,
als més remots països i confins.

18 de febrer del 2009

Es tracta d'una poesia on el poeta s'implica a fons. No hi ha artifici en el missatge, sinó una gran sinceritat. L'home de la postmodernitat no s'amaga de res, ni dels seus sentiments més delicats ni de les seves febleses. En el sonet que segueix, en Jordi es despulla en la paraula i ens fa sentir el seu crit, el seu plany i la seva capacitat de transformar-lo, solidari amb tot sofriment humà.

PLOR

A voltes ploro. I ploro d'amagat.
De por, potser. O a voltes d'impotència.
O en altres hores en un pur esclat
del goig que transcendeix tota ciència.

A voltes, en la lluita i el combat,
cada llàgrima és llum i transparència
que sobreïx del cor i de l'embat
de l'univers en plena eflorescència.

A voltes ploro. I beneeixo el plor
que el cor m'esponja mal si dol i plora,
i em fa sentir més home i ser més bo.

Cada llàgrima em fa sentir devora
dels que, mal no saber-les com un do,
són com jo benaurats ben abans d'hora.

7 de febrer del 2009

Però també és seva l'exultació en la joia dels afectes: l'amor al país, a la dona, a la família, a Déu, a la natura, a l'art, a la humanitat, a la mateixa poesia. Crec que podríem dir que el poema que ve tot seguit, a la manera del càntic de sant Joan de la Creu i amb ressonàncies del de Joan Maragall, és un dels grans cants espirituals de la poesia catalana.

CANT ESPIRITUAL

Del fons del cor vaig encercant-te,
oh el sense rostre i sense nom,
amor que el cel i l'estelada aguanta
i ets el meu què i el meu perquè i el com,
aigua que al cor em brolla i que de nou
[m'infanta.

Tot en mi et crida i tot t'anhela,
sóc pur enyor i desig pur,
oh inconegut a qui l'aspra nit cela,
rostre introbable enllà d'un camí obscur
que a voltes no la joia, sinó el dolor ens revela!

Si ets llum, per què em cega la fosca
quan el desig de tu em consum?
I si ets vida, per què la mort enfosca
el deler per la vida i per la llum,
i espera el seu moment celada en l'entre-
[fosca?

Tot el meu ser de tu és fretura:
ah si et dolguessis del meu plor
i allunyessis de mi tota paüra!
Oh si en la nit, amorosint el so,
la teva veu guarís dins meu tota malura!

Oh si de cop la nit trencant-se,
naixessis, sol a l'horitzó,
i tot, de nou, em mi fos alegrança
i el meu pit reflorís amb la naixó
del teu amor que mai d'estimar-me no es
[cansa!

Tot i que et cerco, et sé dolç hoste
i ets el meu jo i jo el teu tu
i el meu viure en el teu sento que brosta
i el teu amor amb un braçat em duu
a la claror del jorn lluny d'on el sol va a
[posta.

Essent per mi força i defensa,
que el teu amor em sigui aval
que em faci ardit davant tota dolença
i, alliberant-me de tot mal,
allunyi de mi el jorn d'una major nai-
[xença.

Sobre el teu si ple de dolcesa
deixa'm que dormi reclinat,
que el teu amor m'abrigui en la nuesa
i la joia il·lumini el meu combat
al fons del fons del cor com una llàntia
[encesa.

26 de gener del 2009

L'obra de Jordi Enjuanes-Mas desplega un ampli ventall d'interessos: Les nadales (*La MiRen* i *Fa Sol*), els poemes d'homenatge (*In memoriam*), la poesia amorosa (*Paraules d'amor*), la satírica, a l'estil de Guerau de Liost (*Fossar del monestir*), el franciscanisme (*Francesco*), l'amor platònic replicant Maurice Scève (*Dèlia*), la poesia reflexiva (*Nel mezzo*), la interior (*Les hores* i *Et valde mane*), la infantil (*El principet*) i l'escrita en castellà (*Jandalán*). Fins a l'eclosió de la darrera producció (*Rime sparse*), on els temes d'una vida senzilla, joiosa i plena desemboquen en l'assumpció de la malaltia i de la presumpció de la mort, fins a aconseguir profunditats humanes que assoleixen nivells espirituals gairebé místics.

Pensem que aquest corpus poètic és digne de ser publicat en llibre. Ignorem el futur dels blogs, i si poden desaparèixer alguna dia. El llibre com a «suport» encara té garanties històriques de conservació. I em sembla que es presta més a la difusió del coneixement i de la fruïció. Tindríem el treball de tota una vida, un testimoni personal de llums i ombres, d'alegries i dolors, transfigurades per la bellesa recercada en la vida i en la paraula cisellada, condicions indispensables per a arribar a la perfecta poesia. ◆

PUBLICACIONS I PREMIS

Accèssit a la viola d'or i argent: «Corona poètica a les verges catalanes», en els Jocs Florals del Cinquantenari de la Coronació de la Mare de Déu de Queralt, Berga, 1966.

Grau i Colell, Josep, *Antologia de sacerdots poetes*, Ed. Josep Grau i Colell, Zuric 1975 (pp. 239-241). Poemes antologats: «Tanquem les portes ja» (fragments II, III i IV), «Quan seré lluny».

Enjuanes-Mas, Jordi, «De tot enlloc per tot camí venim», dins *Lírica franciscana*, Ed. Centre d'Orientació Vocacional Franciscana, Barcelona 1983. Conjunt de poemes, premiat el 9 de maig de 1982 en els Jocs Florals Franciscans de Berga. Publicat després en blog sota el títol de FRANCESCO, http://jordi-enjuanes-mas.blogspot.com.

Enjuanes-Mas, Jordi, «Lletra a Lola Escobet», dins *L'Ull de Taüll*, Climent Forner, Ed. del Mall, Barcelona 1983.

Enjuanes-Mas, Jordi, «Corona poètica a les verges catalanes», dins *Antologia queraltina*, a cura de Climent Forner, Ed. L'Albí, Berga 1992.

Enjuanes-Mas, Jordi, «Càntic de la germana lluna», dins *Lírica clariana*, Ed. Fraternitat de Santa Clara de Vilobí d'Onyar (Gironès), Barcelona 1995.

Forner, Climent, «Poetes capellans, després de Verdaguer», dins *Foc Nou*, juliol-agost 1995 (p. 14); poema antologat: «Dons: la mitra».

Enjuanes-Mas, Jordi, traducció de *Tractat de l'amor de Déu*, de sant Francesc de Sales, Ed. Proa, Barcelona 1997.

Enjuanes-Mas, Jordi, *Dèlia / Nel mezzo*, Ed. Departament de Llengua Catalana i Literatura IES Camí de Mar, Calafell 2002.

Enjuanes-Mas, Jordi, *Les hores*, Ed. Ajuntament de la Vila de Sallent, 2005; XIV Premi de Poesia Josep Fàbregas i Capell de la Vila de Sallent 11-9-2004.

Forner, Climent, *Besllums (Apunts de crítica literària)*, Ed. L'Albí, Berga 2006.

Enjuanes-Mas, Jordi, *Camí de Mar*, Edició sense peu editorial, març 2009, amb pròleg d'A. Casellas, N. Farràs i M. Gisbert; primera edició: juliol 2009, Dpt. Llengua Catalana i Literatura IES Camí de Mar, el Vendrell 2009.

Torrents, Jacint, «Jordi Enjuanes-Mas, un càntic d'amor», dins *Forja*, 9-5-2009, Castellar del Vallès; també dins http://www.cartescristianes.blogspot.com, 1-5-2009.

Forner, Climent, «Jordi Enjuanes-Mas, In memoriam», dins *Full Diocesà* Solsona-Vic, 28-6-2009; inclou els poemes: «Res no desvetlli» i «Res no retorna», «Cançó de Sant Romà», «No em plau aquest país», «Germana mort» i «Cant espiritual».

Enjuanes-Mas, Jordi, «Dreçat sobre la dura terra», dins *Artilletres*, Castellar del Vallès, setembre 2009, amb presentació de Jacint Torrents; selecció de 23 poemes: «Cant espiritual», «Com una onada», «Cirerers», «Comiat de les orenetes», «Illes gregues», «Maldestre jardiner», «Badia de Roses», «Arbre», «Nit de Sant Joan», «Mestre Ruaix», «A l'amic Jacint Torrents», «Ulls», «Or i lilà», «Plant per al meu gos», «Dèlia», «Ric de pobresa», «Com els arbres aguanto», «Vingué de nit», «Venim de lluny i els vents bufen encara, «Plany per Santa Maria de la Baells», «No em plau aquest país» i «Ah si pogués, del vol d'una arondeta».

BLOGS

12-12-2006 - RIME SPARSE
http://rimesparse-jordi.blogspot.com/

2-2-2007 - PARAULES D'AMOR
http://paraulesdamor.blogspot.com/

29-4-2007 - FRANCESCO
http://jordi-enjuanes-mas.blogspot.com/

2-7-2007 - FOSSAR DE MONESTIR
http://fossardemonestir.blogspot.com/

21-1-2008 - ET VALDE MANE
http://etvaldemane.blogspot.com/

29-8-2008 - IN MEMORIAM
http://enmemorial.blogspot.com/

10-9-2008 - DÈLIA
http://daelia.blogspot.com/

19-9-2008 - NEL MEZZO
http://ameitat.blogspot.com/

10-10-2008 - EL PRINCIPET
http://elprincipet.blogspot.com/

6-11-2008 - JANDALÁN
http://jandalan.blogspot.com/

3-12-2008 - LA MIREN I FA SOL
http://lamirenifasol.blogspot.com/

POWER POINTS

http://www.slideshare.net/jordienjuanes

2004 - Les hores (*Les hores*, 21 tankes i trad. de *If love's sweet passion*)

2007 - MG - Roig Gudiol (*Roig Gudiol*)

2007 - Paraula (*Paraula*)

2007 - Com els arbres (*Com els arbres aguanto*)

2007 - Cançó de l'amor que ve (*Cançó de l'amor que ve*)

4-2007 - La llegenda del bes (*Besa'm encara i besa'm més i besa*, trad. Louise Labé, s. XVI), *Visquem*, *Lèsbia meva*, *i estimem-nos* (trad. Catulli Carmina), *El bes*

6-2007 - Ocre (*És primavera enllà de l'ocre càlid*)

8-2007 - Illes gregues (*Illes gregues*)

3-2008 - La meva àvia (*La meva àvia de Casa Oncinos de Gavasa*)

6-2008 - Botticelli (*Botticelli*)

12-2008 - Cant a Piedad (*Cant a Piedad*)

1-2009 - Cant espiritual (*Cant espiritual*)

www.ccn.cat

un objectiu, l'Estat propi

L'única manera d'acabar amb l'espoli fiscal i garantir el futur de les empreses catalanes.

BASE ©

El **Cercle Català de Negocis (CCN)** és una associació empresarial integrada per empresaris, directius, autònoms i professionals.

Una xarxa (lobby) per influenciar els partits polítics amb un únic objectiu: la declaració, per part del Parlament de Catalunya, de la **independència** de Catalunya.

per tu
pels teus
per Catalunya

Col·labora a fer-ho possible.
Fes-te'n soci

CCN
Cercle Català de Negocis
Empresaris per l'**Estat propi**

Visiteu el nostre web amb més de 400 quadres pintats a mà.

www.artdelaterra.cat

info@artdelaterra.cat · 93 805 54 57

Podem fer-vos el quadre personalitzat: mida, color i motiu.

Removent consciències

Àngel Velasco i Quim Gibert, ***Removent consciències. Transgressió cívica i fet nacional***, Editorial Afers, Catarroja 2010.

El volum *Removent consciències* inclou les ponències de les Jornades sobre Transgressió Cívica que es feren a Fraga (Franja de Ponent) pel febrer del 2008 i pel febrer del 2009, organitzades pels coautors que signen aquest llibre, el qual arrodoneix la feina feta en *Elogi de la transgressió: identitat nacional i desraó d'estat* (2007), l'anterior llibre, on es denuncien les noves formes de discriminació institucional. En aquest, aborden la transgressió des de diferents enfocaments: el creatiu, el jurídic, l'ètic, el literari i l'emocional.

Quim Gibert reivindica el concepte «resiliència emocional», que etimològicament equival a 'tornar a saltar, rebotar, recomençar', usat en física per als materials que no es trenquen malgrat haver estat sotmesos a pressions deformadores, semblantment als catalanoparlants conscients en l'imperi espanyol. Amb el seu estil habitual, ens farceix d'exemples útils per a entendre el seu discurs amb notícies del món de la naturalesa o de les comunitats humanes. La resiliència seria l'eina psicosocial per a amortir les agressions que constantment rebem els membres de les societats minoritzades i no sobiranes, ja que és aquella flexibilitat allò que permet d'adaptar-nos sense trencar-nos o enfonsar-nos mentalment. Hom ha arribat a la maduresa emocional i social quan no té por d'ofendre en fer servir el català davant gent que no el parla; de fet, és la manera de no ofendre'ns a nosaltres mateixos, de «no confondre ser humils amb humiliar-nos».

Patrícia Gabancho, observadora de la realitat, fa un repàs dels catalans que amb intel·ligència han estat transgressors i creatius, una bona fórmula per a no arribar al suïcidi col·lectiu amb petites dosis que estem patint.

Alfons López Tena parla de justícia i de transgressió, afirmant que la cultura espanyola és inexistent avui en el camp del pensament, i fa un interessant estudi sobre la pressió que pot exercir una normativa supranacional com la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en els governs, que l'acaben ratificant.

Que avui, finalment, les Corts aragoneses hagin aprovat una *llei de llengües*, potser és degut a les pressions de l'existència de la Carta Europea, tot i que ja sap el lector que la llei aragonesa continua vulnerant drets bàsics, ja que no atorga al català ni la cooficialitat. Cal anar «de la llei a la llei» en el tema de les llengües i en el de l'autodeterminació per a aconseguir canviar el marc polític espanyol que ens escanya.

Francesc Torralba parla de la necessària relació entre ètica i transgressió; mentre que Hèctor López Bofill se centra en l'àmbit de la literatura, proposant que el conflicte que viu la societat catalana es vegi reflectit en les obres literàries per tal que sigui possible un imaginari propi, nacionalment autocentrat. ◆

Jordi Solé i Camardons

Toponímia del Moianès

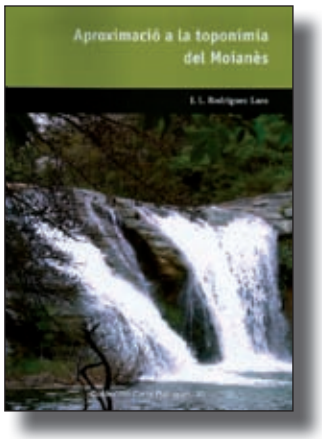

J.L. Rodríguez Lara, ***Aproximació a la toponímia del Moianès***, Rafael Dalmau, editor, Barcelona 2009.

El llibre *Aproximació a la toponímia del Moianès* presenta els noms de lloc dels deu pobles que conformen aquesta comarca natural: Calders, Castellcir, Castellterçol, Collsuspina, l'Estany, Granera, Moià, Monistrol de Calders, Sant Quirze Safaja i Santa Maria d'Oló.

Seguint en general l'ordre proposat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de cada municipi es consignen els topònims referents a habitació permanent (nuclis, ravals, carrers, places, masos, cases), indústries (molins, teuleries, forns), vies de comunicació (carreteres, camins), serveis comunitaris (ajuntaments, castells, esglésies), orografia (serres, serrats, puigs, colls), hidrografia (rius, rieres, torrents, fonts), explotacions agropecuàries (boscos, camps, vinyes) i altres, observant sempre l'ordre alfabètic (discontinu).

L'autor no s'ha limitat a aplegar la informació obtinguda a partir del seu treball de camp, preguntant ací i allà a la gent de la contrada, sinó que també ha explorat alguns arxius, ha consultat llibres i revistes que podien tenir relació amb el tema i ha mirat mapes i plànols. Els noms dels informants figuren en la Introducció del llibre, i la bibliografia citada apareix després de la recopilació dels topònims de cada un dels deu pobles.

Un tret a destacar, perquè no sempre es dóna en altres reculls de toponímia semblants, és que dels noms aplegats en aquest llibre, qui-sap-los van acompanyats d'un breu estudi etimològic. Ja sabem que, de topònims, n'hi ha de significat plenament transparent i entenedor, però també n'hi ha de significat difícil o d'origen ara com ara desconegut, i n'hi ha encara d'enganyosos –aquells que ens poden induir a un fàcil error d'interpretació, a causa del fenomen de l'etimologia popular.

Per tant, malgrat que l'autor s'afanyi a dir, al començament del llibre, que «és evident que encara es poden saber moltes més coses» dels topònims moianesencs, i reconegui, modestament, que «és un estudi incomplet, corregible i perfectible», cal dir que la feina feta és considerable. Dels deu pobles del Moianès, la meitat ja comptaven amb un recull de topònims publicat (més ampli o més escàs), però l'altra meitat no; per això el treball de J.L. Rodríguez Lara té un doble mèrit: per un costat, el de reunir i estudiar els noms de lloc dels pobles que no tenien, fins ara, cap repertori que els aplegués, i, per l'altre costat, el mèrit d'intentar, per primer cop, una aproximació a la toponímia de tot el territori.

De la bibliografia de Rodríguez Lara consignem un altre llibre, igualment de temàtica onomàstica i moianesenca, titulat *Gent i llocs de l'Estany,* que va aparèixer l'any 1988. Aquest estudiós, originari d'Andalusia, llicenciat en Filosofia i Lletres i en Història de l'Art, ha impartit classes en diversos instituts de Catalunya. I, escorcollaire tenaç, ha trescat per aquest altiplà de la Catalunya central i l'ha volgut conèixer en profunditat cercant els noms lligats a la terra. A més, investigador constant, per a l'arreplega de materials ha cercat també en fonts escrites –com ja hem dit. Tothora ha comptat amb l'impagable assessorament del gramàtic moianès Josep Ruaix i Vinyet; en aquest sentit, l'obra sens dubte servirà per a fixar la grafia, a vegades fluctuant, de determinats topònims de la comarca moianesenca.

Desitgem que el volum *Aproximació a la toponímia del Moianès* contribueixi a preservar el tresor lingüístic i documental constituït pels noms de lloc tradicionals d'aquesta comarca natural, figurant al costat dels altres molts volums ja publicats sobre topònims catalans (i encara al costat d'aquells que han d'arribar). ◆

Carles Riera

Comunicar-se, tot un art

Ramon Sangles i Moles,
Comunicar-se, tot un art,
Edicions SPD,
Barcelona 2010.

Tal com el mateix autor manifesta en l'obertura del llibre *Comunicar-se, tot un art*, es proposa de fer un treball que, prioritàriament, sigui útil al lector: «Tant com he pogut, m'he esforçat per evitar la teoria i oferir amb llenguatge planer solucions pràctiques i a l'abast de tothom. Ben mirat, el meu principal objectiu és el d'obrir camí perquè els lectors entrin en la dinàmica de l'art comunicatiu i descobreixin la potència de la paraula i el valor del llenguatge dels signes.»

Aquest art comunicatiu, plantejat com un repte de la màxima actualitat i importància, i examinat des de la realitat més immediata, ens és presentat d'una manera planera i harmoniosa a partir de les quatre habilitats comunicatives bàsiques: «Saber escoltar», «Saber parlar», «Saber llegir» i «Saber escriure». Cadascun d'aquests apartats es divideix en un seguit de subapartats on es desenvolupa el tema d'una manera diversa, multilateral, sempre planera, i amb la veu clara, decidida, compromesa, d'un autor que sap que escriu per a un públic molt ampli però concret; un públic que massa sovint no ha tingut un accés mínimament regular a l'aprenentatge de la seva pròpia llengua i de les seves possibilitats comunicatives, i que constantment es veu envaït per una multitud de missatges confusioners, si no manipuladors. Per això l'autor no es limita a la simple i pura descripció del fet comunicatiu com a fenomen social, sinó que aquest fet comunicatiu ens és presentat en un temps –el de la globalització, el de l'explosió tecnològica, el de la desaparició de moltes llengües amenaçades– i en un país, que és el nostre, amb tot el que aquest fet comporta, tant pel que fa a grandeses com a servituds.

No és d'estranyar, doncs, que l'autor ens ofereixi la seva visió rica i matisada del fet lingüístic, amb els seus valors i judicis de valor, amb la importància que pot tenir una bona dosi d'autoestima en el procés comunicatiu i d'actitud positiva. Però, al costat d'aquestes consideracions de caire més ideològic, no hi manca mai l'enfocament pragmàtic, pensat per a donar respostes als reptes actuals, amb abundants observacions, informacions i consells de bones pràctiques sobre els problemes comunicatius i lingüístics, sobre la importància de les noves eines de comunicació, com ara els telèfons mòbils i tot l'entramat informàtic.

Per tot plegat, em sembla que el llibre cobrirà un buit important en el terreny d'ajudar i ensenyar la gent a comunicar-se. És veritat que aquest tema ha estat molt estudiat i difós, però massa sovint –si més no a casa nostra– des d'un punt de vista molt acadèmic, estrictament científic i en general bastant elitista, inaccessible per a molta gent. Per això dic que aquest volum cobrirà un buit importantíssim, perquè destaca per la senzillesa, la claredat i el to pedagògic, gairebé moralitzant, amb què s'exposa la importància i la necessitat de ser capaços de transmetre'ns informació i de comunicar-nos d'una manera bella i ordenada, digna; i es posen a l'abast del lector les idees, les eines i els recursos per a dur-ho a terme.

Cal dir també que aquest llibre, a més d'útil i planer, es fa molt llegidor. Enganxa fins al punt que el lector va incorporant les tesis del text gairebé sense adonar-se'n, amb el simple esforç de deixar-se endur pel plaer de llegir. És en aquest sentit que el trobo un llibre que pot ser molt útil, perquè és amè, pràctic i, alhora, diferent. En alguns moments m'ha recordat certs manuals americans que es van fer en anglès amb l'objectiu també de millorar la capacitat comunicativa d'àmplies capes de la població.

El llibre, a més a més, sense desplegar cap aparat teòric de cap mena ni fer-ne bandera, es nota que ha estat edificat sobre uns fonaments sòlids que sintonitzen amb les més modernes teories de la comunicació. Gosaria dir, doncs, que és un llibre que feia molta falta per a un públic molt ampli que, lamentablement, massa sovint no ha estat tingut en compte com caldria. Espero que tingui l'acolliment que es mereix. ◆

Marcel Fité

Masos i capmasos

Josep Espunyes,
Masos i capmasos de la baronia de Peramola. Segles XVI, XVII i XVIII,
Garsineu edicions,
Tremp 2010.

El poeta i lingüista Josep Espunyes és, amb tota la seguretat, el millor coneixedor de les terres de l'Alt Urgell, tant de la realitat física del país com de la gent que hi viu i, molt especialment, del seu llenguatge, tan ric i expressiu, i del qual al llarg dels anys ens ha donat a conèixer diverses mostres. Natural de Peramola, hi continua estretament vinculat i no coneix altres lleures que recórrer intensament aquelles terres que tant estima, per assaborir-ne tots els atractius i, en un tot indestriable, captar-ne contínuament nova informació, conservar-la i divulgar-la.

La nova aportació de Josep Espunyes al coneixement de l'Alt Urgell se centra en els masos i capmasos que hi va haver a la baronia de Peramola durant un període de tres segles (XVI, XVII i XVIII), segons la informació dels capbreus de la vila i la baronia de Peramola de 1578, 1639, 1739 i 1780. La raó de ser de l'obra, segons el mateix autor, és, d'una banda, estendre i refermar el coneixement d'aquells habitatges i, de l'altra, mostrar la riquesa toponímica que tenien els nostres avantpassats, avui, malauradament, en franca regressió, així com els renoms o motius, sovint d'una gran expressivitat, amb què molts d'ells eren coneguts.

Conèixer amb detall, per peces menudes, com era la vida dels nostres avantpassats sempre és apassionant. Per això aquest llibre de Josep Espunyes es deixa llegir amb un interès que no decau. Interès alhora històric o, si es vol, antropològic i, molt especialment, lingüístic. Constitueix, sens dubte, una aportació notable al coneixement de la nostra onomàstica.

Ens sembla especialment digna de subratllar la tipologia, que indiquem amb exemples concrets, dels noms de les cases; la Ribalera (nom propi precedit de l'article definit), el mas d'en Guimet (amb l'article personal), el mas de Balasc (sense article personal), el capmàs de Borrell, la masia del Forner, cal Balascó, can Boix (una sola ocurrència i, segurament, moderna), la casa de la Font de l'Ou, la caseta del Racó i la barraca del Capcarrer. Com ja calia esperar, el tipus amb més ocurrències és «el mas de», sempre amb el nexe prepositiu. Quant al tipus «la masia de» només n'hi ha tres ocurrències, i semblen relativament modernes.

Personalment, al marge del valor intrínsec del text, voldríem destacar-ne la il·lustració, que consisteix, bàsicament, en una dotzena llarga de fotografies d'aquestes antigues cases pairals del nostre país que ens tenen el cor robat. ◆

Albert Jané

Nicolau Battestini

Rafael Battestini i Pons,
Nicolau Battestini i Galup (1895-1981),
Pagès editors,
Lleida 2009.

La seva vida fou una llarga lluita per la dignitat de la seva pàtria: Catalunya.

Tal com afirma Heribert Barrera en el pròleg de l'obra, els estudis sobre polítics i governants són una referència indispensable per a conèixer la nostra història. Avui, certament, podem trobar nombroses recerques sobre algunes de les grans figures polítiques del país, però queda molt per fer en la recuperació d'algunes altres que, tot i ser prou influents i representatives, encara no han estat estudiades amb el grau de seriositat i rigor que la seva rellevància política exigiria.

En la publicació que avui presentem, Rafael Battestini i Pons ens vol deixar el testimoni de la vida i de l'època del doctor Nicolau Battestini i Galup, pare de l'autor i dirigent destacat d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC).

Procedent de l'Estat Català de Francesc Macià, Nicolau Battestini va ser un dels fundadors d'ERC l'any 1931 i diputat al primer Parlament de Catalunya, de l'any 1932. Durant la guerra va servir Catalunya i la República, com a metge i com a diputat, fins que, l'any 1939, va haver d'emprendre el camí de l'exili, on, com recorda Heribert Barrera, amb unes sentides paraules, «s'esforçà a assistir els seus compatriotes, en la mesura que les autoritats franceses ho permetien», i, més endavant a Montpeller, «visità gratuïtament els refugiats malalts».

La semblança de la vida i de l'obra de Nicolau Battestini que Rafael Battestini ens presenta és filla de la documentació històrica existent, relativa a la vida del seu pare, i dels múltiples detalls i matisos provinents «de la memòria familiar». Es tracta, doncs, d'un testimoni, per una banda, rigorós i, per una altra, d'una proximitat privilegiada. Proximitat que hauria pogut ser encara més rica si els escorcolls i la censura de la postguerra no haguessin fet desaparèixer «de casa, els llibres i revistes, cartes i fotografies personals». Aquest testimoni, malgrat tot, ens permet de conèixer fil per randa les seves actuacions en quant persona que creix i es desenvolupa en el si d'una llar i en quant activista i polític, però també molts dels seus sentiments i opinions: «guanyi qui guanyi, aquesta guerra la perdrem tots». I també la del fill que recorda, estima i venera la memòria del seu pare: «A Montpeller, el pare em comprà un ós de peluix: encara el tinc.»

A l'entorn d'aquesta semblança humana, familiar i política, es van descabdellant un seguit de records, de vivències i, sobretot, d'anotacions de caire històric que ens van integrant el personatge en l'època i les circumstàncies personals que li tocà de viure.

«A Catalunya, el 14 d'abril […] Francesc Macià sortí al balcó de la Generalitat i pronuncià les següents paraules:

'En nom del poble de Catalunya proclamo l'Estat Català, sota el règim d'una república catalana que, lliurement i amb tota cordialitat…'

El meu pare era al balcó de la Generalitat, a prop de Francesc Macià.»

Però Rafael Battestini és prou conscient que la realitat del moment era cada cop més complexa: «A Alemanya, Hitler, amb el seu nacionalsocialisme, es mostrava cada vegada més agressiu, disposat a apoderar-se del món per engrandir el III Reich…»

Els records i les notes, de vegades, van una mica més enllà de la gran història i s'enriqueixen amb nombroses anècdotes. «Circulà un tren revolucionari per al seu temps, el TALGO, Tren Articulado Ligero, Goicoechea, Oriol; a Euskadi fou batejat: Traicionó A Los Gudaris, Ódiale.»

Altres vegades, quan el record esdevé punyent, l'autor i el protagonista es confonen. Així, parlant del moment de la sortida cap a l'exili, l'autor diu: «El comiat fou molt dolorós. El meu germà i jo ens aferràvem a les seves cames…»

Un dels moments més durs i dolorosos que apareixen en l'obra és quan narra la mort del seu oncle Rafael, també metge, que romangué al país. Durant la guerra «havia intentat salvar molts perseguits, la qual cosa el portà a dimitir com a director de l'hospital el 1937». Acabada la guerra, se li féu un «judici *sumarísimo*» el 31 de març de 1939, «una conxorxa més del franquisme», que «continuava la persecució de tot el que fos català». El 22 d'abril del mateix any, Rafael Battestini i Galup «va morir descalç, per tocar la terra que estimava. Va dir: «Moro per Déu, per la Lola i per Catalunya.»

Sí, realment, Heribert Barrera té molta raó: ens calen més estudis sobre polítics i governants. I sobre la nostra gent en general; són una referència indispensable per a conèixer la nostra història. ◆

Marcel Fité

El llibre de les faules

Albert Jané,
El llibre deles faules,
Combel Editorial,
Barcelona 2010.

Les faules, narracions protagonitzades principalment per animals, formen un dels gèneres literaris més antics que existeixen. A vegades el seu origen s'ha atribuït a l'Índia, però el recull més antic que es coneix d'aquesta procedència, el cèlebre *Pantxatrantra*, és del segle II o II dC. Per tant, són més antigues les faules atribuïdes a Isop, un narrador grec que diuen que va viure molt abans, durant el segle IV aC. De fet, és Isop que arrenca la gran tradició d'aquest gènere literari en la cultura occidental. Amb el títol *El llibre de les faules*, l'editorial Combel ofereix al públic lector actual un recull de seixanta-quatre faules, seleccionades no tan sols del repertori de la tradició europea, sinó també d'altres cultures, i tenint-ne en compte sobretot l'interès narratiu. Les versions d'Albert Jané són totalment lliures i originals, i l'autor ha procurat utilitzar sempre un llenguatge senzill i assequible, sense renunciar, però, a la dignitat literària que mereix cada peça. Les encertades i suggestives il·lustracions d'Emilio Urberruaga han de contribuir, sens dubte, a fer-ne una lectura amena i agradable per a tothom. ◆

Veredicte

XXXII Premis Baldiri Reixac 2009-2010

Fundació Lluís Carulla

Premis a les escoles

14 premis de 3.300 euros cadascun

Escola Lluçanès Prats de Lluçanès
Institut Castellet Sant Vicenç de Castellet
Escola Puig Cavaller Gandesa
ZER Conca de Barberà Solivella
Escola Portitxol L'Estartit-Torroella de Montgrí
Institut La Pobla de Segur La Pobla de Segur
Escola La Noguera Balaguer
CP Cervantes Algemesí
CP Federico García Sanchiz Alzira
CP Can Misses Eivissa
Escola Tabor Santa Perpètua de Mogoda
Escola Sagrat Cor de Jesús Súria
Escola Santa Anna Barcelona
Escola Maria Auxiliadora Barcelona

Premis a mestres i professors

Dotats amb 16.000 euros en conjunt

Premi a un estudi, assaig o recerca pedagògics, dotat amb 6.000 euros per a l'autor del treball guardonat i 3.000 euros de subvenció per contribuir a la seva edició.

Llegir més enllà de les lletres
Enric Queralt i Catà, de Riudoms

—

Premi a una experiència didàctica, dotat amb 3.000 euros.

La marató de contes de l'Institut de l'Ebre: 10 anys de maratons
Maria Josepa Altadill, Cèlia Forres, Alícia Gamundi i Laureà Ferré

—

Premi extraordinari 110 anys d'esport i ciutadania, convocat conjuntament amb la Fundació FC Barcelona amb motiu dels 110è aniversari del FC Barcelona, dotat amb 4.000 euros per a l'autor i aplicador de la proposta didàctica

Dóna'm la mà. Els escacs com a eina educativa
Marta Amigó, de l'escola Sant Ramon, del Pla de Santa Maria

—

El jurat ha considerat donar una menció especial al treball

Nous contextos d'ensenyament i aprenentatge
Pere Jaume Alzina, de l'IES Josep Miquel Guàrdia, d'Alsior

Premis als alumnes

70 premis de 700 euros cadascun a treballs escolars

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL

—

Les abelles i la mel Alumnes de P5 d'educació infantil de l'escola Jaume II, del Perelló.
De com la lectura d'un llibre engresca tota la comunitat educativa Alumnes de P3 i P4 d'educació infantil de l'escola Països Catalans, de Lleida
Mestres: Lourdes Alins i Núria Farré
Expressem les emocions Alumnes de P5 d'educació infantil de l'escola Farigola, de Seva
De casa a l'escola i de l'escola a casa Alumnes de 1r de cicle inicial de l'escola La Sínia, de Vic
Creixem amb els contes. Cada conte, un regal Alumnes d'educació infantil de l'escola La Monjoia, de Sant Bartomeu del Grau
Com ha canviat la vida a través dels objectes Alumnes de 2n de primària de l'escola cooperativa El Puig, d'Esparreguera
Escola Olga Xirinacs, consciència d'un nom, esperit d'una festa Alumnes de P3 i P4 d'educació infantil de l'escola Olga Xirinacs, de Tarragona
Sopa de poemes Bon profit. Homenatge a Miquel Martí i Pol Alumnes de cicle inicial de l'escola Francesc Macià, de Súria

CICLE MITJÀ I CICLE SUPERIOR

—

Descobrim i preservem el patrimoni arquitectònic Alumnes de 5è de primària de l'escola Els Secallets, de Coma-ruga
La basseta del pati, un ecosistema Alumnes de 3r, 4t i 6è de primària de l'escola Alfés, d'Alfés
La masia catalana Alumnes de 6è de primària de l'escola Sant Gil, de Torà.
Treball interdisciplinar Fent... Zoom! Alumnes de 5è de primària de l'escola de Pràctiques, de Tarragona.
Amunt el teló: la cloïssa Lluïsa en escena Alumnes de 5è de primària de l'escola Sot del Camp, de Sant Vicenç de Montalt
Jaume I, instants d'un rei Alumnes de 3r i 4t de primària de l'escola Príncep de Viana, de Lleida
Un jardí de lletres, dibuixos i flors dedicat a Mercè Rodoreda Alumnes de 5è i 6è de primària de l'escola El Sagrer, de Barcelona
Colònia Sedó: l'embranzida industrial a Esparreguera Alumnes de 6è de primària de l'escola Les Roques Blaves, d'Esparreguera
Homenatge als iaios i les iaies Alumnes de 4t de primària del CP Víctor Oroval, de Carcaixent
Els carrers, places i camins de Vinyols i els Arcs Alumnes de 6è de primària de l'escola Santa Caterina, de Vinyols i els Arcs
Anar a la fàbrica Alumnes de 6è de primària de l'escola Mossèn Cinto, de Folgueroles
Sons i paisatges Alumnes de 3r i 4t de primària de l'escola Mare de Déu de Montserrat, de Súria
El text periodístic: la notícia Alumnes de 3r, 4t, 5è i 6è de primària de l'escola La Sínia, de Vic
Expressió escrita Alumnes de 6è de primària de l'escola Sant Ignasi, de Manresa
Genial auca de 3r Alumnes de 3r de primària de l'escola Bages, de Manresa

ENSENYAMENT SECUNDARI OBLIGATORI (ESO)

—

Catalunya abans de la història Arnau Ribera, alumne de 3r d'ESO de l'Institut Torredembarra, de Torredembarra
Anàlisi dels valors transmesos pels dibuixos animats Alumnes de 4t d'ESO de l'escola Maristes Valldemia, de Mataró
Història de la penicil·lina Alumnes de 3r d'ESO de l'Institut Rovira Forns, de Santa Perpètua de Mogoda
Lladres de somnis. Projecte per a la millora de l'autoestima dels joves Alumnes de 2n i 3r d'ESO de l'IES Son Pacs, de Palma
Primera ruta literària dels alumnes de secundària de la Conca de Barberà: Institut Marti l'Humà Alumnes de 2n d'ESO de l'Institut Martí l'Humà, de Montblanc
Primera ruta literària dels alumnes de secundària de la Conca de Barberà: Institut Joan Amigó Alumnes de 2n d'ESO de l'Institut Joan Amigó, de l'Espluga de Francolí
Primera ruta literària dels alumnes de secundària de la Conca de Barberà: Institut Joan Segura i Valls Alumnes de 2n d'ESO de l'Institut Joan Segura i Valls, de Santa Coloma de Queralt
On són els nostres herois gironins? Marc Felipe, alumne de 3r d'ESO de l'escola Bell-lloc del Pla, de Girona
Coneguem Catalunya Alumnes d'ESO de l'Institut Ramon de la Torre, de Torredembarra
Frankenstein: el Prometeu modern Natàlia Español, Anna Riba i Xènia Massana, alumnes de 4t d'ESO de l'escola Sant Gregori, de Barcelona
400 anys observant la lluna amb telescopi Víctor Gil, alumne de 2n d'ESO de l'Institut Guindàvols, de Lleida
Joguillengua Alumnes de 2n d'ESO de l'IES Manuel Sanchis Guarner, de Castelló de Rugat
El bosc Alumnes de 1r i 2n d'ESO de l'Institut Baix Camp, de Reus
Homenatge a Joan Amades Alumnes d'ESO del SES Pont del Diable, de Tarragona
Entre bacteris: l'ús indegut dels agents antibacterians sobre la flora cutània Alejandro de Jaureguizar, alumne de 3r d'ESO de l'escola L'Horitzó, de Barcelona
Projecte Hidrogen Alumnes de 4t d'ESO de l'escola Cor de Maria, de Valls

BATXILLERAT

—

La dieta mediterrània en els adolescents (12-16 anys), una alternativa als mals hàbits alimentaris i un estil de vida saludable Núria Simón, alumna de 2n de batxillerat de l'escola Nostra Senyora del Carme, de Balaguer
Els altres habitants Esther Pi, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Montsacopa, d'Olot
La diversitat cultural a l'escola Judit Creixans, alumna de 2n de batxillerat de l'escola Vedruna, de Ripoll
Aproximació als topònims monosil·labs de poblacions dels Països Catalans Andreu Vaqué, alumne de 2n de batxillerat de l'Institut Príncep de Viana, de Barcelona
La cultura del foc i del soroll: timpans al límit Mercè Maresma i Aina Mateu, alumnes de 2n de batxillerat de l'Institut Els Tres Turons, d'Arenys de Mar
L'animació tradicional pas a pas. Estudi de la creació dels dibuixos animats en 2D, ús, tècniques i realització d'un curtmetratge Alícia Floriach, alumna de 2n de batxillerat de l'escola Maristes Valldemia, de Mataró
Éssers fantàstics Laia Danés, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Anton Busquets, de Sant Hilari Sacalm
8.300 anys de tecles i tubs. Els orgues monumentals de la Selva del Camp Miquel Massana, alumne de 2n de batxillerat de l'Institut Joan Puig i Ferreter, de la Selva del Camp
Ens calen cançons d'ara. La protesta musical als Països Catalans Pol Vilarrasa, alumne de 2n de batxillerat del col·legi La Salle, de Manlleu
L'obra literària de Maria Àngels Anglada. Relació entre literatura i música Mònica Roca, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Pere Fontdevila, de Gironella
L'anàlisi tècnica aplicada als mercats financers: el món de les inversions Gemma Cortadellas, alumna de 2n de batxillerat de l'escola Vedruna, de Girona
El pes de la pluja Anna Cortadelles, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Gabriel Ferrater, de Reus
Una joia d'Àfrica: els nens sahrauís Sarai Anglès, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Jaume Huguet, de Valls
Josep Miracle. Cartes des del front Clàudia Samitier, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Lluís Vives, de Barcelona
El model de finançament autonòmic 2002-2006. Estudi del disseny i dels resultats a Catalunya comparats amb els de la resta de l'Estat espanyol Núria Charles, alumna de 2n de batxillerat de l'Institut Marianao, de Sant Boi de Llobregat
Dones d'un altre temps: anàlisi del paper i la situació de la dona entre el 1936 i el 1945 a Olot i la Sénia Lola Ferré i M. Àngels Mulleras, alumnes de 2n de batxillerat de l'Escola Casp-Sagrat Cor de Jesús, de Barcelona
El cremallera de Núria. Passat, present i futur Nil Sanmartí, alumne de 2n de batxillerat de l'Institut Serra de Marina, de Premià de Mar

DIVERSOS NIVELLS

—

Joan Pellicer: l'amant de la Mariola Alumnes d'ESO i Batxillerat de l'IES Pare Arqués, de Cocentaina
Exposició 25 anys, 25 personatges: 25 x 25 Alumnes d'ESO i Batxillerat de l'Institut Gabriel Ferrater, de Reus
Racons poètics Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola El Sitjar, de Linyola
Els tresors de la Laia. Explica'm un conte Alumnes d'educació primària de l'escola Llevant, d'Oristà
Festa literària: homenatge a la Joana Raspall Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Riu d'Or, de Santpedor
El fil de la història Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Sant Jordi, de Lleida
Temps per viure la diversitat: jocs del món Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Bellaterra, de Cerdanyola.
L'escola arrelada al poble: festa del 25è aniversari Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Sanaüja, de Sanaüja
***Rovelló*, de Josep Vallverdú. 40è aniversari de la seva publicació** Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Pau Claris, de la Seu d'Urgell
La mola que mola Alumnes d'educació infantil i primària del CP Fornells, de Fornells
Puig-reig canta! Tots els alumnes de l'Escola Municipal de Música, l'Escola Sant Martí i l'Escola Alfred Mata, de Puig-reig
Projecte vida sana Tots els alumnes de l'escola Circell, de Moja-Olèrdola
On hi ha músics... Tots els alumnes de l'escola Pau Vila, d'Esparreguera
Aprenent de l'Anna Frank Alumnes de cicle mitjà i superior de primària, ESO i batxillerat de l'escola Mestral, de Sant Feliu de Llobregat

2 premis de 2.000 euros cadascun a experiències que fomentin la comunicació en català entre l'alumnat dintre i fora de l'aula

Les parelles lingüístiques, una oportunitat per a la integració Alumnes de l'IES Sant Vicent Ferrer, d'Algemesí
Els nostres nous jocs de pati en català Alumnes de 1r i 2n de cicle inicial de l'escola Estalella Graells, de Vilafranca del Penedès

—

Jurat Carme Alcoverro, Carles Armengol, Rosa Boixaderas, Margarida Falgàs, Marcel Fité, Josep Gonzàlez-Agàpito, Antoni Moga, Isidre Moreso, Eulàlia Ros i Irene Seira.

Estudio Llengua i Literatura Catalanes a la UOC. Volia especialitzar-me sense renunciar a la meva feina.

TITULACIONS UNIVERSITÀRIES OFICIALS

GRAUS
- Administració i Direcció d'Empreses
- Comunicació
- Dret
- Educació Social
- Enginyeria informàtica
- Humanitats
- Informació i Documentació
- Llengua i Literatura Catalanes
- Màrqueting i Investigació de Mercats
- Psicologia
- Turisme
- Multimèdia
- Tecnologies de Telecomunicació

Nous!
- Criminologia *
- Relacions laborals i ocupació

MÀSTERS UNIVERSITARIS
- Societat de la Informació i el Coneixement
- Prevenció de Riscos Laborals

Nou!
- Anàlisi Política

Inici: setembre 2010

* En procés de verificació

Accés obert!
Entra a **www.uoc.edu**, trobaràs totes les titulacions que s'inicien el **setembre de 2010** i podràs sol.licitar l' accés.

UOC
Universitat Oberta de Catalunya
www.uoc.edu

Informa-te'n als centres i punts de suport de la UOC a Barcelona, L'Hospitalet del Llobregat, Lleida, Granollers, Manresa, Reus, Sabadell, Salt, Sant Feliu de Llobregat, Terrassa, Tortosa, Vic, Vilafranca del Penedés, Vilanova i la Geltrú, Andorra, Ciutadella, Eivissa, Manacor, València, Sevilla, Madrid i L'Alguer, al tel. **902 141 141** i a **www.uoc.edu**